



# De circulaire ambities, plannen en doelstellingen van de Zuid-Hollandse gemeenten anno 2022

November 2022

## Colofon

Dit is een uitgave van de provincie Zuid-Holland.  
November 2022.

Provincie Zuid-Holland  
Postbus 90602  
2509 LP Den Haag  
[www.zuid-holland.nl](http://www.zuid-holland.nl)

Tekst  
provincie Zuid-Holland.

Vormgeving en productie

# Aanleiding

Gemeenten spelen een belangrijke rol in de circulaire transitie en de aandacht voor de circulaire transitie bij gemeenten groeit. Zo werd in 2022 in 79% van de gemeentelijke coalitieakkoorden aandacht geschonken aan circulair, ten opzichte van 65% in 2018. Om inzicht te bieden in de circulaire ambities, plannen en doelstellingen heeft de provincie een scan gemaakt van de coalitieakkoorden van 2018 en 2022, de duurzaamheidsprogramma's, de economische agenda's, de grondstoffenplannen en de omgevingsvisies van de Zuid-Hollandse gemeenten. Vragen over dit rapport? Neem contact op via [circulair@pzh.nl](mailto:circulair@pzh.nl).

## Leeswijzer

Per gemeente is per document te zien op welke manier circulaire ambities, plannen en doelstellingen zijn opgeschreven. Er zijn enkel letterlijke quotes geselecteerd van de relevante tekstgedeeltes. Soms is een quote een doelstelling onder een kopje "circulaire economie" en soms is een quote een doelstelling waarin specifiek het woord 'circulariteit' wordt genoemd. In de scan zijn alleen actuele en online beschikbare documenten meegenomen. Als een document niet gevonden is, betekent dit niet dat het niet bestaat.

Het document is niet bedoeld voor het vergelijken of rangschikken van gemeenten. De scan is uitgevoerd om een beeld te krijgen van de circulaire focus van de Zuid-Hollandse gemeenten. Verder kan het document gebruikt worden om te zoeken op specifieke termen, om zo te kijken welke doelstellingen gemeenten op een bepaald onderwerp hebben geformuleerd.

# Inhoudsopgave

Aanleiding	3
Alblasserdam	6
Albrandswaard	7
Alphen aan den Rijn	8
Barendrecht	12
Bodegraven-Reeuwijk	13
Brielle	15
Capelle aan den IJssel	17
Delft	18
Den Haag	20
Dordrecht	22
Goeree-Overflakkee	24
Gorinchem	25
Gouda	28
Hardinxveld-Giessendam	30
Hellevoetsluis	32
Hendrik-Ido-Ambacht	33
Hillegom	35
Hoeksche Waard	36
Kaag en Braassem	38
Katwijk	40
Krimpen aan den IJssel	41
Krimpenerwaard	43
Lansingerland	45
Leiden	47
Leiderdorp	49
Leidschendam-Voorburg	50
Lisse	51
Maassluis	52
Midden-Delfland	53
Molenlanden	54
Nieuwkoop	55
Nissewaard	57

Noordwijk	59
Oegstgeest	61
Papendrecht	62
Pijnacker-Nootdorp	63
Ridderkerk	66
Rijswijk	67
Rotterdam	68
Schiedam	71
Sliedrecht	73
Teylingen	74
Vlaardingen	75
Voorschoten	76
Waddinxveen	77
Wassenaar	80
Westland 81	
Westvoorne	83
Zoetermeer	85
Zoeterwoude	87
Zuidplas	88
Zwijndrecht	91



# Alblasserdam

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Samen maken we Alblasserdam.

### 2018:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

Document: Samen zijn we Alblasserdam 2022 - 2026

### 2022:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

## Duurzaamheidsprogramma:

Geen online beschikbaar en/of *up to date* document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Geen online beschikbaar en/of *up to date* document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Geen online beschikbaar en/of *up to date* document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Geen online beschikbaar en/of *up to date* document kunnen vinden.



# Albrandswaard

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Albrandswaard: een vitale, zorgzame en zelfstandige gemeente

2018:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

2022

Document: Raadsakkoord 2022-2026

1. Het grote woningtekort vraagt om innovatieve oplossingen, versnelling van processen en actieve sturing op de doorstroming op de woningmarkt. Wonen is meer dan alleen het stapelen van stenen. Het gaat om de balans tussen wonen, groen en infrastructuur. Hierbij spelen duurzaamheid, circulariteit en leefbaarheid een grote rol.
2. Woningbouwprojecten worden zoveel mogelijk circulair uitgevoerd.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Uitvoeringsagenda Duurzaamheid 2021-2025

1. Op 1-1-2050 is de voedselverspilling per huishouden <10 kg per jaar door actief te sturen op bewustwording en de voedselketen circulair in te richten.
  - a. Vóór 1-1-2030 een actieplan opstellen om voedselverspilling te beperken
  - b. Lokale producenten versterken en ondersteunen door het gebruik van lokale producten te stimuleren
  - c. Met gerichte communicatie de inwoners en bedrijven stimuleren om voedingspatronen te wijzigen
2. Op 1-1-2050 is de lokale economie volledig circulair ingericht door invulling en uitvoering te geven aan een plan circulaire economie,
  - a. Vóór 1-1-2050 totale gemeentelijk afval reduceren met 25%.
  - b. Vóór 1-1-2027 is een plan circulaire economie vastgesteld door de raad en is gestart met de uitvoering hiervan.

## Economische agenda:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document: Albrandswaard beleidsplan Afval en Grondstoffen 2019-2023

Einddatum: 2023

Maatregelen:

1. *Samen optrekken met Barendrecht en Ridderkerk:* We streven gemeenschappelijk naar een zelfde eindsituatie en manier van inzamelen en verwerken
2. *Aanpak zwerfafval samen met inwoners:* Het nieuwe internetplatform [www.barzwerfafvalzat.nl](http://www.barzwerfafvalzat.nl) (we zijn het zwerfafval zat en er is zwerfafval zat) stimuleert de bewustwording rond het voorkomen en bestrijden van zwerfafval in onze gemeente en maakt in alle wijken zichtbaar wie zich als inwoner, vereniging of andere organisatie inspannt om zwerfafval op te ruimen. Door die zichtbaarheid kunnen inwoners zich aangespoord voelen om ook een stukje van hun gemeente zwerfafvalvrij te gaan houden. Het platform zet in op gedragsverandering, zodat iedereen de verantwoordelijkheid en noodzaak voelt zijn omgeving schoon te houden. Het is een mooie vorm van burgerparticipatie, die meerdere doelen realiseert. Tot slot sluit de aanpak van zwerfafval aan bij de uitgangspunten van de circulaire economie en de leefbaarheid in de wijken. Voorkomen wordt dat met name plastics en blikjes in de natuur terechtkomen.

## Omgevingsvisie:

Document: OMGEVINGSVISIE ALBRANDSWAARD ONDERWEG NAAR 2040

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

# Alphen aan den Rijn

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Groene stad met Lef!

### 2018:

1. De herinrichting van het sociale domein, duurzaamheid en energie, het nieuwe bouwen en wonen, nieuwe en circulaire economie, democratische uitdagingen en de invoering van de nieuwe omgevingswet zijn slechts enkele voorbeelden van de kansen die 'Alphen aan den Rijn: Groene stad met Lef!, met krachtige buurten en dorpen' heeft.
2. Duurzaam bouwen is het uitgangspunt: aardgasloos, energieneutraal, circulair (onder andere natuurinclusief, levensloopbestendige of ecologische woningen, percentage -eetbaar- groen, afvoeren afval-water, woongroepen) en klimaatadaptief.
3. De Economic Development Board Alphen aan den Rijn (EDBA) wordt de uitvoerende organisatie van het economische beleid waarin alle sectoren zijn vertegenwoordigd. Naast de bestaande taken gaan ze zich richten op:
  - a. Pilots om circulaire bedrijven naar Alphen te halen en bedrijven te ondersteunen in hun ambitie om te verduurzamen."

Document: Zichtbaar en dichtbij

### 2022:

1. " We maken met elkaar de keuzes voor de toekomst. Dat is nodig omdat de keuzes die we de komende vier jaar maken richting geven aan de komende decennia. Denk aan de ontwikkeling van nieuwe woningbouwlocaties. De route naar energieneutraal, circulair en klimaatbestendig in 2050.
2. De aarde raakt uitgeput, het klimaat verandert, planten en dieren verdwijnen en onze afvalberg groeit. Daarom hebben we ons aangesloten bij de landelijke ambitie om in 2050 volledig energieneutraal, circulair en klimaatbestendig te zijn.
3. Een aantrekkelijke en economisch vitale gemeente blijven we niet zonder inspanningen. Hiervoor zullen we de komende jaren investeren in een duidelijk profiel, zodat we herkenbaar zijn voor startups en andere bedrijven. De duurzaamheidsacademie kan hier onderdeel van uit maken. Een onderscheidend en kansrijk profiel is dat van een duurzame, circulaire en groene economie"

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Duurzaamheidsprogramma 2021-2030

Einddatum: 2025

1. Bij alle gemeentelijke projecten is maatschappelijk verantwoord (waaronder circulair) inkopen het uitgangspunt.
2. 100% van de huishoudelijk afvalstoffen wordt hergebruikt als grondstof.
3. Het afvalbrenngstation is doorontwikkeld tot een circulair ambachtscentrum.
4. 80% van onze inwoners en ondernemers zijn bekend met CE: geen verspilling, hergebruik en afval=grondstof.
5. Of en hoe de 50% reductie van primaire grondstoffen (mineraal, fossiel en metalen) lokaal bereikt kan worden is inzichtelijk en vastgelegd in een routekaart.
6. Voor drie reststromen van bedrijven is de nul situatie en een prognose voor hergebruik in beeld gebracht.
7. 10 innovatieve bedrijven zijn geholpen met circulaire projecten en businessmodellen.
8. Er is een actief lokaal circulair netwerk in verbinding met regionale netwerken.
9. Voor 7 bedrijventerreinen (van de 10) is met betrokken ondernemers een plan van aanpak opgesteld gericht op circulair ondernemen.
10. Verkenning naar mogelijkheden en kansen voor ontwikkeling circulaire bedrijventerreinen is afgerond (dit wordt uitgewerkt in de bedrijventerreinenstrategie).



11. Een Online deelplatform voor ondernemers en organisaties dat actief gebruikt wordt.
12. Er is minimaal één field lab in afstemming met onderwijs en/of kennisinstelling rondom een initiatief of ontwikkeling opgestart (dit wordt uitgewerkt in de economische agenda).

## Economische agenda:

Document: Economische Agenda 2021-2025

### 1. Pijler 1: Duurzaam & circulair ondernemen

Met deze Economische Agenda willen we actief bijdragen aan het verduurzamen van onze economie. Daarbij ligt de focus vooral op het stimuleren en faciliteren van circulair ondernemerschap in het bedrijfsleven door middel van passende dienstverlening. We richten ons hierbij vooral op ondernemers die in de circulaire transitie geloven en willen investeren, en hulp kunnen gebruiken om stappen te zetten. Tevens willen we ondernemers voldoende fysieke ruimte bieden waar circulaire activiteiten zijn toegestaan. Daarvoor willen we in regionale samenwerking de mogelijkheden verkennen voor de ontwikkeling van een circulair bedrijventerrein. We nemen in deze regionale verkenning het voortouw. Onze inzet moet ertoe leiden dat we aantrekkelijk blijven voor bedrijven om in onze gemeente gevestigd te blijven en dat ondernemers duurzaam kunnen groeien. Ook kunnen we hiermee circulaire bedrijven aantrekken naar onze gemeente die van meerwaarde zijn voor de lokale economie.

Om versneld duurzame economische groei te kunnen realiseren, focussen we ons verder op drie economisch sterke sectoren in onze gemeente en brengen deze sectoren actief in verbinding met de drie duurzaamheidsopgaven: energietransitie, klimaatadaptatie & biodiversiteit en circulaire economie. Het gaat hierbij om de sectoren:

1. landbouw en sierteelt
2. (groot)handel en logistiek
3. bouwsector

Dit willen we doen aan de hand van concrete innovatieprojecten en in onderlinge afstemming met de inzet vanuit het Duurzaamheidsprogramma 2021-2030.

### 2. Uitvoeringslijnen Pijler 1

1. Ondersteuning bieden aan bedrijven die aan de slag zijn of willen met duurzaam en circulair ondernemen
  - a. Opzetten “Innovatiefonds Economie” als aanjaagbudget en als cofinanciering voor duurzame innovaties in het bedrijfsleven
  - b. Extra inzet/uitbreiding formatie accountmanagement voor circulaire bedrijven
  - c. Starten pilot (regionaal) ondernemersloket circulaire economie om bedrijven eerstelijns hulp te bieden bij vragen over circulair ondernemen i.s.m. partners
  - d. Organiseren van kennis- en innovatiecafés voor ondernemers samen met (regionale) partners
  - e. Verdere uitrol online deelplatform Parksharing bij ondernemers
  - f. Vervolg geven aan project ‘circulaire reststromen bedrijventerreinen regio Midden-Holland’ i.s.m. bedrijfsleven
  - g. Verkenning mogelijkheden om circulaire economie mee te nemen als onderdeel in het aanbestedingsbeleid
  - h. Ruimte voor circulaire bedrijventerreinen meenemen als onderdeel in de lokale bedrijventerreinenstrategie
2. Bouwsector betrekken bij transitie naar circulair bouwen en renoveren in Alphen aan den Rijn
  - a. Regionale verkenning mogelijkheden realiseren (circulaire) bouw logistieke hub
  - b. Pilot-locatie aanwijzen en uitwerken voor experimenteren met circulaire bouw (Noordrand)
  - c. Opzetten “Living lab” tussen gemeente, bedrijven en kennis- en onderwijs-partners t.b.v. vernieuwende vormen van bouw, gebiedsontwikkeling of rondom de warmtetransitie in Alphen aan den Rijn.
  - d. Bouwsector betrekken bij de transitie naar circulair bouwen en renoveren in Alphen aan den Rijn
  - d. Deelnemen aan Citydeal “circulair & conceptueel bouwen Provincie Zuid-Holland” t.b.v. kennis en aanjagen circulair en modulair bouwen

- e. Verkenning potentie marktketen voor natte teelt i.s.m. EDDBA en andere lokale en regionale partners waaronder de bouwsector
  - f. Agenderen circulair bouwen/renoveren binnen het Alphense Marktplatform woningbouw
3. Versnellen van de transitie naar circulaire sierteeltsector
- a. Project ‘vergroening Stadshart’ i.s.m. Greenport Boskoop en o.b.v. Masterplan Groen-Blauw
  - b. Project “Afvalloze Greenport” en waar mogelijk uitbreiden naar bedrijventerreinen
3. Pijler 2: Ruimte voor bedrijvigheid
- In aansluiting bij onze ambities en identiteit als groene gemeente met LEF willen we meer ruimte bieden aan circulair ondernemerschap. In nauwe afstemming en samenwerking met de regio verkennen we daarvoor de mogelijkheden voor een (regionaal) circulair bedrijventerreinen
4. Uitvoeringslijnen Pijler 2
- 1. Behouden bestaande (uitgeefbare) bedrijventerreinen en verkenning toekomstige uitbreidingslocaties gericht op mkb, duurzame logistiek & circulair ondernemerschap
    - a. erkenning mogelijkheden (regionaal) circulair bedrijventerrein in samenwerking met regionale partners & ODMH
  - 2. Verduurzamen bedrijventerreinen inclusief intensief ruimtegebruik
    - a. In beeld brengen onbenutte milieuruimte op bedrijventerreinen in de HMC-categorie t.b.v. een betere benutting voor circulair ondernemerschap
    - b. Vervolg geven aan project ‘circulaire reststromen bedrijventerreinen Midden-Holland’ i.s.m. bedrijfsleven
5. Overige acties bij de andere uitvoeringslijnen:
- 1. Acties:
    - a. Arbeidsmarktrelevante evenementenkalender opzetten en organiseren i.s.m. VOA en stichting Alphen Marketing (denk aan ‘girls-day techniek’, dag van de circulaire economie etc.)
    - b. Opzetten van een fieldlab met onderwijs- en of kennisinstellingen (MBO/HBO/Universiteit) en bedrijfsleven rondom een duurzaamheidsopgave zoals circulair bouwen.
    - c. Starten pilot (regionaal) ondernemersloket circulaire economie om bedrijven eerstelijns hulp te bieden bij vragen over circulair ondernemen i.s.m. LEADER, EDDBA, VOA en onderwijs.
    - d. Organiseren van kennis- en innovatiecafés voor ondernemers samen met (regionale) partners rondom circulaire economie

### Grondstoffenplan:

Document: Grondstoffen sparen voor de toekomst

Einddatum: 2025

Maatregelen:

- 1. 100% circulair in 2025, met als tussenstap 75% in 2020. Volgens het principe van de circulaire economie worden zo min mogelijk huishoudelijke afvalstoffen als afval verwerkt of verbrand en worden deze zo veel mogelijk als grondstof weer in de keten gebracht. Hier ligt een belangrijke rol voor de gemeente om hierin te sturen en te faciliteren. Om de cirkel rond te krijgen dient de gemeente de zorgplicht voor inzameling en verwerking vanuit de keten te benaderen.
- 2. Samen met bewoners bronscheiding optimaliseren als primaire wijze van inzameling en onderzoeken van aanvullende mogelijkheden voor nascheiding.

### Omgevingsvisie:

Document: Omgevingsvisie 1.0 Alphen aan den Rijn: “Groene gemeente met lef!”

- 1. Ruimte voor groei bedrijventerreinen: Locaties voor logistiek zijn schaars in Holland Rijnland. Deze bedrijvigheid is van belang voor de lokale en regionale economie in het kader van verstedelijking (o.a. betonindustrie) en circulaire economie (verwerking & recycling). Locaties voor dit type bedrijvigheid zijn zeer schaars in de regio en de Randstad. Ruimte voor nieuwe bedrijvigheid is dus een belangrijke opgave, net als de verduurzaming van bestaande bedrijven en bedrijventerreinen.

2. Kennisontwikkeling en verduurzaming economische activiteiten: We willen onze economische activiteiten verduurzamen en circulair maken. Ook voor Alphen aan den Rijn is de transitie naar een duurzame en circulaire economie een grote opgave. Er zal anders om moeten worden gegaan met grondstoffen en reststromen. Hiervoor zullen bestaande activiteiten moeten worden aangepast en zal er ruimte op de bedrijventerreinen gecreëerd moeten worden voor innovatieve circulaire bedrijven en nieuw ondernemerschap. Belangrijk aandachtspunt hierbij is dat circulaire grondstoffenverwerking een milieubelastende activiteit kan zijn. Het zal van onze producenten en consumenten een nieuwe manier van denken vereisen, waarbij de restproducten niet als afval maar als grondstof gezien worden en minder in termen van eigendommen gedacht wordt, maar in termen van diensten. Deze transitie vraagt ook om nauwe triple-helix samenwerking met scholen en kennisinstellingen, om te zorgen dat de arbeidsmarkt mee gaat in deze ontwikkelingen. Kennisontwikkeling en aansluiting op de kennisinstellingen van de Randstad is hierbij van belang.
3. POVI: Met de provinciale omgevingsvisie wordt een lange termijn visie op de fysieke leefomgeving van Zuid-Holland gegeven. Op basis hiervan zien we de volgende urgente thema's voor de samenwerking met de provincie:
  - a. (Circulaire) Economie en bedrijventerreinen
  - b. Woningbouw en mobiliteit
  - c. Energietransitie
  - d. Milieu, natuur en landschap
4. Groene Hart: Het 'Perspectief Groene Hart 2040' is de visie van het bestuurlijk platform Groene Hart en biedt input voor lokale omgevingsvisies. Op basis hiervan zien we de volgende urgente thema's voor de samenwerking met Groene Hart-partners (o.a. netwerksamenwerking Alphen-Woerden-Gouda):
  - a. (Circulaire) Economie, landbouw, toerisme en recreatie
  - b. Woningbouw
  - c. Landschap en profilering
  - d. Bodemdaling
  - e. Energie
  - f. Natuur
5. Om het vestigingsklimaat verder te verbeteren zetten we samen met de sectoren en onze partners, waaronder onderwijs en kennisinstellingen, in op het aantrekken en creëren van kennis en innovatie. Zowel gericht op bedrijven als onze inwoners. De gemeente wordt een proeftuin en tentoonstelling voor de nieuwe economie. Circulaire bouwmaterialen worden gebruikt, zoals hout van productiebossen of isolatiemateriaal van lisdodde.
6. De "Groene Delta" staat voor een duurzaam en economisch sterk Nederland. Onze gemeente heeft een goede uitgangspositie in de "Groene Delta". We willen onze economie (nog) duurzamer maken. Door in te zetten op het gebruik en opwekking van schone energie en circulaire kringlopen bij gebruik van grondstoffen. Bovenal zien wij kansen voor nieuwe innovatieve bedrijven en initiatieven die een bijdrage kunnen leveren aan onze "Groene Gemeente & Delta". Belangrijkste opgaven/prioriteiten:
  - a. Duurzame energie opwekken bij bedrijventerreinen
  - b. Optimalisering ruimte en vergroening bestaande bedrijventerreinen
  - c. Transitie naar circulair grondstoffengebruik stimuleren



# Barendrecht

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: EENHEID IN VERSCHEIDENHEID

### 2018:

1. Maak werk van de circulaire economie. Stimuleer afvalscheiding en maak dit beter en eenvoudiger. Verbeter zo het afvalscheidingspercentage

Document: BARENDRECHT WERELDDORP 2022-2026

### 2022:

1. Realisatie Circulair Centrum: Het afvalaanbiedstation willen we grondig vernieuwen en er een Circulair Centrum van maken. Met meer scheidingsmogelijkheden en aanverwante activiteiten zoals een repair-shop. Concreet bekijken we of we op de NAM-locatie bij de A29 een 'circulair centrum' kunnen realiseren. In dit scenario betrekken we ook de huidige gemeentewerf. Overigens komt de NAM-locatie naar verwachting niet voor 2025/2026 beschikbaar als bouwgrond

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.



# Bodegraven-Reeuwijk

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Samen Duurzaam Gezond Programma 2018 - 2022

### 2018:

1. Met elkaar voeren we het gesprek over de stappen die we gaan zetten en hoe we komen tot een spoedige uitvoering hiervan. Dit op het gebied van energie, zoals bij energieopwekking, energiebesparing en aardgasvrij worden. Maar ook wanneer het gaat om circulaire economie, biodiversiteit, waterkwaliteit, bodemdaling en vergroening.
2. Daarnaast staan we open voor concepten als meergeneratiewoningen, Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO), tiny houses en circulair bouwen.

Document: EERLIJK AAN DE SLAG Coalitieakkoord 2022-2026

### 2022:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Actieprogramma Mei 2020 – Maart 2022

Einddatum: 2022

1. Om van de huidige lineaire keten naar een circulaire keten te gaan wordt aan een projectaanpak gedacht waarin de gemeente samenwerkt met partijen als de ODMH, OPBR Duurzaam en Groene Hart Werkt, het regionale platform voor circulaire economische initiatieven in het groene hart. Deze aanpak zal de komende jaren worden ontwikkeld.
2. Onderzoeken hoe gemeentelijke projecten circulair uitgevoerd kunnen worden, en welke mogelijkheden er zijn om dit aan te jagen in de samenleving. De gemeente werkt hiervoor samen met andere gemeenten in Groene Hart werkt.

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

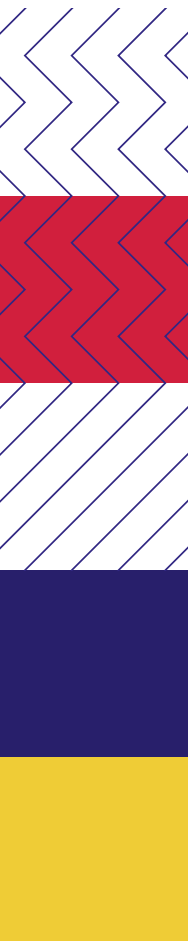
## Omgevingsvisie:

Document: KNOOPPUNT IN HET GROENE HART

1. Meer ruimte voor lokale bedrijven: We zetten in op ruimte voor bedrijven met meerwaarde voor onze dorpen. Lokaal gewortelde bedrijven, met veel passende werkgelegenheid en een duurzaam karakter (circulair, korte ketens). Ook kleinere bedrijven, start-ups en vergaderplekken zijn goed in te passen in de dorpen en sluiten aan op onze centrale ligging en goede bereikbaarheid. We bieden dit type bedrijven meer ruimte met nieuwe bedrijfskavels op goed bereikbare locaties in Reeuwijk-Brug (Zoutman) en in Bodegraven. We maken hiervoor samen met het bedrijfsleven en de regio een samenhangend plan. Het eventueel verplaatsen van bedrijven uit het buitengebied nemen we hierin mee.
2. Multifunctionele en duurzame bedrijventerreinen: Bedrijventerreinen zijn nu vaak monofunctionele gebieden met weinig groen en veel dak. Bestaande en nieuwe terreinen moeten aantrekkelijker en gezonder worden en de aanwezige ruimte veel beter benutten. Bijvoorbeeld: energie opwekken op (groene) daken, gebruik maken van restwarmte uit bedrijven, toevoegen van voorzieningen, groen en water (klimaatadaptatie) en een betere uitstraling van de gebouwen. Ook circulaire economie gaat een belangrijke rol spelen. Zo maken we de terreinen toekomstbestendig, duurzaam én besparen we ruimte.

Niet alle functies gaan daarbij goed samen. Daarom maken we onderscheid in type bedrijventerreinen en bekijken welke functies goed samengaan, bijvoorbeeld:

- a. Lichte bedrijven + wonen + centrumfuncties + energie (zonnepanelen) + groen (klimaat, uitstraling)
- b. Industrie + circulair + energie en warmte (zonnepanelen, windturbines, restwarmte) + groen (klimaat, uitstraling)
- c. Teelt ondersteunende bedrijven + circulaire economie + energie (windturbines, zonnepanelen).



# Brielle

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Open die poort: collegeprogramma 2018 - 2022

### 2018:

- We richten ons met name op de noodzakelijke energietransitie en circulariteit. We werken daarbij samen met onze buurgemeenten aan Voorne-Putten Circulair.
- Onder circulair verstaan we dat we onze economie omvormen naar kringlopen waarin de grondstoffen en reststromen maximaal worden hergebruikt.
- De komende jaren worden de Oefenfabriek en het onderwijs toekomstbestendig gemaakt door energietransitie, duurzame productie en digitalisering meer centraal te stellen. Op die manier kan deze mbo-instelling een schakel in een circulaire keten worden, waarbij de regio de agrarische kwaliteiten van het eiland combineert met groene chemie.
- Wij willen Voorne-Putten inzetten als praktische proeftuin waar de werkelijke betekenis van het begrip circulaire economie in de praktijk kan worden ervaren in een Beleef- en expertisecentrum Circulaire Economie in Brielle.
  - realisatie Beleef- en expertisecentrum Circulaire Economie (BECCE) in Brielle;
  - uitwerking Korte-keten Voorne-Putten Rozenburg (van biomassa naar bioplastics en toepassingen ervan)".

Document:

### 2022:

Per 1 januari 2023 vormen Brielle, Hellevoetsluis en Westvoorne de nieuwe gemeente Voorne aan Zee.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Routekaart duurzaam Voorne-Putten 2040

Einddatum: 2040

1. Organische stromen:
  - a. Opstarten van 10 circulaire pilots met organische reststromen.
2. Gebouwde omgeving:
  - a. Opstarten van 7 circulaire bouwprojecten (incl. natuur inclusief bouwen).
  - b. Bij 75% van nieuwbouw wordt materiaalgebruik gedocumenteerd om herbruikbaarheid te bevorderen.
  - c. 50% meer hergebruik van materialen bij inrichting openbare ruimte.
3. Horeca en toerisme:
  - a. CO<sub>2</sub> systeem verwijderen van reizen/vakanties.
  - b. 30% accommodaties heeft Greenkey certificering.
  - c. Meer lokale producten in lokale horeca en winkels.
4. Huishoudelijk afval:
  - a. Gemiddeld 75% hergebruik en 100 kg restafval p.p. op Voorne-Putten.

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

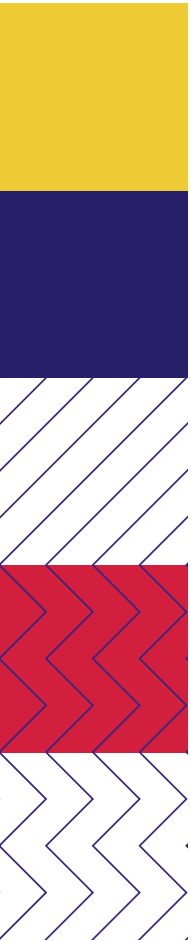
Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

**Omgevingsvisie:**

Document:

Geen online beschikbaar en/of *up to date* document kunnen vinden.





# Capelle aan den IJssel

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Met het oog op morgen - Coalitieakkoord 2018 - 2022

### 2018:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

Document: Voor vandaag en morgen - Coalitieakkoord 2022-2026

### 2022:

- Onderdeel van het op te stellen Programma Duurzaamheid 2023-2026 wordt een duurzaamheidsleidraad voor nieuwbouw, grote renovaties en transformaties voor circulariteit (de producten van nu zijn de grondstoffen voor later).

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Programma Duurzaamheid 2019-2022

Einddatum: 2022

1. De jaarlijkse hoeveelheid afval per persoon in Capelle verminderen we tot 100 kg. We zetten betekenisvolle stappen op het gebied van recycling, zodat we in 2022 75% van ons afval hergebruiken.
2. De kansen van de circulaire economie voor het Capelse bedrijfsleven in kaart brengen.
3. In 2030 kopen we volledig circulair in en besteden wij onze opdrachten circulair aan.

## Economische agenda:

Document:

### 1. Ambitie:

In 2030 zijn Capelse bedrijven maximaal verduurzaamd en profiteren ze volop van de kansen die de nieuwe (duurzame / circulaire) economie biedt.

### 2. Acties:

1. Aansluiten bij de regionale strategie circulaire economie en MRDH Roadmap Next Economy
2. Opstellen Actieplan Circulair Capelle o.a. met bedrijfsleven
3. Samen met de ondernemersnetwerken kennis over de circulaire economie vergroten

## Grondstoffenplan:

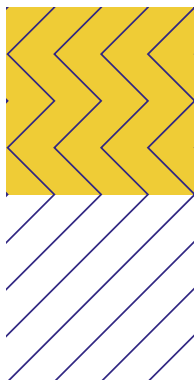
Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document: Stadsvisie Capelle aan den IJssel

Circulair wordt niet genoemd in dit document.



# Delft

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: De toekomst in uitvoering - Coalitieakkoord Delft 2018-2022

### 2018:

- Wij werken aan een duurzaam Delft met focus op vier pijlers: energieneutraal, klimaatadaptatie, ‘groen, blauw & gezond’ en de circulaire economie .
- Wij zijn een circulaire gemeente en we zien afval als grondstof.

Document: Samen werken aan Delft – Coalitieakkoord 2022 - 2026

### 2022:

- Projectontwikkelaars dagen we uit om te komen tot ambitieuze plannen voor circulair en natuur-inclusief bouwen, aangepast aan klimaatverandering. Wij streven naar zoveel mogelijk energie neutrale nieuwbouw.
- Een duurzame stad is ook een circulaire stad, waar afval nauwelijks bestaat en grondstoffen opnieuw worden gebruikt. Met een visie op circulariteit hebben we een eerste stap gezet. Nu zijn vervolgstappen nodig om deze ambitie verder concreet te maken.
- De visie op circulair denken laten we doorwerken in alle beleidsterreinen. Voor grondstoffen werken wij deze visie uit in een uitvoeringsprogramma.
- Wij maken een uitvoeringsplan circulair voor alle relevante beleidsterreinen en gaan aan de slag daar waar dat kan en moet. De gebouwde omgeving maken we zoveel mogelijk circulair, zodat we spaarzaam omgaan met onze grondstoffen.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document: Ondernemen en werken in Delft

1. De focusgebieden robotica, quantum technologie, en circulaire economie bieden volop potentieel voor groei en werkgelegenheid. Deels voor de economie van vandaag maar nog meer voor de economie van morgen.
2. Een noodzakelijke manier voor de moderne maakindustrie om haar positie te versterken is het doorvoeren van snellere, betere en toepasbare innovatie met oog voor een circulair businessmodel.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document: OMGEVINGSVISIE DELFT 2040 - ‘Samen maken we de stad!’

1. In 2040 bestaat het begrip ‘afval’ niet meer. Delft functioneert dan als een circulair systeem voor grondstoffen.
2. Delft is in 2040 een duurzame stad, een stad die is voorbereid op de toekomst. Een duurzaam Delft steunt op vier pijlers: Groen, blauw & gezond, Energietransitie, Klimaatadaptatie en Circulaire economie. Een duurzaam Delft is blijvend gezond voor mens, dier en plant. Delft is op weg naar klimaatbestendig, energieneutraal en werkt grotendeels in een circulair economisch systeem.
3. Circulaire economie
  - a. Circulair?: De circulaire economie is een economisch systeem dat de herbruikbaarheid van producten en grondstoffen maximaliseert en waardevernietiging minimaliseert. In 2040 bestaat het begrip ‘afval’

niet meer. Delft functioneert dan als een circulair systeem voor grondstoffen. Alle ondernemers hebben dan een circulaire manier van inkopen en teruggeven van de overgebleven grondstoffen. We verlengen de levensduur van onze (gebouwde) leefomgeving.

- b. Kringlopen verbinden: Een circulaire economie is alleen haalbaar als we in staat zijn de verschillende kringlopen met elkaar te verbinden. Het staat of valt bij het in een groter geheel kunnen aanschouwen van materiaalstromen. Delft onderzoekt de komende jaren hoe we dit zo efficiënt mogelijk gaan inrichten. De ambities zijn hoog. Delft hanteert namelijk de doelstellingen van het Rijk (Nederland circulair 2050): 50% minder verbruik primaire grondstoffen (mineraal, fossiel en metalen) in 2030, en in 2050 is Delft volledig circulair.
- c. Rol van de gemeente Als gemeente spelen we een belangrijke rol in vele kringlopen, bijvoorbeeld als wettelijk verantwoordelijke voor het inzamelen van huishoudelijk afval en als grondbeheerder en regiepartner in bouwprocessen. In 2040 zijn vrijkomende stromen volledig ingezet als grondstof, waarvan zoveel mogelijk op de locatie. We stimuleren herstel, hergebruik en herbestemming van gebouwen. Dit draagt bij aan een circulaire economie.



# Den Haag

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Den Haag, Stad van Kansen en Ambities

### 2018:

1. Wij werken aan een duurzaam Delft met focus op vier pijlers: energieneutraal, klimaatadaptatie, 'groen, blauw & gezond' en de circulaire economie .
2. Wij zijn een circulaire gemeente en we zien afval als grondstof.

Document: Coalitieakkoord Den Haag 2022-2026

### 2022:

- Projectontwikkelaars dagen we uit om te komen tot ambitieuze plannen voor circulair en natuur-inclusief bouwen, aangepast aan klimaatverandering. Wij streven naar zoveel mogelijk energie neutrale nieuwbouw.
- Een duurzame stad is ook een circulaire stad, waar afval nauwelijks bestaat en grondstoffen opnieuw worden gebruikt. Met een visie op circulariteit hebben we een eerste stap gezet. Nu zijn vervolgstappen nodig om deze ambitie verder concreet te maken.
- De visie op circulair denken laten we doorwerken in alle beleidsterreinen. Voor grondstoffen werken wij deze visie uit in een uitvoeringsprogramma.
- Wij maken een uitvoeringsplan circulair voor alle relevante beleidsterreinen en gaan aan de slag daar waar dat kan en moet. De gebouwde omgeving maken we zoveel mogelijk circulair, zodat we spaarzaam omgaan met onze grondstoffen.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Nota Duurzaamheid Schone energie in een groene stad - De Haagse Aanpak

Einddatum: 2022

1. Er wordt stapsgewijs een puntensysteem voor groen- en natuurinclusief bouwen ingevoerd. Dit puntensysteem wordt opgenomen in tenderdocumenten en gronduitgifteovereenkomsten. Waar mogelijk wordt het onderdeel van de BREEAM-gebiedseisen.
2. Met architecten en ontwikkelaars wordt kennis opgebouwd en gedeeld over maatregelen, borging en beheer van groen- en natuurinclusief bouwen.
3. We realiseren een iconproject duurzaam bouwen, bijvoorbeeld via een prijsvraag 'duurzaam bouwen'.
4. We starten een proef samen met ondernemers in de levensmiddelenbranche voor plastic-arme verpakkingen.
5. Met Europese partners wordt onder de naam PlasticCity een project gestart om op stedelijk niveau te upcyclen.
6. De Haagse Plastic coalitie gaat aan de slag met concrete ketenprojecten.
7. We gaan experimenten met vormen van circulair aanbesteden en circulair inkopen, waarbij we aan de marktpartijen uitdagen om met oplossingen te komen.
8. We faciliteren de mogelijkheid voor Haagse producenten om hun producten op een circulaire manier te laten (her)ontwerpen.
9. Startups en bedrijven die zich richten op hergebruik, worden uitgenodigd om zich in Den Haag te vestigen of uit te breiden.
10. In 2030 kopen we volledig circulair in en besteden wij onze opdrachten circulair aan.
11. Samen met andere gemeenten en marktpartijen onderzoeken we of het mogelijk is een consortium op te richten dat zich richt op het hergebruik van restafval.

## Economische agenda:

Document: Economische visie Den Haag+ 2030

1. Daarnaast willen we meer nieuwe sectoren faciliteren. We kiezen voor de sectoren zorg en gezondheid, de

maakindustrie en de bouw. De zorg groeit door demografische oorzaken, maar er zijn ook innovatiekansen, zoals e-health. Binnen de maakindustrie kunnen cross-overs ontstaan met de circulaire economie, veiligheid en het composietencluster.

2. De energietransitie vraagt om een omschakeling naar een duurzame, circulaire economie. Technologische vernieuwingen, digitalisering en gebruik van big data bieden geweldige middelen om deze vraagstukken aan te pakken. Maar daar zijn ook risico's aan verbonden, zoals monopolies, cyberterrorisme, kwetsbaarheid van de infrastructuur en een verlies aan privacy.
3. De maakindustrie binnen Den Haag is relatief klein, maar hierbinnen liggen grote kansen in het kader van de circulaire economie en het composietencluster. Verdere versterking van het cluster rondom high-tech smart materials (HTSM) dat in ontwikkeling is op Technology Park Ypenburg (composieten voor de lucht- en ruimtevaart) is kansrijk en biedt ruimte voor cross-overs met onder andere zorg en gezondheid, veiligheid en bouw.

### Grondstoffenplan:

Document: Grondstoffenplan Den Haag Van afval naar grondstof

Einddatum: 2030

1. vraaggericht inzamelen: we zamelen afval zodanig in, dat de markt het als grondstof kan verwerken;
2. economische waarde: we streven naar behoud en vermeerdering van economische waarde door het stimuleren van reparatie, deelgebruik en upcycling;
3. lokaal waar het kan: liefst werken we samen in Den Haag of in de regio.
4. We willen onderzoeken hoe we bedrijfsafval, samen met partners uit de stad, collectief kunnen inzamelen. En nadenken over bouw- en sloopmaterialen in de stad: wat kan beter? Het gezamenlijk kunnen inzamelen van huishoudelijk afval en bedrijfsafval zou zowel efficiënter als duurzamer zijn.
5. Samen met het 'Startup in Residence'-programma nieuwe technologieën ontwikkelen voor een hoogwaardiger toepassing van biomateriaal.
6. Ondersteunen van burgerinitiatieven om GFT+E te scheiden en voedselverspilling tegen te gaan.
7. Onderzoeksproject dat biograndstoffen van organisaties inzamelt en verwerkt tot een voldoende hoeveelheid biogas.
8. Samenwerking opzetten met de kringloopwinkels voor herbruikbare spullen uit het grofvuil.
9. Samenwerken met circulaire ondernemers die spullen kunnen repareren en weer doorverkopen.
10. Onderzoeken welke materialen uit het grofvuil nog meer gerecycled of hergebruikt kunnen worden om meer waardebehoud te creëren. Hier moet de inzamelmethode op worden afgestemd.
11. Het hoogwaardig hergebruik van bouw- en sloopmaterialen staat nog in de kinderschoenen. Daarover willen we leren door regionaal en nationaal te netwerken om een goede kennisbasis op te bouwen. Binnen de bouwsector doet de gemeente mee aan diverse netwerken.
12. Om de afvalinzameling meer circulair te maken, zet de gemeente zich in om twee randvoorwaarden te scheppen. De gemeente lobbyt, al dan niet samen met de G4 of de VNG, voor passende wet- en regelgeving. Daarnaast zet de gemeente zich in voor heldere communicatie over duurzame omgang met afval richting inwoners en bedrijven.

### Omgevingsvisie:

Document: Omgevingsvisie Den Haag 2050 - Ambitiedocument

1. De transitie naar een digitale en circulaire economie krijgt ook aandacht in de omgevingsvisie. In een digitale economie zullen werkgewoonten sterk veranderen, met impact op de kantorenmarkt en mobiliteitspatronen. De acceleratie van technologische innovatie vraagt om een scherpe herbezinning op de ruimtevraag van economische activiteiten. In een circulaire stad zijn de grondstofstromen van voedsel, biomassa, consumentengoederen en bouwmaterialen zoveel mogelijk gesloten. Beide transities vragen om veranderingen in de bouw en de (logistieke) infrastructuur. Voor een circulaire economie moet bovendien veel aandacht naar de voedselketen en de afvalverwerking. En het vraagt om fysieke ruimte. De opgave voor Den Haag is een visie te vormen op de circulaire economie: hoe we willen omgaan met niet-circulaire bedrijven en hoe we circulariteit integreren binnen een veilige en gezonde leefomgeving.

# Dordrecht

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Onze stad

### 2018:

- Onderwerpen die we samen met strategische partners verder uitwerken: De vormgeving van contracten met projectontwikkelaars en uitdagen op eigentijdse woon- en bouwconcepten (als tiny houses, circulair bouwen en natuurinclusief bouwen) zijn daarbij aandachtspunten.
- We revitaliseren bestaande bedrijventerreinen, waaronder de Zeehaven met aandacht voor duurzaamheid, circulaire economie en watergebonden bedrijvigheid.

Document: Politiek akkoord 2022 - 2026

### 2022:

- We gaan van 'staal naar digitaal'. We verduurzamen onze bedrijven en gaan voor schone bedrijvigheid en 'smart tech'. We stimuleren circulariteit: duurzame bedrijvigheid waarbij grondstoffen en onderdelen steeds opnieuw kunnen worden gebruikt.
- We stimuleren innovatie en circulaire, duurzame bedrijvigheid.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Opgave Duurzame Stad 2019-2022 Energiek wonen en werken in een Duurzaam Dordrecht

Einddatum: 2022

1. We stellen samen met partners in de stad kansenkaarten op voor circulaire economie en duurzame mobiliteit en faciliteren vanuit die kansenkaarten minimaal twee projecten die bijdragen aan doelen vanuit de energietransitie, economie & werkgelegenheid, een bereikbare stad en de verbetering van de luchtkwaliteit in Dordrecht.
2. Via onze eigen voorbeeldrol stimuleren we circulaire economie door steeds vaker circulair in te kopen en door de gemeentelijke huishouding circulair in te richten. Dit doen we samen met Team Inkoop en Facilitaire Zaken, bijvoorbeeld bij de inkoop van onze producten (zoals recent bij de aanbesteding van de koffie en thee voorziening) en diensten of bij de plannen van het nieuwe, duurzame Huis van de Stad en Regio.
3. In de verkoop van gemeentelijke gronden ten behoeve van nieuwbouw, maar ook bij renovatie en sloopopgaven zoeken we de kansen om tot een circulaire uitvraag te komen. We dagen hierbij marktpartijen uit om circulair te bouwen, te slopen of te renoveren. Circulaire gebiedsontwikkeling biedt enorm veel kansen.
4. De economische kansen en de bijbehorende werkgelegenheid binnen Dordrecht en de regio die voortvloeien uit de circulaire economie. We onderzoeken samen met Metabolic en Clean Tech Delta relevante grondstoffenstromen binnen Dordrecht, waarbij we analyseren welke businesscases voor de maakindustrie en de bouw in de stad haalbaar zijn.

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document: Grondstoffenplan Dordrecht 2021-2030

Einddatum: 2030

1. Om de integrale uitvoering te bevorderen en de interne organisatie op het gebied van (zwerf)afvalbeheer, in relatie tot circulaire economie, te vereenvoudigen is de ambtelijke aansturing op (zwerf)afval bij één programmamanager ondergebracht. Daarnaast zorgen we ook voor een daadkrachtige integrale aanpak

op bestuurlijk niveau via één stuurgroep met wethouder Van der Linden als primair verantwoordelijk portefeuillehouder.

## Omgevingsvisie:

Document: Omgevingsvisie 1.0

1. Bestaande bedrijventerreinen, waaronder de Zeehaven, revitaliseren met aandacht voor duurzaamheid, circulaire economie en watergebonden bedrijvigheid:

Met het Distripark beschikt Dordrecht over het laatste uitgeefbare terrein. Gronden zijn steeds schaarser en we moeten bestaande werklocaties dus optimaal benutten. Bedrijven dienen op de juiste plek te zitten. Bedrijven die op de watergebonden locaties zitten en daar geen gebruik van maken, moeten ruimte maken voor andere bedrijven die wel gebruikmaken van het water. Duurzaam vervoer over water stimuleren we, dat helpt ook ons lokale wegennet te ontlasten van vrachtverkeer.

We moeten zoeken naar nieuwe milieus. Bijvoorbeeld langs de oevers waar we ondernemen en wonen kunnen combineren. Steeds schonere industrie moet daar aan bijdragen. Tegelijkertijd blijft de vraag van bedrijven met een hogere milieucategorie.

De verduurzaming van onze bedrijventerreinen is ook van belang. Het Distripark wordt volledig aardgasvrij en de ondernemers die zich hier vestigen dienen BREEAM gecertificeerd te zijn. Daarnaast ontwikkelen we een waterstof-hub voor duurzaam logistiek vervoer van en naar het Distripark.

Op dit moment lopen voor de bestaande terreinen – Kil I, II en Amstelwijck-West– vanuit de Duurzame Stad initiatieven voor verduurzaming van vastgoed en productieproces. Verduurzaming is een belangrijke bouwsteen in de revitaliseringslag van onze bestaande werklocaties.

2. Circulariteit bij gebiedsontwikkeling:

De bouw in Nederland is voor de helft verantwoordelijk van het Nederlandse materiaalgebruik. De productie van bouwmaterialen draagt significant bij aan de uitstoot van onder meer CO<sub>2</sub>. Daarom krijgt circulair bouwen steeds meer de aandacht vanuit de overheid en de bouwsector. Circulair bouwen houdt in dat bij de bouw, sloop en renovatie van gebouwen principes uit de circulaire economie worden gehanteerd.

Het Rijk heeft in 2019 het Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie 2019-2023 gepresenteerd. Ook de provincie Zuid-Holland ziet kansen in circulair bouwen. De verkenning 'Zuid-Houtland' toont aan dat bouwen met hout, afkomstig uit duurzame bosbouw, een bijdrage kan leveren aan de klimaatdoelstellingen. Het onderzoek 'Dordrecht Circulair' laat duidelijke kansen voor circulair bouwen in Dordrecht zien. Onder andere door in te zetten op hergebruikt en duurzaam beton.

3. Circulariteit:

De werkgebieden zijn plaatsen waar bij uitstek kansen liggen voor de circulaire economie. Doordat veel bedrijvigheid relatief dicht bij elkaar zit, is er op zeer lokale schaal uitwisseling van materialen en grondstoffen mogelijk. We zetten in op korte ketens. Samen met de aanwezige bedrijven verkennen we welke circulaire mogelijkheden er zijn. Ook zetten we bij acquisitie en verplaatsing van bedrijven in op circulaire toepassingen in bouw en gebruik.

# Goeree-Overflakkee

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Goeree-Overflakkee, een eiland waar je energie van krijgt!

### 2018:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

Document: SAMEN KEUZES MAKEN voor Goeree-Overflakkee

### 2022:

- Een wegwerp- en vervangcultuur heeft een enorme impact op de aarde. Het circulaire model gaat er juist vanuit dat producten van nu de grondstoffen zijn voor later: na gebruik kunnen producten gedemonteerd worden en de materialen opnieuw gebruikt. De coalitie wil dat Goeree-Overflakkee verstandig omgaat met grondstoffen en vindt dat circulariteit, en in het bijzonder circulair bouwen moet worden gestimuleerd.
- Circulariteit en vooral circulair bouwen op Goeree-Overflakkee stimuleren, maar niet tot elke prijs

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.





# Gorinchem

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Mensen maken de stad

### 2018:

- Gorinchem is sterk in een aantal ‘traditionele’ bedrijfssectoren. Dat willen we koesteren. Daarnaast is aansluiting vereist op economische ontwikkelingen zoals de circulaire economie.
- Om eigenaren te stimuleren om het te verduurzamen en tegelijkertijd op te knappen, gaan we de mogelijkheid voor een prikkelende, maar bescheiden subsidieregeling onderzoeken. In die energie- en warmte-transitie is ook meer aandacht nodig voor circulair inkopen en aanbesteden en voor aardgasloze wijken.

Document: Voor Gorinchem!

### 2022:

- We onderhouden goede relaties met het bedrijfsleven, zodat we van elkaar goed weten waar ontwikkelkansen liggen. We werken samen met het bedrijfsleven aan het stimuleren van innovatie en verduurzaming/ circulariteit en het regionaal en landelijk onder de aandacht brengen van een aantrekkelijk vestigingsklimaat in Gorinchem.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document: Economische visie van en voor de gemeente Gorinchem

1. Met de komst van ons regionale bedrijventerrein Groote Haar zijn we (ook) aantrekkelijk voor groot schaligere bedrijven en bedrijven in hogere milieucategorieën. Bedrijven die we op dit moment niet kunnen huisvesten in onze regio. Bestemmingsplan technisch hebben we dit mogelijk gemaakt. Gedacht moet worden aan bedrijven in de maakindustrie die onze economische structuur versterken en/of verbreden, die de basis kunnen vormen voor een circulair cluster en/of logistieke bedrijven.
2. Optimaliseren aansluiting vraag en aanbod arbeidsmarkt: Door het opzetten van de Regionale Beroepen en Innovatie Campus (RBIC) gaan we een omgeving creëren waar het beste van wat onze scholen de regio te bieden hebben op het gebied van beroepsonderwijs wordt versterkt en een innovatieve impuls geeft aan onderwijs en bedrijven. Dit door verbinding en samenwerking vanuit de deelnemende partners. Hierdoor wordt het RBIC een wezenlijk onderdeel van ons economisch ecosysteem. Centraal binnen de RBIC functioneert het IAC. Dit wordt een ontmoetingsplek voor scholen, leerlingen en bedrijven om te leren en te innoveren. De focus ligt op de overgang naar de Next Economy, maar ook op het bijdragen aan brede maatschappelijke opgaven zoals de energietransitie en in breder perspectief de klimaatadaptie en de overgang naar een digitale en circulaire maatschappij.
3. Om te komen tot een circulaire economie is het essentieel dat alle reststromen, dus zowel die van de bedrijven als van de huishoudens, goed in kaart worden gebracht. Waar komen ze vandaan, waar gaan ze (nu nog) naar toe, uit welke materialen bestaan ze, etc. Op basis hiervan kan onderzocht worden wat haalbaar en realiseerbaar is, m.n. op de korte en de middellange termijn. Nadrukkelijk sluiten we aan op de vele reeds lopende acties en initiatieven in de regio. Het regionale afvalinzamelings- en verwerkingsbedrijf Waardlanden en onze afvalverwerker HVC hebben het beste zicht op omvang en aard van de reststromen. Samen met hen en met de brancheorganisatie zullen de kansen in kaart worden gebracht.

4. Om de circulariteit in onze gemeente te stimuleren is het belangrijk om zelf het goede voorbeeld te geven. Onderdeel daarvan is om het eigen inkoop- en aanbestedingsbeleid te richten op circulariteit. Door bij de inkoop en aanbesteding van diensten en goederen eisen op te nemen aangaande circulariteit, worden innovatieve bedrijven op dit gebied gestimuleerd. Circulariteit wordt een essentieel onderdeel van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.

### Grondstoffenplan:

Document: Samen voor een afvalvrije en schone gemeente

Einddatum: 2025

Maatregelen:

1. Samen voor Circulair!: Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Molenlanden en Vijfheerenlanden ambiëren een samenleving waarin verspilling van grondstoffen wordt voorkomen. Dat begint met het stimuleren van afvalpreventie: het voorkomen dat afval ontstaat. De restproducten die vrijkomen worden zoveel mogelijk apart ingezameld voor hergebruik en recycling zodat er bijna geen restafval meer hoeft te worden verbrand. Dit betekent niet alleen een omslag bij de afvalinzameling voor Waardlanden, ook de leefwijze van inwoners en de manier van produceren en consumeren moet veranderen. Dat krijgen we als gemeenten niet alleen voor elkaar. Daarvoor zoeken we nadrukkelijk de samenwerking met inwoners (onze grondstoffenleveranciers), ketenpartners (waaronder HVC) en intermediairs (waaronder winkels, supermarkten en educatieve organisaties).
2. '100% circulair in 2050, maximaal 100 kg restafval in 2025': Een goede indicator voor de mate van circulariteit is de hoeveelheid restafval die uiteindelijk wordt afgevoerd naar de verbrandingsoven, uitgedrukt in kilogrammen per inwoner per jaar. Hoe lager deze hoeveelheid, hoe meer grondstoffen uit het restafval zijn gehouden ten behoeve van een hergebruik en recycling. Landelijk is een aantal kwantitatieve doelen vastgesteld: maximaal 100 kg restafval per inwoner per jaar in 2020; maximaal 30 kg in 2025 en volledig (rest)afvalvrij in 2050. De Waardlanden-gemeenten zitten nu op gemiddeld 230 kg per inwoner per jaar (peiljaar 2018). Gezien de weg die nog te gaan is, stellen we voor de Waardlanden-gemeenten voor om het eerste realistische (tussen)doel vast te stellen op maximaal 100 kg restafval in het jaar 2025. Ervaringen bij andere vergelijkbare gemeenten die hun afval- en grondstoffenbeleid hebben aangepast leert dat de 100 kg doelstelling haalbaar is. Wel zal een trendbreuk gerealiseerd moeten worden, die alleen met vergaande maatregelen (waaronder de invoering van een variabel tarief) kan worden bereikt. Uit de sorteeranalyses die onlangs door Waardlanden zijn uitgevoerd blijkt dat 70% van het fijn restafval uit grondstoffen bestaat, waaronder gft (met name groente- en fruitafval), papier, pmd, glas, textiel. Door de focus te leggen op deze grondstoffen, kan de hoeveelheid te verbranden restafval aanmerkelijk worden verminderd. Het scenario-onderzoek en ervaringen elders in het land laten zien dat zonder variabel tarief geen trendbreuk wordt gerealiseerd.
3. 'Kwaliteit grondstoffen': Het reduceren van de hoeveelheid verbrandbaar restafval mag niet ten koste gaan van de kwaliteit van de ingezamelde grondstoffen. Deze staat nu ook al onder druk, met name voor pmd. Alleen als de gescheiden inzameling zuivere grondstofstromen oplevert, kunnen deze weer hoogwaardig worden ingezet bij de productie van nieuwe goederen. Om vervuiling van de grondstoffen tegen te gaan en de kwaliteit te waarborgen zal flankerend beleid moeten worden ingezet. Dat betekent dat er duidelijk wordt gecommuniceerd wat er wel en niet in de grondstoffenbak thuishoort en dat er intensieve kwaliteitscontroles worden uitgevoerd door afvalcoaches en handhavers in wijken waar dat nodig is. Gestreefd wordt naar een vervuilingpercentage van minder dan 15%. Dit is gelijk aan de norm die door het Afvalfonds wordt gesteld aan het ingezamelde pmd.
4. 'Meer aandacht voor preventie en hergebruik': Voor het duurzaam en circulair maken van het afvalbeheer is bevorderen van afvalscheiding een belangrijk wapen, echter nog beter is het om het ontstaan van afvalstoffen te voorkomen. Voorgesteld wordt om in de komende jaren flink in te zetten op afvalpreventie. Bijvoorbeeld door huishoudens bewuster te maken van het verpakkingsafval dat zij produceren en tips te geven hoe ze dat kunnen verminderen. Maar ook bijvoorbeeld door voedselverspilling aan de orde te stellen en producthergebruik van afgedankt huisraad te stimuleren.
5. 'Innovatie': Het bereiken van een volledige circulaire economie is met de huidige stand van de technologie nog niet mogelijk. Producenten en verwerkers besteden veel aandacht aan het ontwikkelen van nieuwe methoden om meer circulair te kunnen produceren en te verwerken. Hierbij sluiten wij aan, zodra dit

past bij onze ambities. Eén van de stromen waarnaar veel onderzoek wordt gedaan is luiers. In de gemeenteraden is hiervoor aandacht gevraagd. Zodra wij mogelijkheden zien om nieuwe technologie toe te passen, zullen wij hiermee aan de slag gaan.

6. 'Circulair Netwerk': In het streven om uiteindelijk 100% circulair te worden is het van belang om ook naar de grof huishoudelijk afvalstroom te kijken. De afvalbrengrstations vervullen hierin een belangrijke rol. De huidige afvalbrengrstations hebben op dit moment vooral een brengdepotfunctie en zijn sterk gericht op recycling. Dat het beter en anders kan, bewijzen talloze initiatieven in het land op het gebied van circulair ambachtscentra. Deze initiatieven combineren de brengfunctie met kringloop, reparatie, duurzaam ondernemen, participatie en/of educatie, zodat hoogwaardig product- en materiaalhergebruik plaatsvindt. Gestreefd wordt om de afvalbrengrstations in het Waardlandengebied te transformeren tot een Circulair Netwerk. Daarbij is het niet noodzakelijk om alle functies van een circulair ambachtcentrum op één locatie in te vullen. Voordeliger en efficiënter is het om de functies te spreiden, gebruikmakend van voorzieningen/ bedrijven die al actief zijn op het gebied van kringloop, afvalbeheer, educatie en werkgelegenheid. De visie omtrent de transformatie van de afvalbrengrstations naar een Circulair Netwerk is neergelegd in het visie-document 'Een andere kijk op afvalbrengrstations'. Onderdeel van deze visie is de realisatie van een kringloop/brengrcentrum in Nieuw-Lekkerland, waarvoor een businesscase wordt opgesteld.

### Omgevingsvisie:

Document:

Geen online beschikbaar en/of *up to date* document kunnen vinden.



# Gouda

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Nieuwe energie Samenwerken en investeren voor Gouda

### 2018:

- Een circulaire economie is eveneens van belang. Circulair ondernemen vraagt om een nieuwe manier van werken en andere vormen van ketensamenwerking, waarbij de hele levensduur van een product of grondstof centraal staat en waarbij hergebruik wordt gestimuleerd en afval en verspilling zoveel mogelijk worden voorkomen. We gaan anderen stimuleren om de principes van een circulaire economie te omarmen en we zullen zelf het goede voorbeeld geven.

Document: Geef Gouda door!

### 2022:

- De onderwerpen burgerparticipatie, circulaire economie en omgevingsvisie/ wet worden als vrije onderwerpen omarmd en aan de raad aangeboden om verder uit te werken.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Uitvoeringsprogramma duurzame ontwikkeling Gouda 2020

1. Minder huishoudelijk restafval en meer hergebruik (Faciliteren initiatieven om zwerfafval tegen te gaan).
2. Waar mogelijk circulaire principes toepassen bij planvorming, inrichting en beheer van de openbare ruimte
3. Actieve deelname aan de betonketen van BouwCirculair
4. Steeds meer circulair inkopen door circulaire principes mee te nemen in aanbestedingen en bijvoorbeeld training Circulair Aanbesteden te volgen samen met regiogemeenten.
5. Stimuleren hoogwaardig circulair materiaalgebruik bij (her)bouw van voorzieningen
6. Zo veel mogelijk toepassen van Total Cost of Ownership principe.
7. Voor alle projecten onderwijshuisvesting geldt als uitgangspunt dat het om een veertig jaar levensduurverlengende renovatie moet gaan in plaats van de oorspronkelijke 20 jaar
8. Ondersteunen van het toepassen van circulaire principes door bedrijven, in samenwerking met DPG, ondernemersorganisaties, Groene Hart Werkt! en in regionaal
9. verband, onder andere door
  - a. Onderzoek naar grondstoffenstromen en kansen om kringlopen te sluiten
  - b. Het faciliteren van collectieve initiatieven
  - c. Het faciliteren van MVO-scans bij (nieuwe) deelnemers van DPG
10. Advies en voorlichting over circulaire principes
11. Minder afvalproductie stimuleren bij evenementen.
12. Circulaire principes in ICT-voorziening:
  - a. Hergebruik van afgeschreven hardware, bijvoorbeeld door donatie aan een goed doel
  - b. Tweedehands apparatuur inkopen als het niet nieuw hoeft te zijn
  - c. Minder papiergebruik door digitalisatie
  - d. Automatische stand-by van apparaten voor langere levensduur
13. Bij drukte in de bedrijfsruimten wordt de nadruk gelegd op gedragsverandering, voordat er aanpassingen

komen die nieuwe grondstoffen vergen

14. Verbeteren afvalscheiding, door onder andere
  - a. Scheiding van kantoorafval vanaf 2020 na proefopstelling in Huis van de Stad
  - b. Scheiding papier, plastic, GFT en restafval in het bedrijfsrestaurant
  - c. Koffiedik hergebruiken voor oesterzwammen voor het bedrijfsrestaurant
15. Actieplan MVI voor de aanbestedingen van koffieautomaten, glasbewassing, afval en beveiliging
16. Onderzoek naar gebruik van ISO 26.000 en de MVO prestatieladder
17. Een jaarkalender verduurzaming eigen bedrijfsvoering opstellen
18. Actief monitoren uitvoeren afspraken contracten
19. Samen met partners een MVO agenda opstellen voor facilitaire zaken

### Economische agenda:

Document: Economische Agenda Gouda 2021 – 2024

1. Nederland staat voor de opgave om het land te verduurzamen en klimaatadaptief te maken. Van zowel overheden als het bedrijfsleven wordt gevraagd een steentje bij te dragen. De energietransitie, circulaire economie en klimaatadaptatie zijn tegelijkertijd kansen voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat en nieuwe businessmodellen. We stellen ons in de economische agenda het doel het bedrijfsleven te betrekken bij zowel de energietransitie als bij het nemen van klimaatadaptieve maatregelen op bedrijventerreinen. Daarnaast volgen we de ontwikkelingen op het gebied van circulariteit.
2. Actiepunt: Vergroten bewustzijn circulaire economie - Volgen van ontwikkelingen in de circulaire economie en initiatieven vanuit de markt

### Grondstoffenplan:

Document:

*Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.*

### Omgevingsvisie:

Document: Omgevingsvisie Gouda

1. Gouda duurzaam ontwikkelen:

Gouda is in trek bij woningzoekenden, zowel van binnen als van buiten de stad. Hoe kunnen we zorgen dat we Gouda duurzaam doorontwikkelen en voldoende woningaanbod creëren? Een aanbod van hoge kwaliteit is nodig, waar mogelijk met circulaire bouwmaterialen en gebruikmakend van duurzame warmte en elektriciteit (programma 'Energietransitie').
2. Bij functieverandering naar wonen gelden in de basis de volgende voorwaarden, waarbij een integrale afweging wordt gemaakt:
  - a. Er wordt tijdig en voldoende aandacht besteed aan groen, biodiversiteit en duurzaamheid, o.a. door het uitwerken van het PVE klimaatadaptief bouwen (denk bijv. aan bouwen met nestvoorzieningen, groene daken en groene muren). We volgen de ontwikkelingen op het gebied van circulair bouwen, en moedigen de toepassing hiervan aan bij nieuwe stedelijke ontwikkelingen.
3. Bodemvisie:

We nemen meer regie in de inrichting van de ondergrond. Hiermee zorgen we ervoor dat de grote ruimtelijke opgaven (zie hoofdstuk 6) ook ondergronds goed kunnen worden ingepast. Als dat niet goed gebeurt zullen de vele functies immers in toenemende mate met elkaar gaan conflicteren. Denk aan archeologie, warmtesystemen, fundering, bodemdaling, kabels en leidingen, ondergrondse afvalcontainers in het kader van een zo circulair mogelijke economie en samenleving, klimaatadaptatie, riolering en boomwortels en het archeologisch bodemarchief.

# Hardinxveld-Giessendam

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Hardinxveld-Giessendam: met elkaar en voor elkaar

### 2018:

- Zo werken we samen aan een energieneutraal Drechtsteden in 2050 en een energieneutrale gebouwde omgeving in 2035 die we in een lokale duurzaamheidsagenda vertalen. Thema's die onder meer aan de orde komen, zijn duurzame energie, de voorbeeldfunctie van de gemeente, luchtkwaliteit, circulaire economie en klimaatadaptatie.

Document: Samen krachtig voortbouwen

### 2022:

- We willen meewerken aan mogelijkheden die goed zijn voor toekomstige generaties inwoners. Dat betekent werken aan klimaatadaptatie, biodiversiteit en circulariteit.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document: Economische visie 2020 - 2024

1. Wij spelen in op gemaakt afspraken op het gebied van circulaire economie, sectorpannen en Green Deals, waaronder minder grondstoffenverbruik. Uit onderzoek blijkt dat de belangrijke sectoren binnen onze gemeente veel potentie hebben op dit gebied. Het verder aanpakken en verduurzamen van onze bedrijventerreinen is belangrijk om een kwaliteitsimpuls te creëren.
2. Als gemeente willen wij hier, samen met onze ondernemers en bedrijven(terreinen), verder invulling aan geven. Afspraken op dit gebied zijn gericht op het robuust en toekomstbestendig maken van de economie. De transitie waarin wij zitten en voor staan, gaat ervoor zorgen dat wij ook in de toekomst onze economische activiteiten kunnen blijven uitvoeren. Daarmee maken we onze werkgelegenheid en 'verdien capaciteit' klaar voor een duurzame samenleving waarin een circulaire economie de 'groene motor' is. Hardinxveld-Giessendam is een ondernemende gemeente. Wij willen groene en duurzame innovaties dan ook zoveel mogelijk aanjagen en faciliteren.

## Grondstoffenplan:

Document: Samen voor een afvalvrije en schone gemeente

1. Samen voor Circulair!: Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Molenlanden en Vijfheerenlanden ambiëren een samenleving waarin verspilling van grondstoffen wordt voorkomen. Dat begint met het stimuleren van afvalpreventie: het voorkomen dat afval ontstaat. De restproducten die vrijkomen worden zoveel mogelijk apart ingezameld voor hergebruik en recycling zodat er bijna geen restafval meer hoeft te worden verbrand. Dit betekent niet alleen een omslag bij de afvalinzameling voor Waardlanden, ook de leefwijze van inwoners en de manier van produceren en consumeren moet veranderen. Dat krijgen we als gemeenten niet alleen voor elkaar. Daarvoor zoeken we nadrukkelijk de samenwerking met inwoners (onze grondstoffenleveranciers), ketenpartners (waaronder HVC) en intermediairs (waaronder winkels, supermarkten en educatieve organisaties).
2. '100% circulair in 2050, maximaal 100 kg restafval in 2025': Een goede indicator voor de mate van circulariteit is de hoeveelheid restafval die uiteindelijk wordt afgevoerd naar de verbrandingsoven, uitgedrukt in kilogrammen per inwoner per jaar. Hoe lager deze hoeveelheid, hoe meer grondstoffen uit het restafval zijn gehouden ten behoeve van een hergebruik en recycling. Landelijk is een aantal kwantitatieve doelen vastgesteld: maximaal 100 kg restafval per inwoner per jaar in 2020; maximaal 30 kg in 2025 en volledig (rest)afvalvrij in 2050. De Waardlanden-gemeenten zitten nu op gemiddeld 230 kg per inwoner per jaar

(peiljaar 2018). Gezien de weg die nog te gaan is, stellen we voor de Waardlanden-gemeenten voor om het eerste realistische (tussen)doel vast te stellen op maximaal 100 kg restafval in het jaar 2025. Ervaringen bij andere vergelijkbare gemeenten die hun afval- en grondstoffenbeleid hebben aangepast leert dat de 100 kg doelstelling haalbaar is. Wel zal een trendbreuk gerealiseerd moeten worden, die alleen met vergaande maatregelen (waaronder de invoering van een variabel tarief) kan worden bereikt. Uit de sorteeranalyses die onlangs door Waardlanden zijn uitgevoerd blijkt dat 70% van het fijn restafval uit grondstoffen bestaat, waaronder gft (met name groente- en fruitafval), papier, pmd, glas, textiel. Door de focus te leggen op deze grondstoffen, kan de hoeveelheid te verbranden restafval aanmerkelijk worden verminderd. Het scenario-onderzoek en ervaringen elders in het land laten zien dat zonder variabel tarief geen trendbreuk wordt gerealiseerd.

3. 'Kwaliteit grondstoffen': Het reduceren van de hoeveelheid verbrandbaar restafval mag niet ten koste gaan van de kwaliteit van de ingezamelde grondstoffen. Deze staat nu ook al onder druk, met name voor pmd. Alleen als de gescheiden inzameling zuivere grondstofstromen oplevert, kunnen deze weer hoogwaardig worden ingezet bij de productie van nieuwe goederen. Om vervuiling van de grondstoffen tegen te gaan en de kwaliteit te waarborgen zal flankerend beleid moeten worden ingezet. Dat betekent dat er duidelijk wordt gecommuniceerd wat er wel en niet in de grondstoffenbak thuishoort en dat er intensieve kwaliteitscontroles worden uitgevoerd door afvalcoaches en handhavers in wijken waar dat nodig is. Gestreefd wordt naar een vervuilingpercentage van minder dan 15%. Dit is gelijk aan de norm die door het Afvalfonds wordt gesteld aan het ingezamelde pmd.
4. 'Meer aandacht voor preventie en hergebruik': Voor het duurzaam en circulair maken van het afvalbeheer is bevorderen van afvalscheiding een belangrijk wapen, echter nog beter is het om het ontstaan van afvalstoffen te voorkomen. Voorgesteld wordt om in de komende jaren flink in te zetten op afvalpreventie. Bijvoorbeeld door huishoudens bewuster te maken van het verpakkingsafval dat zij produceren en tips te geven hoe ze dat kunnen verminderen. Maar ook bijvoorbeeld door voedselverspilling aan de orde te stellen en producthergebruik van afgedankt huisraad te stimuleren.
5. 'Innovatie': Het bereiken van een volledige circulaire economie is met de huidige stand van de technologie nog niet mogelijk. Producenten en verwerkers besteden veel aandacht aan het ontwikkelen van nieuwe methoden om meer circulair te kunnen produceren en te verwerken. Hierbij sluiten wij aan, zodra dit past bij onze ambities. Eén van de stromen waarnaar veel onderzoek wordt gedaan is luiers. In de gemeenteraden is hiervoor aandacht gevraagd. Zodra wij mogelijkheden zien om nieuwe technologie toe te passen, zullen wij hiermee aan de slag gaan.
6. 'Circulair Netwerk': In het streven om uiteindelijk 100% circulair te worden is het van belang om ook naar de grof huishoudelijk afvalstroom te kijken. De afvalbrengrstations vervullen hierin een belangrijke rol. De huidige afvalbrengrstations hebben op dit moment vooral een brengdepotfunctie en zijn sterk gericht op recycling. Dat het beter en anders kan, bewijzen talloze initiatieven in het land op het gebied van circulaire ambachtscentra. Deze initiatieven combineren de brengfunctie met kringloop, reparatie, duurzaam ondernemen, participatie en/of educatie, zodat hoogwaardig product- en materiaalhergebruik plaatsvindt. Gestreefd wordt om de afvalbrengrstations in het Waardlandengebied te transformeren tot een Circulair Netwerk. Daarbij is het niet noodzakelijk om alle functies van een circulair ambachtscentrum op één locatie in te vullen. Voordeliger en efficiënter is het om de functies te spreiden, gebruikmakend van voorzieningen/ bedrijven die al actief zijn op het gebied van kringloop, afvalbeheer, educatie en werkgelegenheid. De visie omtrent de transformatie van de afvalbrengrstations naar een Circulair Netwerk is neergelegd in het visie-document 'Een andere kijk op afvalbrengrstations'. Onderdeel van deze visie is de realisatie van een kringloop/brengrcentrum in Nieuw-Lekkerland, waarvoor een businesscase wordt opgesteld.

## Omgevingsvisie:

Document:

*Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.*

# Hellevoetsluis

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Samen doen!

### 2018:

Document:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

### 2022:

Per 1 januari 2023 vormen Brielle, Hellevoetsluis en Westvoorne de nieuwe gemeente Voorne aan Zee.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Routekaart duurzaam Voorne-Putten 2040

Organische stromen:

1. Opstarten van 10 circulaire pilots met organische reststromen.

Gebouwde omgeving:

2. Opstarten van 7 circulaire bouwprojecten (incl. natuur inclusief bouwen).
3. Bij 75% van nieuwbouw wordt materiaalgebruik gedocumenteerd om herbruikbaarheid te bevorderen.
4. 50% meer hergebruik van materialen bij inrichting openbare ruimte.

Horeca en toerisme:

5. CO<sub>2</sub> systeem verwijderen van reizen/vakanties.
6. 30% accommodaties heeft Greenkey certificering.
7. Meer lokale producten in lokale horeca en winkels.

Huishoudelijk afval:

8. Gemiddeld 75% hergebruik en 100 kg restafval p.p. op Voorne-Putten.

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.



# Hendrik-Ido-Ambacht

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Gewoon Ambacht

2018:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

Document: Samen voor Ambacht

2022:

- Bij duurzaamheid zijn de energietransitie, biodiversiteit, groen, grondstoffen en circulariteit, duurzame mobiliteit en klimaatadaptatie de belangrijke pijlers. Om hier maximale inzet vanuit de organisatie op te krijgen, definiëren we duurzaamheid als een opgave. Naast deze inzet vraagt dit ook om draagvlak en betrokkenheid van onze inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Participatie bij deze opgave is dus belangrijk.
- Grondstoffen en circulariteit: In een circulaire economie gebruiken we grondstoffen steeds opnieuw. Bestaande materialen worden zo lang mogelijk opgeknapt, gerecycled en weer hergebruikt. In een circulaire economie maken we ook gebruik van hernieuwbare energiebronnen. In de vorige bestuursperiode is het recycletarief vastgesteld. Dit rollen we voortvarend in stappen uit. Daarnaast nemen we als gemeente onze voorbeeldrol serieus wanneer het gaat om duurzaam inkopen en afvalscheiding. We zetten ook in op circulair bouwen. Bij circulair bouwen worden zo min mogelijk nieuwe grondstoffen gebruikt, vindt zo min mogelijk vervuiling plaats tijdens de bouw en zijn de gebruikte materialen te zijner tijd herbruikbaar.
- We werken de opgave duurzaamheid uit op basis van zes opgavelijnen (energietransitie en CO<sub>2</sub>-reductie, biodiversiteit, klimaatadaptatie, grondstoffen en circulariteit, duurzame mobiliteit en groen).
- We zetten in op circulair bouwen.
- Er gebeurt veel op de bedrijventerreinen in onze gemeente. Het Waterbusplein is al ver gevorderd in de ontwikkeling en zal deze bestuursperiode worden afgerond. Bedrijventerrein Ambachtsezoom is een circulair bedrijvenpark dat wordt ontwikkeld op basis van de principes van cradle-to-cradle. Een uniek concept in Nederland. We gaan verder met het verduurzamen en revitaliseren van bedrijventerreinen. Bedrijventerrein De Sandeling heeft daarbij prioriteit.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Actieplan Duurzaamheid 2019-2022

1. We zorgen ervoor dat meer afval opnieuw gebruikt kan worden als grondstof en werken toe naar circulair inkopen.
  - a. Verminderen restafval bij inwoners en bedrijven
  - b. Verbeteren afvalscheiding bij inwoners en bedrijven
  - c. Zwerfafval tegengaan en bestrijden
  - d. In beeld brengen wat we verstaan onder circulair inkopen en hoe we dit gaan realiseren (in samenwerking met regionale inkooppartners)
2. Nieuwbouwplannen worden getoetst aan GPR.
3. Ontwikkelen circulair bedrijventerrein Ambachtsezoom, conform handboek circulariteit.
4. Circulaire / duurzame keuzes in de buitenruimte (straatmeubilair, banken en borden, duurzaam hergebruik van bestrating) worden waar mogelijk gemaakt.
5. Inzetten op lange levensduur van materialen.
6. Afvalproces collectief organiseren geeft de mogelijkheid dat afval van het ene bedrijf als grondstof kan dienen voor het andere bedrijf. De gemeente onderzoekt samen met bedrijven hoe zo'n grondstoffenkringloop in gang kan worden gezet, bijvoorbeeld via het opzetten van een circulair netwerk voor

bedrijven (als onderdeel van het duurzaam netwerk van Hendrik-Ido-Ambacht) of een presentatie van een gemeente waar bedrijven al een gezamenlijke grondstoffenatlas gebruiken.

### **Economische agenda:**

Document: Actieplan Lokale Economie

*Circulair wordt niet genoemd in dit document.*

### **Grondstoffenplan:**

Document: Afvalbeleidsplan 2013-2023 gemeente Hendrik-Ido-Ambacht

1. Het denken in grondstof vormt de basis voor de benodigde fundamentele verandering. De afvalbranche is druk doende om de focus te verleggen van afval naar grondstoffen. Dit is voor de afvalbranche geen sinecure en zal meerdere jaren vergen. Er worden verschillende maatregelen onderzocht om huishoudens nog verder te 'verleiden' de afvalstromen gescheiden aan te leveren. Dit betreft zowel nieuwe inzamel-systemen als aanvullende prikkels om het scheiden van afval aantrekkelijker te maken.

### **Omgevingsvisie:**

Document:

*Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.*

# Hillegom

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Samen meer bereiken

### 2018:

- De gemeente heeft, vanuit de wet Milieubeheer, de verplichting om de inzameling van afval te verzorgen. We stimuleren de circulaire economie. Door middel van een participatietraject wordt onderzocht op welke wijze de afvalscheiding en -inzameling kan worden verbeterd.

Document: MET TROTS VOORUIT!

### 2022:

- We zetten in op het verminderen van afval en gebruiken een afvalinzamelingsstelsel dat daarbij past. Door afval goed te scheiden kun je materialen hergebruiken. Ook willen we circulaire inkoop bevorderen. We onderzoeken de mogelijkheid om met ondernemers afspraken te maken over een "Afvalbeleid voor ondernemers". Daarnaast willen we zwerfafval in de openbare ruimte tegengaan.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid Hillegom 2018-2022

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document: Van Afval Naar Grondstof Huishoudelijk afval- en grondstoffenbeleid Hillegom 2020-2024

1. Kringloop van goederen wordt gestimuleerd. Bij de milieustraat komt een acceptant om de toegang tot de milieustraat te verlenen en uitleg te geven over het scheiden van afval. Aanbieden van restafval op de milieustraat mag, tegen betaling gelijk aan een betaling in de wijken. De tarievenlijst van de milieustraat blijft van kracht. Het extra openstellen van de milieustraat op zaterdagmiddag en op donderdagavond is als optie weergegeven. Mensen met medisch afval die benadeeld zouden kunnen worden door het nieuwe afvalinzamelingsmodel komen in aanmerking voor maatwerk. Met dit nieuwe, op de toekomstgerichte, afvalinzamelingsmodel en het flankerend beleid draagt Hillegom bij aan het landelijke afvalscheidingsdoel en aan de circulaire economie.

## Omgevingsvisie:

Document: Heerlijk Hillegom – Duurzame proeftuin van Holland (Omgevingsvisie Hillegom)

1. Circulaire economie:

De gemeentelijke organisatie zelf streeft reeds naar een 100% duurzaam inkoopbeleid van materialen en een optimale grondstoffenkringloop voor afval. In de eerste helft van 2019 hebben we gesproken met inwoners, deskundigen op het gebied van afval en met de gemeenteraad om te horen hoe zij denken over een betere afvalinzameling, wat de mogelijkheden zijn en wat hun wensen en behoeften zijn. In een enquête en in groepsgesprekken geven inwoners aan al goed te scheiden, maar dat zij zeker nog meer kunnen doen. In het beleidsplan 'Van Afval naar Grondstof' is vervolgens een nieuw afvalbeleid vastgesteld om zo het restafval te verminderen en meer afval beschikbaar te maken voor recycling. Zo draagt Hillegom bij aan het landelijk afvalscheidingsdoel en aan een circulaire economie. Dit doel ligt op 100 kilogram restafval per inwoner per jaar. Hillegom scoort momenteel 186 kilogram restafval per inwoner per jaar. Het beleidsplan is een uitvoeringsprogramma onder deze omgevingsvisie.

# Hoeksche Waard

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Samen meer Waard Hoofdlijnenakkoord 2019-2022

### 2018:

- De coalitie zet ook in op het behoud en versterking waar het kan van de economische dynamiek, waaronder aantrekkelijke en bereikbare vestigingslocaties voor het bedrijfsleven, ruimte voor start-ups en scale-ups, stimuleren van circulaire kringlopen en stimuleren van innovatie.

Document: Samen doordacht doen

### 2022:

- De verduurzaming van de bestaande woningvoorraad is een grote opgave. De ambitie om woningen energieneutraal, circulair, klimaatadaptief en natuurinclusief te bouwen is onderdeel van de besluitvorming over nieuwbouwprojecten. Bij nieuwbouwontwikkelingen maken we heldere afspraken met ontwikkelende partijen in lijn met onze duurzaamheidsdoelstellingen.
- We onderzoeken waar we economische ontwikkelingen, waaronder circulaire economie, kunnen stimuleren.
- In 2021 is een drietal uitvoeringsprogramma's opgesteld en vastgesteld: 'Hoeksche Waard richting energieneutraal', 'Circulaire economie' en 'Klimaatadaptatie'. Voor het thema 'Biodiversiteit' stellen we in samenwerking met de gebiedspartners nog een uitvoeringsagenda op. We onderzoeken daarbij de mogelijkheden om in te spelen op actuele perspectieven voor de landbouw en de natuur. Deze uitvoeringsprogramma's worden deze raadsperiode uitgevoerd, in zoverre dat financieel haalbaar is.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document: Programma PLAN economie

1. Via de bedrijventerreinenanalyse 2018 van Ecorys zijn aanbevelingen gedaan voor het op peil houden van het vestigingsniveau op bedrijventerreinen in de Hoeksche Waard. In samenwerking met ondernemers worden de aanbevelingen in 2020 uitgewerkt in een geprioriteerd actieplan gericht op de (circulaire) maakindustrie.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document: KOM WAARDMAKEN Omgevingsvisie Hoeksche Waard

1. Vitaal economisch klimaat

Het college hecht veel waarde aan het in stand houden en waar mogelijk versterken van de detailhandel. Een sterke centrumfunctie voor Oud-Beijerland vindt zij daarbij wenselijk. Het versterken van de economische dynamiek, waaronder aantrekkelijke en bereikbare vestigingslocaties voor het bedrijfsleven, ruimte voor start-ups en scale-ups, stimuleren van circulaire kringlopen en stimuleren van innovatie heeft prioriteit voor het college.

2. Duurzame, innovatieve landbouw

De regio Hoeksche Waard heeft alle sleutels in handen om zowel nationaal als internationaal een voorbeeld te zijn als koploper van een duurzame en innovatieve landbouw. De ontwikkelingen en ambities vanuit de innovatieve landbouw hebben de potentie om de Hoeksche Waard uit te laten groeien tot dé

voedingsbodem voor de Randstad. Met regeneratieve landbouw (gericht op herstel van de groeiomgeving) versterkt de Hoeksche Waard de regionale betekenis voor de vraagstukken rond CO<sub>2</sub>-reductie, waterberging en klimaatadaptatie. De duurzame, innovatieve landbouw is één van de motoren in de richting van een circulaire eiland-economie.



# Kaag en Braassem

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Maak meedoen mogelijk

2018:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

Document: 'Samen bouwen aan de toekomst van onze dorpen' RAADSAKKOORD

2022:

- Een belangrijke stap richting een duurzamere toekomst is het reduceren van afval en het circulair maken van ons leven en onze economie. Als gemeente kunnen wij hierbij een rol spelen, vooral door het goede voorbeeld te geven en bewustwording te creëren.
- We bevorderen de circulaire economie door inwoners en ondernemers te stimuleren slim om te gaan met energie, water, grondstoffen en voedsel. Waar mogelijk kopen we onze producten en diensten lokaal, duurzaam en circulair in.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document: <https://omgevingsvisie-kaag-en-braassem-kuipercompagnons.hub.arcgis.com/>

1. Maar een zeer klein deel van het daadwerkelijke energieverbruik en het gebruik van fossiele, niet hernieuwbare en zeldzame materialen en grondstoffen komt voor rekening van de gemeente. Met andere woorden: de directe invloed van de gemeente in beide opgaven is beperkt. Dit betekent echter niet dat gemeente een beperkte rol heeft in de energietransitie en het realiseren van een (circulaire) kringlooeconomie:
  - a. de gemeente zal ervoor moeten zorgen dat de eigen bedrijfsvoering steeds meer duurzaam, circulair en energieneutraal is (presterende overheid);
  - b. waar nodig zal de gemeente aansluiten en ondersteuning bieden bij initiatieven van inwoners, ondernemers, agrariërs en anderen om de eigen gemeenschap, de eigen (sport)vereniging of de eigen bedrijfsvoering energieneutraal en circulair te maken (participerende overheid);
  - c. omdat bij beide opgaven veel inwoners, ondernemers en (regionale) organisaties betrokken zijn, wat afstemming en verbinding vraagt, ziet de gemeente voor zichzelf ook een samenwerkende rol weggelegd.
2. De rijksoverheid wil dat we in 2050 een circulaire economie hebben. Een circulaire economie is een gesloten kringlooeconomie waarin er geen afval bestaat. Het is ook een economie waarin we alleen nog maar herbruikbare en duurzaam geproduceerde grondstoffen gebruiken. Een belangrijke tussenstap om dat doel te halen, is het streven vijftig procent minder primaire grondstoffen (mineralen, metalen en fossiel) te gebruiken in 2030. De overgang van onze huidige economie naar een circulaire economie wordt hieronder schematisch weergegeven.

Het is nu nog niet geheel duidelijk wat deze nationale doelstellingen voor Kaag en Braassem precies inhouden. Wat we wel weten, is dat we in de toekomst zuiniger, slimmer en efficiënter om moeten gaan met materialen en grondstoffen.

Dit betekent dat:

- a. we in onze woningen, het gemeentehuis en onze (sport) verenigingen efficiënter gebruik moeten maken van grondstoffen ( o.a. het delen van producten en diensten), zodat er minder grondstoffen nodig zijn;
- b. wanneer we nieuwe grondstoffen en materialen gebruiken, voor bijvoorbeeld het bouwen van een school of van een nieuwe woning, dit duurzaam geproduceerde, hernieuwbare (onuitputtelijke) en algemeen beschikbare grondstoffen zijn;
- c. onze ondernemers en agrariërs tegelijkertijd gaan nadenken over en bouwen aan een circulaire bedrijfsvoering en een productieproces waarin, op den duur, geen afval meer ontstaat.



# Katwijk

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document:

### 2018:

- Op naar een energietransitie en circulaire economie met andere overheden, marktpartijen en inwoners.
- De gemeente wil, samen met andere overheden, marktpartijen en inwoners naar een energietransitie en een circulaire economie. Daarbij richt ze zich op systeemwijzigingen en de financiering daarvan.

Document:

### 2022:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document: Economische Agenda Katwijk 2021 - 2026

1. Lopende projecten: Circulair West - Zes bedrijven waren in 2020 op zoek naar mogelijkheden om hun circulaire ambities te versnellen. Ze besloten de handen ineen te slaan. D.m.v. 'icoonprojecten' wordt de samenwerking versterkt en bouwt de Stichting - geïnspireerd door de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties - aan een fijnmazig circulair ecosysteem, dwars door diverse sectoren heen.
2. Economie071 is een samenwerkingsverband tussen zes gemeenten, ondernemersverenigingen en onderwijs- en kennisinstellingen (triplehelix). De samenwerking is gericht op het versterken van het economisch vestigingsklimaat door middel van concrete projecten. Zij hebben een programma Circulaire Economie.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document: OMGEVINGSVISIE: ZELFVERZEKERD IN DE REGIO

1. De energietransitie biedt ook economische kansen (verdienmodellen) bijvoorbeeld via circulaire systemen. Daarbij heeft Katwijk de ambitie om in 2050 zoveel mogelijk circulair te zijn. Katwijk streeft ernaar om een gemeente te zijn waar de economie en hergebruik bij bewoners, ondernemers en de gemeentelijke organisatie zelf centraal staat.
2. Voor de gemeente is er de rol om planologische ruimte te bieden en bij te dragen aan het leggen van verbindingen tussen de kennisinstellingen en de markt (triple helix samenwerking). Ook kan de gemeente (al dan niet in regionaal verband) aansturen op samenwerking tussen bedrijven onderling. Nauw verbonden met innovatie is de circulaire economie. Dit houdt in het maximaal toepassen van hergebruik van producten en grondstoffen en het zo min vernietigen van waarde. Innovatie is een middel om bedrijfsprocessen op deze wijze te verduurzamen, maar ook door samenwerking kunnen bedrijfsprocessen – lokaal of regionaal - aan elkaar worden gekoppeld, waardoor deze meer circulair en duurzaam worden ingericht.



# Krimpen aan den IJssel

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: KLEURRIJK KRIMPEN

### 2018:

- We stimuleren de lokale circulaire economie en brengen deze verder in kaart

Document: Bestuursakkoord Krimpen aan den IJssel 2022-2026

### 2022:

- Elke 2 jaar willen wij een Krimpense duurzaamheidsprijs uitreiken aan een vereniging, inwoner of onderneming voor een idee dat stimulerend werkt op het gebied van duurzaamheid en circulariteit of iemand die een voorbeeldfunctie vervult in duurzaamheid.
- Na 2030 willen we komen tot een gefaseerde verdere afbouw tot 0 kilo restafval in 2050. Dit is in lijn met de landelijke ambitie voor een volledig circulair Nederland in 2050.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Duurzaamheidsagenda 2021-2024

1. De visie en het actieprogramma voor Krimpen circulair zijn vastgesteld.
2. In 2021 stellen we aanvullend afvalbeleid op onder andere aan de hand van de VANG-doelstellingen (Van Afval Naar Grondstof) en de inzamelresultaten. Dit beleid voor 2021-2025 wordt in 2021 vastgesteld door de gemeenteraad.
3. We werken toe naar 100% circulair inkopen in 2030. Als tussendoel stellen we dat in 2024 minimaal 30% circulair wordt ingekocht. Het Maatschappelijk Verantwoord Inkopenplan is in 2022 gereed.
4. In 2021/2022 stellen we aanvullend afvalbeleid op. Het verminderen van afval en het zo efficiënt en effectief mogelijk inzamelen van grondstoffen en afvalstromen staat in dit aanvullende beleid centraal. Daarin is specifiek aandacht voor een campagne waarin de thema's afvalvermindering, afvalscheiding (wat hoort waar) en compostering in de eigen tuin centraal staan.
5. In 2021 starten we met het hanteren van de MilieuPrestatie Gebouwen (MPG) eis van 0,8. Hierbij staat een goed ontwerp voorop. De MPG-methodiek is alleen een middel om dit te bereiken.
6. Om de ketens beter te sluiten (bijvoorbeeld de betonketen) willen we meer samenwerken met marktpartijen. Voor marktpartijen is het belangrijk dat ze weten welke projecten eraan komen. Dan kunnen ze hier op voorsorteren en de materialen van project X hergebruiken bij project Y. Daarom organiseren we in 2021 een kennissessie waarin de betonketen centraal staat.
7. In 2022 zamelen we minimaal 70% van ons bedrijfsafval gescheiden in. In 2030 zamelen we ons bedrijfsafval volledig gescheiden in.
8. We kopen in 2030 volledig circulair in. De eerste stap is 100% duurzaam inkopen én toepassen in 2025. Om dit te bereiken stelt de inkoopadviseur in 2021 een MVI-actieplan op.
9. Cyclus NV (het afvalverwerkingsbedrijf) is op zoek naar een pilotgemeente voor een circulair ambachtscentrum. Wij hebben hier interesse in getoond en gaan hierover met hen in gesprek.
10. De Gouden Regen is een riolerings- en herstraatproject waarbij we een uitvraag richting de markt doen met extra focus op duurzaamheid en circulariteit. We evalueren de pilot en nemen de geleerde lessen op in onze standaard uitvraag en het handboek openbare ruimte.
11. De mogelijkheden voor biobased ophogings- en/of bestratingsmateriaal onderzoeken we in 2022.

## Economische agenda:

Document:

[Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.](#)

### Grondstoffenplan:

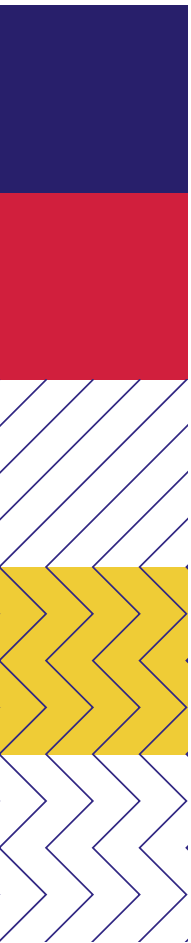
Document:

Geen online beschikbaar en/of *up to date* document kunnen vinden.

### Omgevingsvisie:

Document:

Geen online beschikbaar en/of *up to date* document kunnen vinden.



# Krimpenerwaard

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Met ambitie samen verder!

### 2018:

- Bij een circulaire economie worden grondstoffen steeds hergebruikt. Om ook in de toekomst te kunnen blijven beschikken over voldoende grondstoffen, moet de lineaire economie ook in Krimpenerwaard circulair worden. Circulaire economie is niet alleen goed voor het milieu, maar biedt ook financiële voordelen. Gemeenten hebben invloed op de circulaire economie via de gescheiden inzameling van huishoudelijk afval.

Document: Vitaal Vooruit!

### 2022:

- Een andere (nationale) doelstelling is om het gebruik van niet-biologische grondstoffen in 2030 te halveren. In de afgelopen jaren hebben we als samenleving en gemeente flinke stappen gezet op het gebied van afvalscheiding. Een mooie mijlpaal en opmaat naar een circulaire economie. De transitie naar een circulaire economie levert een bijdrage aan vier grote maatschappelijke opgaven: CO<sub>2</sub>-reductie, biodiversiteit, verbetering van lucht-, water- en bodemkwaliteit en leveringszekerheid van grondstoffen.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

*Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.*

## Economische agenda:

Document:

*Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.*

## Grondstoffenplan:

Document:

*Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.*

## Omgevingsvisie:

Document: Omgevingsvisie Krimpenerwaard

### 1. Speerpunt: versterken van de linten

We willen de linten behouden voor de toekomst door ze te versterken. De linten zijn belangrijk voor het beeld van de Krimpenerwaard en vormen een belangrijke cultuurhistorische karakteristiek. De linten vertellen het verhaal van het ontstaan van de Krimpenerwaard door het ontginnen van het landschap. In de linten is zicht op het landschap belangrijk. Door ontwikkelingen in het buitengebied verandert het gebruik van bebouwing, erven en wegen. Ontwikkeling in de linten draagt bij aan het behoud van de linten. Bij voorkeur komen nieuwe functies (zoals wonen, recreatie en toerisme, andere agrarische verdienmodellen en duurzame ontwikkelingen) in bestaande (cultuurhistorisch waardevolle) bebouwing of in plaats van bestaande bebouwing. Nieuwe bebouwing moet een versterking vormen voor de lokale identiteit. Ieder lint heeft zijn eigen karakter en kwaliteiten. Daarom zijn ontwikkelingsmogelijkheden per lint verschillend.

Waar zetten we op in?

- a. Duurzame agrarische ontwikkelingen (zoals circulaire/adaptieve landbouw, biodiversiteit)

2. Speerpunt: toekomstbestendige winkelgebieden

We geven ruimte aan vernieuwing en verbetering van de bestaande winkelgebieden en de aansluiting op de lokale identiteit.

Waar zetten we op in?

a. Lokale, ambachtelijke en circulaire winkels.

3. Speerpunt: ruimte voor adaptieve landbouw

De gemeente geeft ruimte aan omgevingsbewuste (agrarische) ondernemers.

Waar zetten we op in?

a. Grondgebonden en circulaire agrarische bedrijven.

4. Speerpunt: duurzaam (her)gebruik van grondstoffen

We willen zuinig omgaan met grondstoffen en zo veel mogelijk hergebruiken. Nederland wil in 2050 een circulaire economie zijn: een economie zonder afval, waarin grondstoffen volledig worden hergebruikt. Op weg naar een volledige circulaire economie werken bedrijven en (lokale) overheden samen om minder primaire grondstoffen te gebruiken. Verduurzaming is het uitgangspunt van de gemeente bij onder meer het gebruik van grondstoffen, materialen en bij de inkoop van goederen en diensten. Bij de inzameling van huishoudelijk afval als grondstof vervult de gemeente een belangrijke regierol. Daarnaast kan de gemeente de transitie naar een circulaire economie faciliteren. Dit kan door onder meer communicatie naar inwoners en bedrijven. En door het faciliteren van bedrijven en organisaties bij de organisatie rondom thema's als levensduurverlenging, hergebruik van producten en om afval van de één te gebruiken als grondstof van de ander.

Waar zetten we op in?

a. In 2050 een circulaire samenleving die vrij is van restafval en vol met hernieuwbare materialen.

# Lansingerland

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Groeien - Versterken - Koesteren

### 2018:

- Wij continueren de inzet op het programma duurzaamheid in Lansingerland, wat de afgelopen jaren, zowel in formatie als in budget, fors is versterkt. In 2018 stellen we een visie Duurzaamheid op, gebaseerd op de drie pijlers: klimaatadaptatie, energietransitie en circulaire economie. De visie op de energietransitie van de glastuinbouw is hier een onderdeel van. & In het kader van circulariteit professionaliseren we het huidige afvalbrengstation naar een moderne milieustraat.

Document: SAMEN VERANTWOORD VERDER

### 2022:

- We actualiseren de Economische Agenda, zodat we het vestigingsklimaat van onze gemeente op niveau houden en werkgelegenheid voor nu en in de toekomst behouden. In deze agenda geven we antwoord op vragen die zijn verbonden met nieuwe ontwikkelingen, zoals meer duurzame, digitale en circulaire economie, maar ook de toename van het aantal inwoners en woningen.
- Wij willen een realistisch duurzame gemeente zijn. Dat betekent onder andere, dat we de komende jaren verder aan de slag gaan met de energietransitie, inzetten op het hergebruik van materiaal (circulaire economie) en ons verder moeten aanpassen aan het veranderende klimaat (klimaat adaptatie).

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Lansingerland duurzaam: Duurzaamheidsvisie voor de thema's Energietransitie, Circulaire Economie en Klimaatadaptatie

1. Domein Ruimte, wonen en bouwen Mijlpalen
  - a. 2019-2020: Opstellen en implementatie nieuw afvalbeleid
  - b. 2020: Ontwikkeld en vastgesteld gemeentelijk beleid voor circulaire eisen in vergunningen, regelgeving en aanbestedingen voor onderhoud, verbouw, nieuwbouw en de Grond, Weg en Waterbouw (GWW) sector in de gemeente. Dit blijven we doorontwikkelen.
  - c. 2030: Afvalwaterketen is circulair (in regionaal verband)
  - d. 2050: Volledig circulair en dus 0 kg. (rest)afval.
2. Domein Economie en ondernemen Mijlpalen. Door onze beperkte invloed op de inkoop en afvalstromen deze gehele sector. Bedrijven hebben echter stevige doelstellingen op het gebied van circulariteit, waar wij hen graag bij helpen.
  - a. 2022: 50% minder bedrijfsafval in de kantoor-, winkel- en dienstensector.
  - b. 2027: Emissieloze kassen met gesloten waterkringloop.
  - c. 2050: Bedrijfsvoering van het bedrijfsleven is volledig circulair. Alle materialen worden optimaal (her) gebruikt, dus 0 kg restafval.
3. Domein Eigen bedrijfsvoering Mijlpalen
  - a. 2022: 10% van alle gemeentelijke inkoop is circulair.
  - b. 2030: 50% van alle gemeentelijke inkoop is circulair. Optimaal gebruik van uitgaande materiaalstromen
  - c. 2050: Volledig circulaire inkoop. Geen restafval uit onze bedrijfsvoering.

## Economische agenda:

Document: ECONOMISCHE AGENDA LANSINGERLAND 2018-2025

1. Er valt nog zoveel (maatschappelijke en economische) winst te behalen in het realiseren van een duurzame samenleving, dat 'Realistisch Duurzaam' een van onze speerpunten is. De gemeente heeft hiervoor een apart actieprogramma opgesteld, waarmee ze zich de komende jaren ontwikkelt tot een energieneutrale en klimaatbestendige gemeente. Doel is het goede voorbeeld te geven en inwoners en ondernemers te helpen bij het realiseren van duurzame initiatieven. Verdere bewustwording van de noodzaak tot

duurzaam ondernemen is in dit stadium belangrijk. Binnen onze duurzame aanpak zijn grondstoffen (circulaire economie), klimaatadaptatie en energietransitie de hoofdthema's. We richten onze activiteiten op deze drie thema's.

### Grondstoffenplan:

Document: Afvalbeleid Lansingerland 2021-2025 "Van afval naar grondstof - op weg naar volledig circulair in 2050"

1. Ons nieuwe beleid is erop gericht afvalscheiding door bewoners verder te faciliteren. De gemeente kiest bewust voor een scenario waarbij bronscheiding geldt voor alle te scheiden grondstoffen. Belangrijke redenen hiervoor zijn de educatieve waarde en de helderheid/ eenduidigheid van de boodschap. Alle fracties scheidt men aan de bron. Dit zorgt voor zuivere grondstoffen die goed te recyclen zijn. Dit doet tevens eer aan de uitkomst uit de raadpleging waaruit blijkt dat onze inwoners begaan zijn met het milieurendement
2. We faciliteren en informeren bewoners en we hebben aandacht voor zowel de hoeveelheid afval (kwantiteit) als de zuiverheid van de afvalstromen/grondstoffen (kwaliteit).

### Omgevingsvisie:

Document: OMGEVINGSVISIE LANSINGERLAND verbonden, vindingrijk en gezond

#### 1. Energie en circulariteit

De transitie naar een circulaire economie in 2050 vraagt ook in Lansingerland om aanpassingen van de eigen bedrijfsvoering en samenwerkingen tussen inwoners, bedrijven en ketenpartners om grondstofkringlopen zo goed mogelijk te sluiten, met een zo hoog mogelijk behoud van waarde. Dit vraagt erom slim en zuinig om te gaan met materialen en (rest)afval te verminderen

#### 2. Circulaire economie

Conform de landelijke doelstelling heeft Lansingerland in 2050 een volledig circulaire economie. Dat betekent dat al het materiaal wordt hergebruikt en er dus nul kilo restafval is. In 2030 willen we een circulaire afval(water)keten in regionaal verband. Dat betekent dat we kringlopen sluiten met zoveel mogelijk behoud van waarde. Dat geldt voor onze eigen bedrijfsvoering, voor inwoners en bedrijven en voor alle bouwprojecten. De kaders hiervoor werken we in aanvullend beleid verder uit.

Samen met bedrijven en ketenpartners ontwikkelen we nieuwe mogelijkheden voor afval(water)verwerking, duurzame inkoop en circulaire processen. Bij nieuwbouw onderzoeken we samen met ontwikkelaars de kansen voor gerecyclede en 'biobased' materialen, natuurinclusief bouwen en het gebruik van materiaalpaspoorten. We stimuleren hen bij het maken van de beste keuze door instrumenten zoals GPR-gebouw en -stedenbouw in te zetten. Daarnaast zetten we regelgeving, zoals het Omgevingsplan, in om bepaalde aanvullende eisen af te dwingen. Voor bewoners maken we de circulaire keuze makkelijker door afvalscheiding verder te faciliteren. We werken samen met inzamelaars en bieden hen prikkels om circulair te werken.

Bij de (her)inrichting van de openbare ruimte en nieuwe gebiedsontwikkelingen gaan we slim om met materialen die vrijkomen bij het onderhoud of de ontwikkeling. We stellen de aankoop van nieuwe materialen uit door producten zoveel en zo goed mogelijk te repareren. Indien nieuwe materialen noodzakelijk zijn, kiezen we bij voorkeur voor de optie met een lage milieu impact, bijvoorbeeld door het gebruik van circulaire of 'biobased' materialen. We waarderen onze afvalbrengrstations op tot circulaire punten, waar reststromen een nieuw leven kunnen krijgen (circulair afvalbrengrstation).

# Leiden

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Samen maken we de stad

### 2018:

- In 2050 gebruiken we alleen nog duurzaam geproduceerde, hernieuwbare en algemeen beschikbare grondstoffen. We gaan dan efficiënt met grondstoffen om. Er is dan geen afval meer. Hiermee dragen we bij aan de nationale doelstelling om de Nederlandse economie uiterlijk in 2050 volledig circulair te maken. De gemeentelijke duurzaamheidsagenda scherpen we aan met concrete doelstellingen over hergebruik van grondstoffen voor de middellange en lange termijn. Met Leidse ondernemers delen we goede praktijkvoorbeelden over circulaire economie, zonder verhoging van regeldruk. Bij de gemeentelijke inkoop dagen we leveranciers uit om bij te dragen aan de circulaire economie.

Document: Samen leven in Leiden Beleidsakkoord Gemeente Leiden 2022-2026

### 2022:

- We kiezen voor een heldere groene koers. Dat betekent dat we kiezen voor klimaatadaptieve wijken, groene straten, meer biodiversiteit, het verduurzamen van huizen, het besparen van energie, het verbeteren van de luchtkwaliteit en een circulaire economie.
- Leiden is één van de koplopers op gebied van circulaire economie en het hergebruik van grondstoffen. We zetten dit de komende jaren door. Dit doen we onder meer met de inzet van statiegeldbikers en het stimuleren van het gebruik van herbruikbare materialen door inwoners, ontwikkelaars en de gemeente zelf.
- Op het thema klimaat, groen en energie reserveren we extra budget voor klimaatadaptieve maatregelen bij bereikbaarheidsprojecten en wijkvernieuwingen. Voor deze investeringen in de leefomgeving vragen we een bijdrage via de rioolheffing. Daarnaast maken we incidenteel budget vrij voor vergroeningsinitiatieven en circulaire economie. We investeren in een tweede groene ring en stellen extra middelen beschikbaar voor het verder verduurzamen van ons gemeentelijk vastgoed.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: DUURZAAMHEIDSAGENDA LEIDEN 2016-2020 Werken aan een Duurzaam Leiden 2030

1. Onder de ondernemers in Leiden zal een enquête worden gehouden om meer inzicht te krijgen waar ze staan op het gebied van duurzaamheid en in welke thema's men met name actief is of in geïnteresseerd is. In relatie tot de transitie naar circulaire economie kunnen mogelijk ook de verschillende grond- en afvalstromen in beeld worden gebracht.
2. We gaan werken aan een ambitieus kaderstellend beleid en uitvoeringsplan 2017-2030. Doel: hogere scheidingsdoelstellingen. Onderzoeken mogelijkheden en wenselijkheid nascheiding. Onderzoek andere werkwijzen afvalscheiding. Onderzoek mogelijkheden doorvoeren principe 'vervuiler betaalt'.
3. Afspraken met ondernemers: afvalreductie bij grootste bedrijven Actieve benadering, samenwerking, faciliteren (Zie: faciliteren bedrijven in transitie).
4. Afspraken met ondernemers: voedselverspilling Horeca tegengaan. Door o.a. ondersteuning Stichting Duurzame Horeca Leiden
5. Bevorderen kansen circulaire economie Leiden door onderzoek, faciliteren, subsidie.
6. Leeneconomie bevorderen: ondersteunen kleinschalige burgerinitiatieven vanuit Fonds 2.
7. Via VNG verpakkingindustrie stimuleren minder verpakkingen en plastic tasjes.
8. Communicatie over 'Oud voor Nieuw' regeling.
9. Bevorderen uitbreiding inleverpunten.
10. Circulair inkopen laten landen in aanbesteding- en inkoopbeleid.
11. Zwerfafvalbestrijdingsplan
12. Uitrol van de nieuwe werkwijze van afvalinzameling en tegengaan van zwerfvuil in stedelijk groen en water

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document: Omgevingsvisie Leiden 2040 Leiden stad van ontdekkingen en kloppend hart in de regio

1. In 2040 is de stedelijke economie van Leiden versterkt en verduurzaamd door op weg te zijn naar een volledig circulaire economie. Hierbij profileert Leiden zich als stad van (internationale) kennis en innovatie, met Leiden Bio Science Park als wereldspeler.
2. Om prettig te kunnen blijven wonen, werken en recreëren in Leiden is een gezond en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor iedereen nodig. We willen verdichten om zo te voldoen aan de vraag naar extra woningen, banen en voorzieningen en om de beperkte ruimte in de stad zo goed mogelijk te gebruiken. De verdere verstedelijking moet gelijk opgaan met de aanpak van transitieopgaven zoals klimaatadaptatie, circulariteit, energietransitie en flexibilisering. Zo gaat stadsontwikkeling steeds samen op met groen-blauwontwikkeling.
3. *We zetten in op het versterken en verduurzamen van de economie*  
Deze economie is vooral gericht op (internationale) kennis en (historische) cultuur. Leiden trekt daarvoor waar nodig op in regionaal verband en werkt samen met andere kennissteden en kennisinstellingen. Leiden heeft daarnaast een brede stedelijke economische basis met mkb, waarin de sectoren zorg, onderwijs en techniek sterk vertegenwoordigd zijn en met de maakindustrie. Er zijn banen voor denkers en doeners. Het verknopen van (boven)regionale en stedelijke bedrijven, maakindustrie, kennisinstellingen en opleidingen kan leiden tot nieuwe economische en sociale kansen en meer lokale worteling van (internationaal opererende) bedrijven. De komende jaren staan verduurzaming, digitale transitie en ruimte voor circulaire initiatieven centraal.
4. *We bieden ruimte aan bedrijvigheid*  
In de stad is er ook ruimte nodig voor de brede economische basis. Het is de verwachting dat de vraag naar bedrijfsruimte zal blijven bestaan en zal mogelijk groeien. We willen ruimte blijven bieden aan de maakindustrie, het lokaal gewortelde bedrijf dat wil groeien, het leerbedrijf dat Leidse jongeren opleidt tot vakmensen, het bouwbedrijf dat hard nodig is om in de gemeentelijke woningbouwopgave te voorzien, het logistieke depot vanwaar pakketjes worden gedistribueerd en het innovatieve bedrijf dat onze stad en regio op de kaart zet. Verder verwachten we dat de 47 energietransitie, circulaire opgaven en andere duurzaamheidopgaven ook leiden tot nieuwe werkgelegenheid en kennis en zo tot economische kansen. De ruimtevraag en de gewenste condities zijn divers en moeten voor sommige onderdelen verder in beeld gebracht worden (denk aan circulariteit). Het gaat om ruimte in de stad en om ruimte op bedrijventerreinen in de stad of in de regio. Leiden wil een stad zijn waar gewoond, gewerkt en gerecreëerd wordt. Waar nodig werken we samen met de regio om in de ruimte voor de brede economische basis te voorzien.
5. Economisch systeem creëren met circulariteit als uitgangspunt  
Om een aantrekkelijk en leefbaar vestigingsklimaat te houden, is een duurzame economie gericht op circulariteit van groot belang. Als we slimmer omgaan met ons afval en onze grondstoffen, houden we voor volgende generaties een schonere wereld over. Om in 2050 circulair te kunnen consumeren en te produceren zijn forse veranderingen nodig in het huidige economische systeem én in het denken en handelen van bedrijven en consumenten. Dit biedt kansen die we in Leiden met beide handen aanpakken. We stimuleren en faciliteren circulaire initiatieven, smeden nieuwe allianties en gaan verantwoord om met onze grondstoffen. Verdergaande afvalscheiding en het tijdelijk opslaan van materialen, grondstoffen of producten vragen ruimte in onze stad en regio. We brengen in beeld wat dit betekent voor de ruimte-vraag in de stad en de regio en welke kansen het biedt voor bijvoorbeeld kennisontwikkeling.



# Leiderdorp

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Coalitieakkoord Leiderdorp 2018-2022

2018:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

Document: Coalitieakkoord 2022-2026 Gemeente Leiderdorp

2022:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Duurzaamheidsagenda Leiderdorp 2017-2025

1. We gaan afvalbeleid opstellen dat gericht is op het verminderen van afval en het opzetten van een circulair systeem;
2. We gaan in Leiderdorp een afvalmeter plaatsen en monitoren hiermee de hoeveelheid ingezamelde afval;
3. We gaan de openingstijden van de Milieustraat op zaterdag verruimen;
4. We onderzoeken of we ingezamelde producten bij de Milieustraat beschikbaar kunnen stellen voor hergebruik;
5. We continueren het bewustwordingsprogramma De Beestenbende om zwerfafval aan te pakken.
6. We participeren in regionaal overleg om de afvalstromen nog verder te verminderen.
7. We gaan omgekeerd inzamelen waarbij het uitgangspunt is het voor inwoners makkelijk te maken om restafval dichtbij huis te scheiden;
8. De gemeentelijke organisatie en de huurders van gemeentelijke gebouwen in Leiderdorp gaan hun afval beter scheiden;
9. We gaan alle scholen voorzien van een compostbak;
10. We stimuleren afval scheiden bij instellingen (scholen en sportverenigingen) en ondernemers en ondersteunen hen hierin;
11. We gaan in samenwerking met scholen, inwoners en ondernemers acties opzetten om zwerfafval op te ruimen.
12. We zetten een campagne op over het verminderen en scheiden van afval.

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.



# Leidschendam-Voorburg

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Samen aan Zet

### 2018:

*Circulair wordt niet genoemd*

Document: Coalitieakkoord 2022 – 2026 Leidschendam, Stompwijk, Voorburg

### 2022:

- De leefbaarheid voor mens en dier staat onder druk door klimaatverandering, biodiversiteitsverlies en verstedelijking. We zorgen binnen onze mogelijkheden samen met de inwoners, ondernemers en verenigingen voor een groen en toekomstbestendig Leidschendam, Stompwijk en Voorburg. Dat doen we onder meer door: Te kiezen voor de optimale vorm van afvalverwerking die praktisch, circulair en betaalbaar is.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Uitvoeringsprogramma duurzaamheid 2019-2022

1. Afvalscheiding huishoudens
  - a. Maatwerkafspraken per type wijk om percentage afvalscheiding te verhogen
  - b. Bewustwordingscampagne afvalscheiding huishoudens (ondersteunen)
  - c. Heroverweging afvalbeleid 2020 Onderzoek mogelijkheden nascheiding
  - d. Pilot GFT hoogbouw via riolering (onderzoek Stowa/ RIONED).
2. Verminderen van afval gemeentelijke organisatie
  - a. Besluitvorming uitrollen afvalscheiding gemeentelijke organisatie (kantoorlocaties RP1 en KW2).
3. Goederen en diensten inkopen vanuit een circulaire benadering van grondstoffen
  - a. Pilotproject warme drankenautomaten
  - b. Monitoren van de aanbestedingen met behulp van de monitoringstool rijksoverheid website mvizet.nl.
  - c. MVI-impactanalyse uitvoeren op alle inkooppakketten
  - d. Studie en pilot t.b.v. sluiting waterkringloop NAD
4. Duurzaamheid in al ons beleid
  - a. Opstellen beleidsregels/handreiking duurzaam bouwen

## Economische agenda:

Document:

*Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.*

## Grondstoffenplan:

Document:

*Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.*

## Omgevingsvisie:

Document:

*Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.*

# Lisse

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: SAMEN DUURZAAM DENKEN, SAMEN VERNIEUWEND DOEN!

### 2018:

- We voelen ons verantwoordelijk om te zorgen voor onze toekomstige generaties door verantwoord gebruik te maken van beschikbare hulpbronnen (circulaire economie), ons voor te bereiden op de klimaat- en energieopgaven (aansluitend bij het nieuwe klimaatakkoord 2019), het natuur en milieu te koesteren, biodiversiteit waar mogelijk te versterken en te zorgen voor een maatschappij waarin iedereen kan meedoen.

Document: Samen voor Lisse

### 2022:

- Het streven blijft dat de teelt in Lisse in 2030 100% circulair, emissieloos en residuvrij is met een duurzaam bodemgebruik, zoals ook is opgenomen in de Omgevingsvisie.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document: SAMEN WERKEN AAN EEN LEVENDIG LISSE

1. Om efficiënter met grondstoffen om te gaan is een circulaire economie en circulair bouwen van belang. We hebben de ambitie om in 2040 een circulaire economie te hebben. Het is nog een vraagstuk hoe we deze ambitie precies gaan invullen en verwezenlijken.
2. *Circulaire samenleving*  
Op weg naar een afvalloze samenleving, faciliteren en stimuleren we de ontwikkeling naar een circulaire economie, en initiatieven die daaraan bijdragen. Een belangrijk onderdeel hiervan is circulair bouwen en slopen. Het is onze ambitie om in 2040 een circulaire economie te hebben in Lisse.

Wat betreft circulariteit zijn we voor een deel afhankelijk van bovengemeentelijke ontwikkelingen. Wel kunnen we hierin sturen, door het verkleinen van reststromen. Een maatregel is bijvoorbeeld het laten meewegen van de (breed gedefinieerde) milieu footprint bij ons inkoop- en aanbestedingsbeleid. Daarmee geven we een positieve impuls aan ondernemers die circulair werken. Ook zijn in de bouw en afvalverwerking maatregelen te nemen om grondstoffenstromen binnen de volledige keten te verkleinen. Het sluiten van grondstoffenstromen in productieketens kan bijdragen aan een duurzaam imago van de gemeente, wat de gemeente aantrekkelijker maakt voor innovatieve en duurzame bedrijven. Daarnaast stimuleren we bedrijven tot het hergebruiken van materialen, en onderzoeken we wat de gemeentewerf hierin kan betekenen.

# Maassluis

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: SAMEN MAASSLUIS INVESTEREN IN EEN DUURZAME TOEKOMST

### 2018:

- Wij zetten in op een circulaire economie waarbij afval zoveel als mogelijk als grondstof wordt hergebruikt. Hierbij streven we ernaar de landelijke doelstellingen van afvalscheiding te behalen.

Document: Samen betrokken het verschil maken

### 2022:

- De circulaire economie maakt steeds meer maatregelen betaalbaar beschikbaar. Vanuit een brede verantwoordelijkheid zoeken we steeds de verbinding met partijen die daarin een belangrijke rol spelen, bijvoorbeeld bij zowel het realiseren als het slopen (oogsten) van gebouwen.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document: Economische visie Maassluis 2015-2025

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.



# Midden-Delfland

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Hoofdlijnenakkoord 2018–2022 Duurzaam vooruit!

### 2018:

- Circulaire economie: Samen met onze partner Avalex blijven we inzetten op hoogwaardig hergebruik van al het materiaal waar de huidige eigenaar van af wil. Wij willen ons hiervoor extra inspannen en daarmee de circulaire economie bevorderen. Want afval bestaat niet. & Nederland wil in 2050 een circulaire economie bereikt hebben. Onderzoek welke bijdrage wij kunnen leveren om onze economie circulair te maken. Sluit hierbij wel aan op de regionale Roadmap Next Economy en de uitwerking van de RNE Greenport.

Document: MIDDEN-DELFLAND HEEFT HET !

### 2022:

- Het Bouwbesluit is vanuit de regelgeving de ondergrens; een hogere kwaliteit is wenselijk. Die kan bereikt worden door circulair, duurzaam en minimaal energieneutraal (nul op de meter) te bouwen met aandacht voor biodiversiteit en de directe woonomgeving.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

*Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.*

## Economische agenda:

Document:

*Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.*

## Grondstoffenplan:

Document:

*Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.*

## Omgevingsvisie:

Document: Omgevingsvisie 1.0 Behoud door duurzame ontwikkeling Midden-Delfland

1. Midden-Delfland circulair inrichten in samenwerking met de omliggende gemeenten.
2. Met betrekking tot vervuiling leven we de onderdelen na uit de Omgevingswet zoals voorzorg, preventief handelen, bronbestrijding en de vervuiler betaalt (artikel 3.3 Omgevingswet) worden nageleefd. Verder zetten we specifiek in op circulariteit op alle terreinen

# Molenlanden

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: COALITIE 2019-2022 Met pit de toekomst in

### 2018:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

Document: WIJ ZIJN MOLENLANDEN: VERBONDEN EN VEERKRACHTIG

### 2022:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of *up to date* document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of *up to date* document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of *up to date* document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document:

Geen online beschikbaar en/of *up to date* document kunnen vinden.



# Nieuwkoop

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: VERBINDEN VERTROUWEN VOORUITGAA

### 2018:

- Duurzaamheid en afval: Naar circulaire economie met zoveel mogelijk recycling van afvalproducten.

Document: Aan de slag met Nieuwkoop Met lef uitvoeren

### 2022:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Duurzaamheidsprogramma Nieuwkoop 2021-2024

1. De doelstelling voor 2025 (max. 30 kg restafval per inwoner per jaar) is de volgende stap. De kwaliteit van de apart ingezamelde stromen als PMD15, papier en GFT16 -afval vraagt aandacht.
2. In samenwerking met het bedrijfsleven, organisaties en bewoners werkt de gemeente aan het opzetten van proeftuinen om uit te vinden hoe een circulaire economie tot stand te brengen is.
3. Als vervolg op Afval Scheiden Loont en de Afvalvrije school loopt in Nieuwkoop het project Sport Schoon. Sportverenigingen houden niet alleen hun eigen terrein schoon, maar adopteren ook hun directe omgeving. Voor jeugdteams is een beloning te verdienen en de vereniging mag het PMD aanbieden in de route van onze inzameldienst. De gemeente gaat in gesprek met Cyclus of het scheiden van afval door kerken en verenigingen gedaan kan worden.
4. De gemeente Nieuwkoop neemt deel aan “Groene Hart werkt!” waaronder CIRCO track, werkgroep circulaire economie o.l.v. Omgevingsdienst Midden Holland en “Zuid-Holland Circulair” van de Provincie Zuid-Holland.
5. Bij inkooptrajecten bekijkt de gemeente de mogelijkheden om circulair in te kopen voor de productgroepen die zich daar voor lenen en waar innovaties gaande zijn. De gemeente kan, indien mogelijk en nuttig, fungeren als een opdrachtgever die actief een innovatieve oplossing toepast of deze opschaaft om zo bij te dragen aan een economie die innoveert en verduurzaamt, ofwel een “launching customer”, Wanneer de gemeente bouwheer is, zet zij zich in voor de realisatie van circulaire bouw.

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document: omgevingsvisie gemeente Nieuwkoop

1. De gemeente Nieuwkoop heeft zich aangesloten bij de landelijk ambitie om volledig circulair te zijn in 2050 en 50% minder gebruik van primaire stoffen te realiseren in 2030. Daarom onderzoeken en werken we samen met bedrijven en organisatoren aan circulaire verdienmodellen.
2. Onze bedrijven, bedrijventerreinen en glastuinbouwgebieden worden ook toekomstbestendig. De inzet richt zich op duurzaamheid, circulariteit, bereikbaarheid, een aantrekkelijke uitstraling en innovatief omgaan met (technologische) ontwikkelingen. Bij de keuze voor de locatie en het type bedrijvigheid houden we rekening met hinder voor omwonenden (geur, geluid, verkeer). We streven naar een goede balans tussen ruimte voor bedrijven en leefbaarheid.

3. Zo willen we bodemdaling tegengaan, stikstofdepositie en CO<sub>2</sub>-emissie verminderen én zorgen dat boeren op de lange termijn een bestaan hebben. De gemeente ondersteunt de landbouwsector bij de hervorming naar duurzame, vernieuwende bedrijfsmodellen en verkorting van de keten. In het bijzonder zetten wij in op circulaire, meer extensieve landbouw en het verstandig en duurzaam benutten van natuurlijke hulpbronnen. Dat pakken we in regionaal verband en samen met gebiedspartijen op.





# Nissewaard

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document:

### 2018:

- Bebouwde omgeving: Bij nieuwe ontwikkelingen nemen we circulariteit mee als afwegingsfactor.
- De markt wordt hierbij uitgedaagd om circulair en klimaatadaptief te ontwikkelen.
- Bij het aankopen van nieuwe bedrijfsgoederen worden energieverbruik en circulariteit meegenomen in de uitvraag en gunning.
- De beheer- en uitvoeringsplannen ons inzicht geven om keuzes te maken. Maatregelen in het kader van klimaatadaptatie, energietransitie en circulaire economie worden standaard toegepast.

Document:

### 2022:

- We blijven inzetten op het verbeteren van de afvalscheiding, want we willen hergebruik van schaarse grondstoffen mogelijk maken en het verbranden van restafval minimaliseren.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Routekaart duurzaam Voorne-Putten 2040

Organische stromen:

1. Opstarten van 10 circulaire pilots met organische reststromen.

Gebouwde omgeving:

2. Opstarten van 7 circulaire bouwprojecten (incl. natuur inclusief bouwen).
3. Bij 75% van nieuwbouw wordt materiaalgebruik gedocumenteerd om herbruikbaarheid te bevorderen.
4. 50% meer hergebruik van materialen bij inrichting openbare ruimte.

Horeca en toerisme:

5. CO<sub>2</sub> systeem verwijderen van reizen/vakanties.
6. 30% accommodaties heeft Greenkey certificering.
7. Meer lokale producten in lokale horeca en winkels.

Huishoudelijk afval:

8. Gemiddeld 75% hergebruik en 100 kg restafval p.p. op Voorne-Putten.

## Economische agenda:

Document: Economische visie Nissewaard

1. Aangrijpingspunten Nissewaard:

Ontwikkel een aantrekkelijk economisch profiel: Op dit moment heeft Nissewaard geen economisch profiel. Een duidelijk profiel, uitmondend in een herkenbaar imago, is belangrijk om bedrijvigheid aan te trekken. De sterke relatie met de haven geeft potentie om het economische profiel van Nissewaard daaraan te koppelen: "Service Valley" voor de haven. Er is een duidelijke trendbreuk nodig in het economisch profiel: sterke bedrijventerreinen zijn daarvan een onderdeel. Halfweg/Molenwatering is een omvangrijk bedrijventerrein dat een eerste belangrijke asset is van de gemeente. Dit bedrijventerrein moet een duidelijke identiteit krijgen—een aangepaste naam is daarbij een begin. De herstructurering van dit omvangrijke terrein een tweede stap. De ontwikkeling van de Rotterdamse haven naar een circulaire economie biedt daarbij in het bijzonder kansen. De beschikbaarheid van leerwerkplekken, stageplaatsen en ruimte voor startende ondernemers is daarvoor een voorwaarde. Hierbij gaat het niet alleen om de participatie van de bestaande bedrijvigheid op Halfweg- /Molenwatering maar ook om de ontwikkeling van een nieuw duurzaam bedrijventerrein 'Noordrand/Geuzenlinie' (tussen Geervliet en

- Spijkenisse), specifiek op de aan de Rotterdamse haven gerelateerde circulaire economie gericht.
2. De 'Geuzenlinie' is een overgangsgebied tussen de Rotterdamse haven en de 'groen-blauwe openheid' van Voorne-Putten. Het gebied vormt een landschapszone met kansen voor economische ontwikkeling, innovatieve waterveiligheid, recreatie, mobiliteit, duurzaamheid, natuur- en cultuurbeleving. Het is de bedoeling om bestaande ondernemers, nieuwe initiatiefnemers en (externe) belanghebbenden uit te nodigen om te participeren in het (uitvoerings-)traject in een gebiedsprogramma. Dit moet een werkland-schap opleveren, bedrijven en groen elkaar versterken en van elkaar profiteren. Dit zou bij uitstek kunnen door in het deel van de Geuzenlinie tussen Geervliet en Spijkenisse een werkmilieu gericht op de circulaire economie te ontwikkelen. Een dergelijke potentie kan niet worden losgezien van een bredere ontwikkeling waarbij enerzijds de harde infrastructuur met het havengebied wordt versterkt door een nieuwe verbinding (Tweede Hartelbrug) en anderzijds actief wordt geïnvesteerd in zachte infrastructuur, zoals leerwerkplekken, stages en dergelijk, om werknemers actief om te scholen naar de behoeften van circulaire bedrijvigheid.
  3. Veel van de traditionele bedrijvigheid op Halfweg richt zich op de havengerelateerde industrie, zoals chemie. Dit onderdeel van de haven laat nu juist een langzame maar voortdurende afname in activiteiten zien maar zal kent wel potentie in de transitie naar duurzame energie en grondstoffen. Dit vraagt om het aantrekken van nieuwe typen bedrijvigheid, zoals circulaire bedrijven.
  4. Locaties als Merwe-Vierhaven en de RDM-campus in Rotterdam zijn innovatie-hotspots en centrale locaties in het haveninnovatie-ecosysteem die krachtig worden ontwikkeld vanuit gemeente Rotterdam en Havenbedrijf Rotterdam. Dit maakt de potentie van andere mogelijke locaties beperkter. Daarom moet een alternatieve aanpak gevonden worden voor Nissewaard, bijvoorbeeld gericht op lerende organisaties en de verschillende transitie/circulaire economie.

### Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

### Omgevingsvisie:

Document: Omgevingsvisie Spijkenisse centrum (juli 2021)

1. Energieneutrale, klimaatadaptieve en circulaire bebouwing  
In het centrum geven we bij ruimtelijke ontwikkelingen het goede voorbeeld en laten we zien hoe het moet. Om die reden is het de norm dat nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in het centrum op effectieve wijze energieneutraal, klimaat adaptief en (zoveel mogelijk) circulair worden gebouwd.

# Noordwijk

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: BETROKKEN, HELDER EN DAADKRACHTIG

### 2018:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

Document: RECHT ZO DIE GAAT

### 2022:

- We hanteren een duidelijk en strikt afvalbeleid met als primair doel het terugdringen van de totale hoeveelheid afval. Dat begint met bewustwording. Daarnaast streven we er naar om het afval dat we overhouden weer als grondstof in te zetten (circulaire economie). Hierbij betrekken wij inwoners, bedrijven en lokale organisaties.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document: Grondstoffenbeleidsplan 2021 – 2025

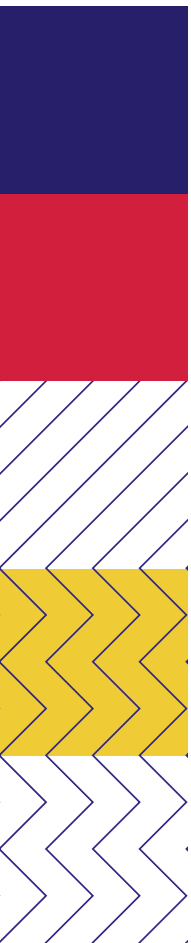
1. Circulariteit en duurzaam hergebruik en verwerking van grondstoffen Naast het inzamelen van afval- en grondstoffen dient in de keten ook aandacht te worden gegeven aan de be- en verwerking van ingezamelde afval en grondstoffen. In tegenstelling tot de in het verleden gebruikelijke route, waarbij de (lage) prijs de meest bepalende factor is, wordt de route beoordeeld op vooraf overeengekomen kwaliteitscriteria gericht op onder meer: a. de mate van duurzaamheid; b. bijdrage aan de vormgeving van een circulaire economie; c. kostenefficiëntie. Duurzaamheid en milieurendement kunnen beoordeeld worden op bijvoorbeeld de voorkeursvolgorde van de ladder van Lansink (of het huidige 10-r model van Cramer). Circulariteit van de be- en verwerkingsroute kan worden beoordeeld aan de hand van een (grondstof specifieke) cascaderingpiramide. De route met de beste resultaten en perspectieven wordt gekozen. De gemeente Noordwijk zal deze activiteiten en de verantwoordelijkheid voor een duurzame be- en verwerking van ingezamelde afval- en grondstofstromen in de komende periode opdragen aan de uitvoeringsorganisatie.
2. Het acceptatiebeleid van de milieustraten wordt geharmoniseerd en de geboden voorzieningen worden geoptimaliseerd. Daarbij worden ook de mogelijkheden voor een “milieustraat 3.0” (ook wel ‘circulair ambachtscentrum’ genaamd) verkend. Een dergelijk concept is voor gemeente Noordwijk echter alleen een optie in samenwerking met buurgemeenten. In ieder geval wordt het gescheiden aanbieden van grondstoffen bij de milieustraat gepromoot en zo gemakkelijk mogelijk gemaakt.

## Omgevingsvisie:

Document: Omgevingsvisie Noordwijk 2030

1. Duurzaamheid is daarom in brede zin als leidend principe gekozen in deze omgevingsvisie. Het gaat daarbij niet alleen om de fysieke aspecten van de gemeente (ruimte, natuur, milieu, klimaat en energie, verkeer, water), maar ook om actuele economische en sociale vraagstukken: om werkgelegenheid, maatschappelijk verantwoord ondernemen, de circulaire economie en om gezondheid. Duurzaamheid bestaat daarbij uit sociale, fysieke, en economische duurzaamheid, ook wel bekend als People, Planet, Profit.

2. Zeker bij vraagstukken als energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie kunnen we gebruik maken van de kwaliteiten van de ondergrond, maar moeten we ook rekening houden met de kenmerken van die ondergrond. Het behalen van de beoogde ambities van energiebesparing en opwekking van duurzame energie kan immers consequenties hebben voor de ondergrond.



# Oegstgeest

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document:

### 2018:

- We dragen bij aan de circulaire economie door betere afvalscheiding en dus het verminderen van restafval. We scharen ons achter de ambitie om vanaf 2023 meer dan 75% van het Oegstgeester afval te scheiden en/of de hoeveelheid restafval te verlagen tot gemiddeld minder dan 100 kilo per inwoner.

### 2022:

- We willen een voorbeeld zijn naar onze inwoners op het gebied van circulaire economie. We zetten in op:
  - stimulering van circulaire bouw waarbij BENG normen, natuur inclusief bouwen en bouwen met hout prioriteit hebben;
  - het behoud van een kringloopfunctie voor Oegstgeest;
  - meer punten voor voorscheiding van glas, papier en kleding en frequentere lediging.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Impuls Duurzaam Oegstgeest Uitvoeringsprogramma

1. Van afval naar grondstof:
  - a. vanaf 2023 minimaal 75% van het aangeboden afval gescheiden in te zamelen
  - b. vanaf 2023 de hoeveelheid restafval te reduceren tot maximaal 100 kg per inwoner per jaar
2. Maatschappelijk verantwoord inkopen:
  - a. Oegstgeest past duurzaam inkopen toe bij alle aanbestedingen.
  2. Oegstgeest koopt in 2020 bij minimaal 10% van de aanbestedingen circulair in.
  3. Oegstgeest laat de principes van eerlijke handel onderdeel zijn van aanbestedingen.
3. Circulaire economie:
  - a. Vestiging Technolab in Circulair pand op Bio Science Park

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

# Papendrecht

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Zichtbaar nabij

### 2018:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

Document: Samen maken we Papendrecht

### 2022:

- Vooral ook innovatie biedt naar de toekomst mogelijkheden. Daarom stimuleren we onder andere het MKB katalysatorfonds en initiatieven rondom de circulaire economie.” & “Wij streven ook naar meer bewustwording op het gebied van hergebruik en stimuleren de circulaire economie.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document: Economisch beleid en perspectief gemeente Papendrecht

1. De gemeente op zichzelf is te klein om los van de regio (Europees) geld binnen te halen of bedrijven te acquireren. En de gemeente is te klein voor eigenstandig beleid rond grote vraagstukken als circulariteit en bevordering van innovatie, ondernemerschap en internationalisering. Dit alles pleit voor een positieve grondhouding vanuit Papendrecht ten opzichte van de regio die zich kan uiten in het feit dat Papendrecht al hetgeen dat op regionaal niveau aangepakt kan worden ook daadwerkelijk met de regio doet en hierop geen zelfstandig beleid voert.
2. Circulaire economie en biobased: De circulaire economie is een economisch systeem dat bedoeld is om herbruikbaarheid van producten en grondstoffen te maximaliseren en waardevernietiging te minimaliseren. Anders dan in het huidige lineaire systeem, waarin grondstoffen worden omgezet in producten die aan het einde van hun levensduur worden vernietigd. Het circulaire systeem kent 2 kringlopen van materialen. Een biologische kringloop, waarin reststoffen na gebruik veilig terugvloeien in de natuur. En een technische kringloop, waarvoor product(onderdelen) zo zijn ontworpen en vermarkt dat deze op kwalitatief hoogwaardig niveau opnieuw gebruikt kunnen worden. Hierdoor blijft de economische waarde zoveel mogelijk behouden. Het systeem is dus ecologisch en economisch gezien ‘restauratief’. Voor bedrijven in Papendrecht is het belangrijk om in te spelen op de nieuwe economie en in te zetten op het ontwikkelen van producten van groene grondstoffen en gerecyclede materialen, het realiseren van energie neutrale huizen en op andere manieren de ketens te sluiten. Circulaire economie biedt kansen voor cross- sectorale innovaties.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document: OMGEVINGSVISIE PAPENDRECHT Een duurzame toekomst met een krachtige gemeenschap

1. Duurzaamheidsmaatregelen zijn in deze tijd verplicht en vanzelfsprekend. We streven echter naar extra ambitie, meer dan wettelijk vereist. We bouwen op basis van energieopwekking, isolatie, natuurinclusiviteit en/of circulariteit. Daarin nemen we ook de directe omgeving van een bouwinitiatief in beschouwing. Vaak zijn in de omgeving prima aanknopingspunten te vinden om de gewenste duurzaamheid te realiseren.

# Pijnacker-Nootdorp

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Verder in verbinding Iedereen doet mee en woont prettig in een duurzaam en veilig Pijnacker-Nootdorp

### 2018:

- We gaan met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties concrete doelen en stappen afspreken voor het behalen van klimaatdoelstellingen, de energietransitie en circulaire grondstoffenstromen.
- Met het huidige afvalbeleid spannen we ons in om bij te dragen aan een circulaire grondstoffenstroom. En als andere maatregelen nodig zijn en mogelijk blijken, dan zal het afvalbeleid worden uitgebreid of herijkt.
- De glastuinbouwsector heeft een belangrijke rol bij de energietransitie, biodiversiteit en circulaire economie. Wij zien echter een breder vraagstuk. Voor een duurzame toekomst van glastuinbouwbedrijven is herstructurering nodig. Deze herstructurering vraagt zowel individuele als collectieve stappen en komt daardoor moeilijk van de grond. De komende jaren spant de gemeente zich hiervoor in, zonder zelf financiële belangen te nemen. We kiezen voor een actieve inzet vanuit een regisserende (maar niet bepalende) rol

Document: Raadsakkoord op hoofdlijnen 2022-2026 Bouwen aan de toekomst

### 2022:

- De economie is duidelijk in transitie en heeft te maken met grote veranderingen. In deze bestuursperiode actualiseren we de Economische visie, inclusief digitaliseringsstrategie, waarbij aandacht is voor duurzaamheid, circulariteit en de balans tussen werk en vrije tijd.
- Ondernemers hebben een belangrijke rol als het gaat om innovaties en een circulaire economie. We streven daarom naar een aantrekkelijk economisch vestigingsklimaat met ruimte voor lokaal en nieuw ondernemerschap.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document: Economische visie: Ambities en doelstellingen 2020 - 2025

1. Energie en circulair: Ondernemers zien en voelen de urgentie van de energietransitie en het circulair ondernemen. Bij het nemen van vervolgstappen hebben zij behoefte aan goede informatievoorziening, de uitwisseling van kennis, pragmatische voorbeelden en hulp bij het vinden van financiering, beschikbare oplossingen en initiatieven. Ondernemers moeten verleid en geïnspireerd worden om te participeren in de energietransitie en over te gaan tot het opstellen van energie-wijkplannen. Daarbij willen we de benodigde ruimte bieden om te innoveren en te experimenteren.
2. AMBITIE 'DUURZAAM EN CIRCULAIR ONDERNEMEN'  
In 2025 is duurzaam ondernemen in Pijnacker-Nootdorp de basis. Pijnacker-Nootdorp onderscheidt en profileert zich in de regio als groene, duurzame en circulaire economie. Iedere onderneming draagt naar mogelijkheid bij om deze ambitie te verwezenlijken. Iedereen kan een bijdrage leveren!

De gemeente profileert zich samen met de ondernemers als vooruitstrevende, duurzame en circulaire gemeente. Tevens delen de gemeente en de ondernemers informatie en creëren zij ruimte voor lokale initiatieven met als doel samen een bijdrage te leveren aan een duurzame en circulaire economie. Ondernemers weten elkaar te vinden via netwerken/ platforms en wisselen informatie, kennis en kunde uit. De gemeente heeft een verbindende rol met alle lokale en regionale stakeholders.

Het duurzame en circulaire ondernemersklimaat maakt PijnackerNootdorp aantrekkelijk voor innovatieve en duurzame bedrijven om zich in Pijnacker-Nootdorp te vestigen en hier duurzaam te blijven ondernemen.

Alle bedrijventerreinen hebben vanuit een gebiedsgerichte aanpak stappen gezet om te komen tot een energieneutraal en CO<sub>2</sub>-klimaatneutraal bedrijventerrein. De glastuinbouw in onze gemeente heeft de opgave om conform het klimaatakkoord klimaatneutraal te zijn.

Gezamenlijke doelen:

1. Het doel is energieneutrale bedrijventerreinen en glastuinbouwgebieden. Om dit te bereiken heeft elk bedrijventerrein en glastuinbouwgebied eind 2021 een energie-wijkplan met doelen en maatregelen.
2. Aan ondernemers wordt ruimte geboden voor experimenten, gericht op innovatie en verduurzaming.
3. Ondernemers zijn optimaal geïnformeerd over regelgeving, subsidies, innovaties en financieringsmogelijkheden op het gebied van verduurzaming en circulair ondernemen.
4. Met het Huis van Heron bieden stakeholders gezamenlijk een online en fysiek platform voor kennis, informatie, kunde en hulp bij verduurzaming en circulair ondernemen.
5. In samenwerking met de Warmte Samenwerking Oostland, werken we aan het verkrijgen van restwarmte en het ontwikkelen en koppelen van distributienetwerken.

### Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

### Omgevingsvisie:

Document: OMGEVINGSVISIE Pijnacker-Nootdorp 2050 VERBONDEN MET ELKAAR

1. Voor een aantrekkelijk economisch vestigingsklimaat gaan we ons concentreren op de volgende drie ambities:
  - a. Vitale bedrijven, complementair aan de regio
  - b. Een gezonde arbeidsmarkt en voldoende regionale werkgelegenheid
  - c. Duurzaam en circulair ondernemen
2. DUURZAAM EN CIRCULAIR ONDERNEMEN

Wat willen we bereiken?

Pijnacker-Nootdorp onderscheidt en profileert zich richting 2050 in de regio als groene, duurzame en circulaire economie. Duurzaam en circulair ondernemen is in Pijnacker-Nootdorp de basis. In 2050 is heel ondernemend Pijnacker-Nootdorp overgegaan op duurzame energie. Alle bedrijventerreinen hebben hier vanuit een gebiedsgerichte aanpak aan bijgedragen. De (glas)tuinbouw is in 2040 al energieneutraal mede vanwege de license to produce en de vraag vanuit de EU-markt naar CO<sub>2</sub>-vrije producten. Dit is samen met de Greenport West-Holland bereikt door een combinatie van energiebesparing, lokale geothermie en regionale restwarmte. De behoefte aan elektriciteit in de (glas) tuinbouw is enerzijds flink gedaald door de omschakeling naar LED verlichting. Aan de andere kant is de behoefte aan elektriciteit juist weer toegenomen door intensivering van de teelt en elektrificering van de warmtevoorziening. De volledig externe CO<sub>2</sub>-voorziening is in 2025 gerealiseerd door uitbreiding van het OCAP netwerk en de verduurzamingsmaatregelen voor warmte en elektra worden in de (glas)tuinbouw mede dankzij het regionaal samenwerkingsverband Warmte Samenwerking Oostland (WSO) gerealiseerd.

Hoe ziet dat er buiten uit?

Onze groene, duurzame en circulaire economie zien we terug in verschillende aspecten van de fysieke leefomgeving. Op bedrijventerreinen vinden we lichte, lokale, circulaire ambachtscentra waar verschillende initiatieven slim zijn gecombineerd en de circulaire economie wordt bevorderd. Product hergebruik staat hier centraal en het is een plek waar werken en leren wordt gecombineerd. In de levendige ontmoetingscentra zitten in het verlengde hiervan kringloopwinkels, terwijl repaircafés-ook- in de wijken bijdragen aan het voorkomen van het verspillen van grondstoffen en materialen en een plek zijn waar



mensen elkaar ontmoeten. In de (glas)tuinbouw zien we duurzaam en circulair ondernemen terug in: kringloopproductie, weerbare planten, nieuwe circulaire producten door crossovers met andere sectoren en duurzame teeltsystemen. Mede dankzij de emissieloze en circulaire kas, waterfabrieken en wateropslag in de bodem zijn de effecten op het milieu afgenomen. Ook voor het transport van producten en bevoorrading wordt gebruik gemaakt van duurzame, emissieloze mobiliteit. In de toegenomen elektriciteitsvraag wordt voor een deel voorzien door eigen opwekking. Op de daken van bedrijfsgebouwen liggen zonnepanelen en waterbassins zijn eveneens voorzien van drijvende zonnepanelen. Al deze elektriciteit moet worden getransporteerd. Dat betekent dat de drukte in de ondergrond steeds verder toeneemt. Door een programma voor de ondergrond op te stellen wordt de bodem optimaal benut, zonder de kwaliteiten aan te tasten. Er is mede daardoor ook ruimte in de ondergrond gevonden voor de aanleg van regionale warmtenetten, hoge temperatuuropslag en warmtedistributienetten. De natuurgerichte en groene economie, wat mede een reden is voor bedrijven om zich hier te vestigen, zien we terug in de vorm van ruimte voor groen als bijdrage aan het lokale groene netwerk en waar mogelijk als verbinding naar het groene buitengebied.

3. Bij nieuwbouw en herstructurering bouwen we circulair en natuurinclusief. Onder circulair bouwen verstaan we het ontwikkelen, gebruiken en hergebruiken van gebouwen, gebieden en infrastructuur, zonder natuurlijke hulpbronnen onnodig uit te putten, de leefomgeving te vervuilen en ecosystemen aan te tasten. Economisch 1 Bron: transitieagenda circulaire bouweconomie (2018) verantwoord en bijdragend aan het welzijn van mens en dier1 . Natuurinclusief bouwen betekent dat in of rondom het gebouw maatregelen worden getroffen die een bijdrage leveren aan de lokale biodiversiteit2 . We weten dat ontwikkelingen snel gaan en definities regelmatig geactualiseerd moeten worden. Dat nemen we mee bij de monitoring en evaluatie. Zo zorgen we ervoor dat er in de gemeente een prettige leefomgeving is voor mensen, planten en dieren.



# Ridderkerk

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document:

2018:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

Document:

2022:

- Bij de invulling van Dutch Fresh Port (Nieuw Reijerwaard en Verenambacht in Ridderkerk, BT Oost in Barendrecht) en bij de herontwikkeling van bestaande bedrijfsterreinen zeten we in op circulaire bouw.
- De duurzame producten van nu kunnen het afval van de toekomst worden. Waar mogelijk willen we circulair werken met een gesloten en duurzame keten.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Uitvoeringsprogramma Klimaatvisie Ridderkerk De route naar 2050

1. Vóór 1-1-2022 is een plan circulaire samenleving aangeboden aan de raad en is gestart met de uitvoering hiervan.
2. Vóór 1-1-2022 een actieplan opstellen om voedselverspilling te beperken.
3. Lokale producenten versterken en ondersteunen door het gebruik van lokale producten te stimuleren.
4. Met gerichte communicatie de inwoners en bedrijven stimuleren om voedingspatronen te wijzigen.
5. Vóór 1-1-2050 is de gemeente volledig afvalloos.

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document: Beleidsplan afval en grondstoffen 2019 – 2023

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

## Omgevingsvisie:

Document: OMGEVINGSVISIE GEMEENTE RIDDERKERK RIDDERKERK

1. Er wordt gestreefd naar circulaire ontwikkelingen, waarbij producten en grondstoffen maximaal hergebruikt worden om de milieubelasting en waardevernietiging te minimaliseren:
  - a. Aandacht vragen voor hergebruik van producten en grondstoffen in aanbestedingen
  - b. Aandacht vragen voor circulair ontwikkelen bij ontwikkelingen en aanbestedingen

# Rijswijk

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Rijswijk maken we Samen!

### 2018:

- We stimuleren ‘circulair ondernemen’, waarbij grondstoffen hun waarde behouden en kringlopen zo kort mogelijk zijn. We benutten de kansen van schone technologie voor bedrijvigheid en werkgelegenheid. We werken toe naar een circulaire economie in 2050.
- We stimuleren dat kringloopbedrijven, weggeefwinkels en repaircafe’s samen werken met de milieustraat van de afvalverwerker en zich ontwikkelen tot circulaire ambachtscentra.
- We leggen de link met twee problemen in de maatschappij: werkloosheid aan de ene kant en klimaatverandering aan de andere kant. De lokale en regionale economie kan bijdragen aan klimaatverbetering door in te zetten op bedrijven die bijdragen aan innovatie, productie of installatie van duurzame energie en/of die circulair ondernemen.

Document: Gezonde groei!

### 2022:

- We gaan door met het herstructureren van de Plaspoelpolder. De kern van de Plaspoelpolder wordt benut om mkb in dienstverlening en productie te huis - vesten, bij voorkeur met een duurzaam bedrijfsprofiel en aandacht voor circulaire economie.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document: Nieuwe energie! Economische Strategie Rijswijk

1. We pakken kansen die er liggen op gebied van duurzaamheid. We hanteren een brede duurzaamheidsdefinitie: we zetten in op duurzame energie, op toekomstbestendige klimatologische inrichting en de transitie richting een circulaire economie. Duurzaamheid wordt in toenemende mate een economisch profitabele sector waarin nieuwe innovaties leiden tot nieuwe producten. Deze trend zet zich de komende decennia door. We haken aan op de SMART-duurzaamheidsdoelen van het Klimaatakkoord in 2030, zoals ook beschreven staat in het Basisdocument Energietransitie Rijswijk.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

# Rotterdam

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Nieuwe energie voor Rotterdam

### 2018:

- Voor de inrichting, materiaalkeuze en onderhoud van wegen, groen en water gebruiken we zoveel mogelijke circulaire producten., We stimuleren en faciliteren nieuw ondernemerschap en circulaire economie.
- We werken een aantal maatregelen uit om de circulaire economie en duurzaam ondernemerschap beter te faciliteren. Van plastic tasjes, flesjes, verpakkingen en ander single-use afval willen we af, net zoals van fietswrakken, daarom stimuleren we digitale marktplaatsen van nuttig restafval.

Document: Eén Stad

### 2022:

- We vormen een Duurzaamheidstransitiebudget (€ 100 mln) om de juiste innovaties in de regio te versnellen en zo het verdienvermogen voor de stad en de werkgelegenheid voor Rotterdammers te bevorderen. Het fonds wordt ingezet voor de vergroening van de leefomgeving, duurzame opwek en opslag van zonne- en windenergie, waterstofproductie, de transitie naar een circulaire economie en het reduceren van energiegebruik.
- We zetten het Energietransitiefonds (€ 71 miljoen, revolverend) voort en ondersteunen hiermee de financiering van innovatieve bedrijven en grote duurzame projecten die bijdragen aan de Rotterdamse energietransitie en circulaire economie.
- We zetten het programma Rotterdam Circulair door. We onderzoeken en herijken de huidige plannen van dit programma, uitgaande van doelmatigheid.
- We geven zelf het goede voorbeeld in de manier waarop we beperking, scheiding en verwerking van huishoudafval organiseren en gaan dus zelf nog meer circulair aan de slag. Ook door binnen de gemeentelijke organisatie grondstoffen te hergebruiken. We stimuleren en ondersteunen private 'eigenaren' van materiaalstromen om hetzelfde te doen. Denk hierbij aan circulair slopen en herbouw.
- We onderzoeken de mogelijkheden van materialenhubs: opslagplaatsen van sloopmaterialen ten behoeve van hergebruik (circulair slopen).

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Rotterdams Duurzaamheidskompas December 2020

1. Realisatie van 40 nieuwe circulaire initiatieven in de stad.
2. Een afvalscheidingspercentage van huishoudelijk afval (inclusief grofvuil en gft) van 45%, vergeleken met 32,2% in 2018.
3. Een stijging in circulair gedrag van de Rotterdamse bevolking volgens de gedragsmonitor van Blauw Research van 20% in 2018 naar 30% in 2023.

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document: Grondstof tot nadenken Grondstoffennota 2019 – 2022

1. In 2020 wordt een nieuw milieupark gebouwd aan de Soesterbergstraat, ter vervanging van het milieupark aan de Melanchtonweg. Deze zogeheten Upcycle Mall wordt gezien als een innamestation voor bouwstenen voor nieuwe innovatieve producten, en niet meer als een eindstation voor grof materiaal. Er wordt gekeken naar het creëren van werkgelegenheid voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Samenwerking wordt gezocht met duurzame bedrijven en organisaties, die circulaire initiatieven

uitvoeren met bepaalde – op de milieuparken ingezamelde – grondstofstromen. Ook kan er worden gedacht aan een repaircafé, waar huishoudelijke apparaten, meubels, fietsen, e.d. door middel van reparaties weer een ronde meekunnen.

2. Daarnaast is sinds 2018 een aantal studenten via een ‘Inclusive City’ innovatiehub aan de slag gegaan met het vraagstuk: hoe maken we de grondstoffeninzameling in hoogstedelijk gebied meer circulair? Rotterdam blijft deze samenwerkingen opzoeken.
3. Schoolkinderen van nu zijn de generatie van de toekomst. Door middel van lespakketten en gastlessen over grondstofscheiding en grondstoffen wordt kinderen aangeleerd hoe ze met grondstoffen dienen om te gaan en vooral waarom grondstofscheiding belangrijk is. Tegelijkertijd worden ze op jonge leeftijd bewust gemaakt van het belang van een circulaire economie. Ook kunnen kinderen thuis hun kennis over het belang van recycling overbrengen aan hun ouders.
4. Op een aantal plekken in de stad starten we pilots om de interventies in de praktijk uit te proberen. Daarbij kijken we ook naar de mogelijkheden om de grondstoffen circulair te verwerken.

### Omgevingsvisie:

Document: De Veranderstad. Werken aan een wereldstad voor iedereen.

1. Om de wijken toekomstbestendig te maken - veilig, gezond, prettig en aantrekkelijk voor zowel huidige als nieuwe bewoners - kiezen we voor een aanpak waarbij we meerdere opgaven in de wijk tegelijkertijd oppakken en zo tegelijkertijd meerdere doelen bereiken. Aangezien de problematiek per wijk verschilt, is maatwerk nodig. Waar mogelijk starten we dan ook met een waarde-scan op wijkniveau. Om invulling te geven aan het circulair denken kijken we wat er al in het gebied is en wat behouden kan of moet worden. Dit kunnen fysieke waarden zijn zoals gebouwen en gebouwdelen, groen en historisch erfgoed.
2. Een circulair grondstoffensysteem:  
De noodzaak om anders om te gaan met grondstoffen is nu al voelbaar. Door schaarste en leveringsrisico's zijn diverse grondstoffen moeilijk leverbaar, met consequenties voor de bouw en productie. Daarnaast is de milieu-impact van de grondstoffen die nodig zijn voor producten en materialen groot.
  - a. We zetten in op een hervorming van het grondstoffensysteem: van één- naar tweerichtingsverkeer
  - b. We bieden (experimenteer)ruimte aan circulaire activiteiten en functies, wezenlijk nieuwe functies in het kader van de circulaire economie en verandering van bestaande processen.
3. Het huisvesten van nieuwe functies vraagt specifiek om ruimte in de stad. Rotterdam stimuleert duurzame en circulaire winkel- en horecagebieden door het aantrekken van duurzame winkelconcepten, reparatiewinkels en duurzame horeca. Daarnaast zetten we in op het aantrekken van bedrijven met een circulair productieproces die bijdragen aan het sluiten van kringlopen in en uit de stad.

Verandering van bestaande processen vraagt om het aantrekken en faciliteren van een bepaald soort economie. Dat gaat niet altijd vanzelf, vooral niet in een transitiefase waarbij circulaire ondernemers nog niet volwaardig kunnen concurreren met niet-circulaire ondernemers. Dit vraagt om experimenteeruimte in specifieke zones, omdat met name wetgeving rondom afvalstatus een beperkend obstakel is om reststromen tot nieuwe grondstof te bewerken

Rotterdam wil mogelijk maken dat de manieren van inzamelen, sorteren en verwerken van reststromen dienend zijn aan de ontwikkeling naar een circulaire economie. Dat betekent:

- a. toename van gescheiden en hoogwaardig inzamelen
  - b. ten minste één locatie in de stad met experimenteeruimte voor reststromen zonder de belemmering van afvalstatus wetgeving.
4. Gebouwde omgeving: op weg naar klimaatneutrale en circulaire wijken:  
Ook de gebouwde omgeving heeft en krijgt intensief te maken met de energie- en grondstoffentransitie. We willen naar klimaatneutrale en circulaire wijken, daarom zetten we in op:
    - a. Alternatieve, schone en duurzame energievoorzieningen ontwikkelen in en voor de gebouwde omgeving.
    - b. Energiebesparing en verduurzaming van gebouwen.
    - c. Anders bouwen en verbouwen. Bouwmaterialen anders ontwerpen, produceren en (her)gebruiken. Zo verlagen we de negatieve impact van (primaire) grondstoffen in de bouwketen

5. Sterke achterlandverbindingen en efficiënte logistieke hubs:

Rotterdam is de grootste logistieke hub in de regio en is door zijn unieke netwerk van sterke achterlandverbindingen via weg, water en spoort optimaal verbonden. Efficiënte stadslogistiek binnen de ring van Rotterdam betekent dat we ruimte reserveren voor logistieke en circulaire hubs langs de ring van Rotterdam en in de stadswijken.

6. Ruimte voor milieu-intensieve bedrijvigheid:

De nieuwe economie gaat niet alleen over innovatieve startups, maar ook over circulaire processen en het verwerken en opwaarderen van afvalstromen. Deze processen produceren meestal geluid, kunnen geuroverlast veroorzaken en gevaar opleveren voor de omgeving. Voor een circulaire economie is het belangrijk ruimte te bieden aan bedrijven die van elkaars (rest) product gebruikmaken. Het faciliteren van ketens betekent dat er naast het concentreren van hoge milieucategorie bedrijvigheid, ruimte moet zijn voor complementaire bedrijvigheid die het ecosysteem versterkt. Met name high tech materiaalafscheiders en hightech recyclers zullen een plek zoeken in de regio en kansen bieden voor een nieuwe maakindustrie. Ook zijn plaatsen nodig waar ruimte is voor herbewerking, op- en overslag van materialen bijvoorbeeld voor de bouw. Daarnaast onderzoeken we combinaties van functies, zoals milieuparken waar naast de traditionele inzamelingsfunctie ook ruimte is voor ondernemers. In plaats van een plek waar je alleen spullen komt brengen kan het zo ook een recreatiefunctie invullen, voor duurzame retail en horeca.



# Schiedam

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Bouwen met nieuwe energie

### 2018:

- We stimuleren het innovatief duurzaam ondernemen en betrekken het bedrijfsleven bij het CO<sub>2</sub>-neutraal en klimaatbestendig maken van Schiedam, alsmede het bevorderen van de circulaire economie.

Document: Verder, voor een kleurrijke stad

### 2022:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document: Kansen voor Schiedam

1. Circulaire economie Ambitie: We werken aan het versterken van het vestigingsklimaat van Schiedam, door het actief toewerken naar een circulaire economie en duurzame bedrijventerreinen, waar afval dient als grondstof, waar een levendige deeleconomie bestaat en kringlopen gesloten zijn. Wij dragen deze ambitie actief uit in de regio en op bedrijventerreinen. We werken aan:
  - a. Samenwerking en netwerken: ruimte bieden voor nieuwe vormen van samenwerking (en deze stimuleren), zorgen voor versterking van bestaande netwerken en samenbrengen van relevante partijen voor innovatieve, circulaire oplossingen;
  - b. Kennisdelen: aanjagen van het werken in netwerken en het delen van data;
  - c. Kennisdelen: inzicht bieden in lokale waarestromen (gebruik van afval, potentie van de deeleconomie, energiegebruik, circulaire koppelkansen en afvalstromen op bedrijventerreinen);
  - d. Onderzoek: ruimte bieden voor onderzoek naar circulariteit;
  - e. Stimuleringsregelingen: aanbieden van stimulerende maatregelen op het gebied van duurzame energie;
  - f. Profilering vestigingsklimaat: het actief uitdragen van het belang van (circulaire) innovatie;
  - g. Fysieke ruimte: bieden van fysieke ruimte voor (het realiseren van) de circulaire economie: het benutten van duurzaamheidskansen via bouw, gebruik van hernieuwbare energie en duurzame logistiek.
2. Behoud en/of realiseren van kwalitatief hoogwaardige en duurzame bedrijventerreinen.  
We doen dat door:  
benutten van duurzaamheidskansen via bouw, gebruik van hernieuwbare energie, duurzame logistiek, toepassen van klimaat adaptieve maatregelen en (ruimte voor) circulaire economie: Binnen de MRDH heeft Schiedam zich gecommitteerd aan de Roadmap Next Economy. De hierin benoemde uitgangspunten en transitiepaden vormen een samenhangende strategie (inclusief bijbehorend actieprogramma), die nodig is om de nieuwe economie concreet vorm te geven. Bedrijventerreinen spelen een essentiële rol bij de ontwikkeling naar een circulaire economie en het realiseren van de energietransitie (en daarmee het voldoen aan de klimaatopgave). Op bedrijventerreinen vindt de bulk van productieprocessen plaats, van grondstoffen of halffabrikaten naar eindproducten en rest-/afvalstromen. Daarbij bieden bedrijventerreinen de fysieke en milieuruimte voor opslag, recycling, logistiek en bewerking van (rest-) materialen (bijvoorbeeld een grondstoffenbank) en benodigde ruimte voor stadsdistributie. Bedrijventerreinen zijn daarnaast grootverbruikers van energie: naar schatting 60% van het energieverbruik in de Nederlandse economie vindt plaats op bedrijventerreinen. Dit levert een noodzaak op (of: biedt juist kansen) voor innovatieve maatregelen om energie te besparen en/of te verduurzamen. Gunstig in dit opzicht is dat juist bedrijventerreinen de fysieke en planologische milieuruimte bieden om hernieuwbare energie op te wekken, op te slaan en/of te distribueren. Met name binnenstedelijke bedrijventerreinen kunnen en

zullen naar verwachting steeds meer fungeren als schakels/hubs in toekomstige energienetwerken van de stad.

Duurzaam bouwen kan worden gestimuleerd door milieuprestaties van zowel bestaande als te ontwikkelen bedrijfsgebouwen te bepalen (bijvoorbeeld aan de hand van de GPR-methode die binnen verschillende gebiedsontwikkelingen al wordt toegepast).

### **Grondstoffenplan:**

Document:

Geen online beschikbaar en/of *up to date* document kunnen vinden.

### **Omgevingsvisie:**

Document:

Geen online beschikbaar en/of *up to date* document kunnen vinden.





# Sliedrecht

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Coalitieakkoord 2018-2022

### 2018:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

Document: Hoofdlijnenakkoord 2022-2026

### 2022:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document: Economische Visie Sliedrecht 2021-2030

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

## Grondstoffenplan:

Document: Beleidskader Gemeente Sliedrecht 2020-2025

1. Een circulaire economie staat of valt met goede kwaliteit grondstoffen die weer beschikbaar komen voor het productieproces. De gescheiden inzameling moet dan ook zuivere grondstofstromen opleveren. Bij de keuze van de maatregelen moet dan ook rekening gehouden worden met deze ambitie en waar nodig moet flankerend beleid worden ingezet.
2. De gemeente richt zich veelal op grootschalige verwerking/recycling van grondstoffen. Ook op lokaal niveau kunnen kringlopen gesloten worden met als groot voordeel dat de circulaire economie zichtbaar wordt voor de inwoners. Een voorbeeld hiervan zijn de oude fietsen die op het milieupark worden ingeleverd. Deze worden in samenwerking met ASVZ weer gerepareerd. In de komende beleidsperiode zet de gemeente meer in op dergelijke initiatieven.
3. Het voorkomen van afval is vanuit duurzaamheidsoogpunt nog vele malen beter dan het recyclen van grondstoffen. Daarom zet de gemeente in op preventie, binnen de mogelijkheden die zij daarvoor heeft en de concrete mogelijkheden die er zijn. Hierbij geldt dat veel kleine acties bij elkaar alsnog een resultaat van belang kunnen hebben.

## Omgevingsvisie:

Document: Omgevingsvisie Sliedrecht

1. Doelen en uitgangspunten:
  - a. Bij gronduitgifte voor nieuwbouw leggen we afspraken vast over toepassing van de circulaire economie (C2C).
  - b. Ook met woningcorporaties maken we waar mogelijk afspraken over toepassing van de circulaire economie bij bouwen (C2C).

# Teylingen

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Vitaal Teylingen

### 2018:

- Gasloos bouwen is de norm. We gaan van traditionele woningen naar Nul-op-de-meter woningen en zo snel mogelijk naar Plus-op-de-meter woningen. We gebruiken zoveel mogelijk circulaire materialen.
- Het citymanagement werkt samen met vertegenwoordigers van bedrijventerreinen en ondernemersorganisaties een plan uit om de hoeveelheid bedrijfsafval te verkleinen en efficiënt en circulair te verwerken.
- We zetten de ontwikkeling van de circulaire economie met kracht voort. Dat doen we in samenwerking met het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en ook binnen de eigen gemeente. Waar we kunnen ondersteunen we bedrijven die kunnen bijdragen op gebied van circulaire economie.

Document: Samen maken we Teylingen

### 2022:

- We kopen circulair in.
- We stimuleren innovatief en circulair ondernemerschap

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Plan Duurzame Ontwikkeling Teylingen 2020-2024

1. Maatschappelijk Verantwoord Inkopen door gemeentelijke organisatie: 50% eind 2020, 100% eind 2025.
2. Voldoen aan landelijke VANG-doelstellingen voor huishoudelijk afval
  - a. 2020: 75% scheiding van huishoudelijk afval en maximaal 100 kg restafval per persoon per jaar
  - b. 2025: maximaal 30 kg restafval per persoon per jaar
3. Gemeentelijke afvalstromen Buitenruimte hergebruiken: bladafval, bermgras, bomen.
4. Stimuleren circulaire economische ontwikkeling: innovatieondersteuning bedrijven en inwoners

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document: Afval- en grondstoffenbeleid gemeente Teylingen 2020-2024

1. Maar liefst 75% van het restafval in Teylingen is recyclebaar. Een vermindering van het restafval is dus mogelijk. Maar het kan alleen als de inwoners van Teylingen het afval gescheiden aanbieden, oftewel als de inwoners van Teylingen thuis een circulaire economie starten. Teylingen heeft verkend welke mogelijkheden er zijn om hiervoor te zorgen. De landelijk toegepaste methodes van diftar en omgekeerd inzamelen zijn daar ook bij bekeken. Dit gaat voor Teylingen op dit moment te ver. De gemeente vertrouwt vol op de medewerking van de inwoners en wil draagvlak voor het nieuwe systeem realiseren.

## Omgevingsvisie:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

# Vlaardingen

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: HANDEN UIT DE MOUWEN

### 2018:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

Document: Coalitieakkoord 2022 - 2026

### 2022:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document: Actieplan Economie Vlaardingen 2030

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document: Toekomstvisie Vlaardingen

1. Naast het extra groen gaat Vlaardingen mee met de landelijke ontwikkelingen op het gebied van de energietransitie en circulaire economie. Bijvoorbeeld als het gaat om de woningvoorraad en gemeentelijk vastgoed.



# Voorschoten

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Duurzaam vooruitstrevend Samenwerken aan slimme oplossingen voor een sterk Voorschoten

### 2018:

- Meer aandacht voor biodiversiteit, circulariteit en milieueducatie.

Document: Voorschoten in verbinding vooruit

### 2022:

- We denken anders over afval dan vroeger het geval was, namelijk als herbruikbare grondstof. Circulariteit is het uitgangspunt waarbij restafval in kg per huishouden gehalveerd wordt. Op deze wijze houden we afvalstoffenheffing beheersbaar. Alles wat we nu weggooien aan afval, wordt de grondstof zijn voor iets nieuws.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document: Economische Visie Voorschoten 2021 - 2024

1. Stimuleren circulair denken: Voorschoten wil graag het circulair denken stimuleren. Zo worden kringloopwinkels, vintage winkels, deelconcepten of repair cafés met open armen ontvangen. Vooral als hier ook een samenwerking met werk en inkomen toegepast kan worden. Er is een bewezen doelgroep in ons dorp voor deze diensten. Op iets hoger niveau moet bij de bouw van nieuwe panden rekening gehouden worden met mogelijkheden tot multifunctionaliteit en toekomstbestendigheid, waarbij bij wisselende functie van het gebouw dit eenvoudig ingericht kan worden. Bij evenementen wordt nagedacht hoe we zo min mogelijk afval produceren en zo veel mogelijk afval kunnen hergebruiken of recyclen.

## Grondstoffenplan:

Document: Grondstoffenplan 2021-2025 Duurzaam en efficiënt gebruik van grondstoffen

1. In geval van een keuze voor PMD-bronscheiding wordt met ingang van 1-1-2024 overgegaan op wekelijkse inzameling van PMD in transparante zakken, die we gratis verstrekken. De ondergrondse PMD-containers blijven aanwezig als achtervang, zodat mensen die wat kleiner behuist zijn een volle PMD-zak niet in huis hoeven te bewaren tot de ophaaldag. Met de keuze voor de PMD-zakken kiezen we voor een inzamelmiddel dat leidt tot de meest zuivere grondstof en daarmee de beste bijdrage levert aan de circulaire economie.

## Omgevingsvisie:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

# Waddinxveen

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: SAMEN VERANTWOORD VERNIEUWEN

### 2018:

- Aan de energietransitie waar Nederland nu voor staat geven wij een lokale invulling. Als gemeente gaan we daarom de regie voeren over het op termijn aardgasvrij maken van de bebouwde omgeving. Stoppen met lineair denken en het omarmen van de circulaire economie is ook een belangrijk antwoord op dit vraagstuk. Ons afvalinzamelingbeleid is hierop gebaseerd.

Document: Groeien aan de Gouwe

### 2022:

- De overlast als gevolg van (plastic) afval en zwerfafval moet omlaag. Ook de hoeveelheid restafval moet verder naar beneden, ter bevordering van onze doelen op het gebied van een circulaire economie.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Koers naar Duurzaam Waddinxveen (her)verbinden met de natuur (2021)

1. *Ontwikkelen van kennis en (aanvullend) beleid:* De circulaire economie staat nog in de kinderschoenen. Het is dus belangrijk om kennis te krijgen en te delen binnen en buiten de gemeentelijke organisatie. Daarnaast moeten circulaire ambities in beleid en processen worden vastgelegd.
2. *Verkleinen van de impact door (regionaal) minder grondstoffen te gebruiken en circulaire en secundaire materialen te gebruiken:* We zetten in op het reduceren van de (milieu)impact. Dat doen we door (met lokale partijen) het gebruik van primaire grondstoffen terug te brengen, bijvoorbeeld bij nieuwbouw. We willen betere milieuprestaties van materialen. Ook organische restgrondstoffen uit bijvoorbeeld de glastuinbouw worden op een zo hoogwaardig mogelijk manier verwerkt. Wanneer een product door consumenten niet langer wordt gebruikt moeten de grondstoffen hoogwaardig opgevangen, verwerkt en uitgewisseld worden. We bekijken dit vraagstuk regionaal.
3. *Verlengen van de levensduur:* We willen dat iedereen ernaar streeft om de levensduur van zijn of haar producten zo lang mogelijk te laten zijn. Ondernemers kunnen dat doen door beter repareerbare producten te ontwikkelen en inwoners door ook daadwerkelijk eerst te kijken naar de mogelijkheid om spullen te repareren. Ook binnen de gemeentelijke organisatie streven we naar levensduurverlenging van onze huidige kapitaalgoederen.
4. *Ondernemers ontwikkelen circulaire verdienmodellen:* Voor een circulaire economie moeten we een andere invulling geven aan productie en consumptie. Met circulaire verdienmodellen, zoals 'pay per use', 'koop & terugkoop' of lease, kunnen ondernemers geld verdienen en impact maken. Ook het beter afstemmen van grondstofstromen op en tussen bedrijventerreinen in Waddinxveen en de regio levert voordelen op.
5. *Ruimte voor (tijdelijk) materiaal opslag:* Er moet (fysieke) ruimte komen om circulair gedrag te stimuleren, bijvoorbeeld in de vorm van materialenbanken.

## Economische agenda:

Document: Economisch Koersdocument Waddinxveen 2021-2026

1. **Energietransitie en circulaire economie als uitgangspunt**  
*Toelichting speerpunt:* Energietransitie en circulariteit zijn een onlosmakelijk onderdeel geworden van het gesprek over de lokale economie. De gemeente kan stimuleren, maar bedrijven en anderen zijn nodig om echt stappen te zetten. Er liggen duidelijke lijnen met speerpunt 2 (groen en verduurzamen op bedrijventerreinen) en speerpunt 4 (programma's met Campus Gouda en de Bouwacademie rond duurzaam en circulair bouwen). Dat is dan ook een effectievere rol van de overheid: stimuleren en ondersteunen van nieuwe initiatieven.  
*Doelstellingen:* Energietransitie en circulariteit als uitgangspunt bij al het (economisch) beleid.

*Inspanningen:* Opstellen van een gemeentebreed actieplan circulaire economie, met het georganiseerd bedrijfsleven (Duurzaamheidsplatform). Kijk daarbij goed naar 'best practices' zoals de Strategie Amsterdam Circulair en naar mogelijkheden binnen de bestaande regelgeving (belemmeringen wegemen). Bewaken van energietransitie en circulariteit als uitgangspunt bij met name twee speerpunten in dit Koersdocument: speerpunt 2 (groen en verduurzamen op bedrijventerreinen) en speerpunt 4 (programma's met Campus Gouda en de Bouwacademie rond duurzaam en circulair bouwen).

2. Energietransitie en circulariteit zijn onlosmakelijk onderdeel van het gesprek over de lokale economie. Bij circulaire economie gaat het ten minste om:
  1. Langer, intensiever of hergebruik van materialen en grondstoffen, kringlopen sluitend maken en restafval zoveel mogelijk voorkomen (hergebruik, afval als grondstof).
  2. Al bij het ontwerp en productie van materialen geschikt maken voor demontage en hergebruik in de toekomst (circulair productontwerp).

Als het gaat om energietransitie komen daar nog bij:

3. Energiemaatregelen, gericht op het verminderen van de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen (duurzame energieopwekking en energiebesparing). Dat hangt sterk samen met de Regionale Energiestrategie Midden-Holland en de Transitievisie Warmte (aardgasvrij).
4. Investerings in groen en water op de diverse bedrijventerreinen (hittestress tegengaan). Meer groen, maar bijvoorbeeld ook het verbinden van groen op de bedrijventerreinen met de groenstructuren daaromheen. Dat heeft bijkomende positieve effecten op lucht, grond, water en biodiversiteit; en op het verblijfsklimaat en de uitstraling.

Er zitten uiteraard meer aspecten aan duurzaamheid (zoals watermanagement, groen in de openbare ruimte, verduurzaming van het woningbestand, terugdringen autogebruik, etc). Dat voert echter te ver voor dit document en zal een plek vinden in bijvoorbeeld de nieuwe omgevingsvisie en de Transitievisie Warmte.

Het initiatief voor de eerste twee punten (afval als grondstof en circulair ontwerp) ligt nu vooral nog bij de marktpartijen (de ondernemers zelf). De gemeente kan daarbij veel betekenen in de afvalverwerking en stelt eisen aan (duurzaam en/ of circulair) bouwen in bestemmingsplannen. Maar de gemeente loopt snel tegen haar grenzen aan als ze individueel optreedt. Eisen aan de circulaire economie moeten ook vastgelegd worden in Europese en landelijke regelgeving. Dat zal geleidelijk gebeuren. Ondertussen is het nu zaak de ontwikkeling naar een circulaire economie echt in gang te zetten. Bovendien stelden we al dat een gemeente die voorop loopt op dit soort thema's (verblijfsklimaat, vervoer, groen, duurzaamheid et cetera) een streepje voor heeft in het vestigings- en ondernemersklimaat.

Er ligt dan bijvoorbeeld een duidelijke link met speerpunt 4 in dit Koersdocument: programma's met Campus Gouda en de Bouwacademie rond duurzaam en circulair bouwen. Dat is dan ook een meer effectieve rol van de overheid: stimuleren en ondersteunen van nieuwe initiatieven, zoals het nieuwe Innovatie en Experience centrum op het gebied van duurzame bouw en infra.

Voor alle vier de aspecten van een circulaire economie geldt dat er binnen verschillende schaalniveaus kan worden geacteerd: als individueel bedrijf, als kring van bedrijven (al dan niet gebiedsgericht), als overheid, als overheid en bedrijven gezamenlijk, op groter regionaal (of zelfs provinciaal) niveau.

## Grondstoffenplan:

Document:

*Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.*

## Omgevingsvisie:

Document: Ontwerp Omgevingsvisie Waddinxveen 2050

### 1. Transitie naar een circulaire economie:

Circulair denken en doen is in opkomst. De filosofie is dat afval niet meer bestaat, maar steeds opnieuw kan worden gebruikt als grondstof. Daardoor hoeven we steeds minder nieuwe grondstoffen in productieketens toe te voegen. Vanuit Rijksbeleid dient ook de landbouw circulair te worden, door steeds meer focus op kringlooplandbouw te leggen. Een circulaire economie begint bij bewuste productie van spullen door producenten, door zo min mogelijk materiaal dat niet herbruikbaar is toe te passen. Daarnaast een bewuste omgang met restmateriaal door winkeliers en consumenten, door bijvoorbeeld zo min mogelijk verpakkingsmateriaal toe te passen en zo goed mogelijk afval te scheiden en spullen te hergebruiken.

### 2. Circulaire economie:

Reststof is grondstof. We werken toe naar een circulaire economie in 2050. We streven ernaar dat grondstofcycli in 2030 voor 50% zijn gesloten op een zo laag mogelijk schaalniveau. Met een zo laag mogelijk schaalniveau wordt bedoeld: zoveel mogelijk gebruik maken van lokaal beschikbare grondstoffen en deze ook weer op een zo lokaal mogelijk niveau (zo dicht mogelijk bij de bron) hergebruiken. We zien 'afval' als grondstoffen, waardoor er steeds minder nieuwe grondstoffen nodig zijn. Hiervoor hebben we een aantal speerpunten. Een daarvan is het waar mogelijk inzetten op circulaire en modulaire bouw. Het is onze wens om in de gebouwde omgeving zoveel mogelijk gebruik te maken van restmaterialen, maar ook dat gebouwen zo ontworpen zijn dat ze weer makkelijk hergebruik kunnen worden. Het toepassen van een materialenpaspoort helpt hierbij. Een tweede speerpunt is het stimuleren van het hergebruik van grondstoffen. Dit doen we door mensen hier goed over te informeren en door voldoende scheidingsmogelijkheden aan te bieden, zowel in de wijken als bij het nieuwe Grondstoffenplein. Ten derde wordt ook in de openbare ruimte circulair materiaalgebruik toegepast.

### 3. Energietransitie en circulaire economie als uitgangspunt:

Energietransitie en circulariteit zijn een onlosmakelijk onderdeel geworden van het gesprek over de lokale economie. De gemeente kan stimuleren, maar bedrijven en anderen zijn nodig om echt stappen te zetten. Er liggen duidelijke lijnen met het vergoenen en verduurzamen van bedrijventerreinen en de programma's met Campus Gouda en de Bouwacademie rond duurzaam en circulair bouwen. Vanuit de RES zijn bedrijfsdaken aangewezen als grootste zoekgebieden voor zon in de regio. Als gemeente stimuleren en ondersteunen we nieuwe initiatieven en nemen we bezwaren weg waar deze onze ambities in de weg staan.



# Wassenaar

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Wassenaar: Zelfstandig en Verantwoordelijk

### 2018:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

Document: ZELFBEWUST, DUURZAAM EN REALISTISCH

### 2022:

- Visie 2050 op 'Duurzaamheid en circulaire economie': De energie- en warmtetransitie zijn in 2050, ook al zijn er geen windmolens en zonneparken in Wassenaar aangelegd, voltooid en breed gedragen in de samenleving. Aardgas is niet langer de belangrijkste energiebron voor het verwarmen van huizen. Alle overheidsgebouwen zijn klimaatneutraal. De hoeveelheid bebouwing en bestrating is sinds 2030 gelijk gebleven. Rond de 30 duizend inwoners wonen in circa 13 duizend woningen.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.



# Westland

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: WESTLANDS AKKOORD 2018-2022

### 2018:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

Document: COALITIEAKKOORD ACTIEPROGRAMMA WESTLAND 2022 – 2026

### 2022:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document: VISIE OP WESTLAND OMGEVINGSVISIE 2.0

1. Westland staat nog aan het begin van de transitie naar een circulaire economie. We ondersteunen enkele pilots met tuinbouw-restafvalstromen en zijn betrokken bij een Europees programma om circulariteit te bevorderen.
2. Westland staat nog aan het begin van de transitie naar een circulaire economie. De grondstoffen in bestaande ketens benutten we efficiënt en hoogwaardig. Waar nieuwe grondstoffen nodig zijn, worden deze zo veel mogelijk duurzaam geproduceerd, en gebruiken we hernieuwbare en algemeen beschikbare grondstoffen. We kijken naar nieuwe productiemethodes, circulair ontwerpen, anders ingerichte gebieden en nieuwe manieren van consumeren.

De gemeente Westland stelt bij aanbestedingen steeds vaker eisen op het gebied van circulariteit. Ook maakt de gemeente gebruik van afvalverwerkers die veel aandacht hebben voor een circulaire economie. Gescheiden afvalinzameling wordt het uitgangspunt. Het gescheiden ingezamelde "afval" is dan grondstof voor de productie van andere materialen. Ook het glastuinbouwcluster benut biomassastromen steeds beter. Nu nog wordt biomassa gecomposteerd, maar in de toekomst worden de plantenresten hoogwaardiger gebruikt. Bijvoorbeeld voor bouwmaterialen, papier, natuurlijke gewasbescherming, kleurstoffen, cosmetica en bio-plastics.

3. Met ingang van 2020 wordt bij elke nieuwe gebiedsontwikkeling (of het nu gaat om bedrijven, woningen of de openbare ruimte) gezorgd dat deze 'klimaatadaptief' is. Samen met inwoners, ondernemers en andere overheden werken we aan een 100% klimaatbestendige gemeente. Ook werken we toe naar een circulaire afvalwaterketen: eindproducten worden nuttig toegepast, hergebruikt of zo gemaakt dat ze waarde toevoegen aan het systeem. Dit geldt voor het water (afvalwater, hemelwater en grondwater), de grondstoffen die uit zuiveringsprocessen komen en de op te wekken energie.

4. We gaan, samen met Delfland, zoetwater beter vasthouden en benutten, zodat de regio zelfvoorzienend wordt. Om de kansen tot een circulaire waterketen in 2050 wordt onderzocht of het mogelijk is om effluent uit de afvalwaterzuiveringen om te zetten in gietwater voor de glastuinbouw. Dit gaat ook negatieve effecten van droogte tegen. Net als het creëren van gietwaterbergingen. Dit vraagt inspanningen van de tuinbouw om meer circulair te worden, minder grondwater te onttrekken en water te bergen. We zoeken samen met kennisinstellingen en bedrijfsleven naar innovatieve oplossingen hiervoor.



# Westvoorne

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: De toekomst in het vizier.

### 2018:

- De ambitie om een duurzame samenleving te realiseren betekent van het gas af gaan, op weg naar energieneutraliteit en het realiseren van een circulaire economie.
- Begin 2018 hebben de gemeenten op Voorne-Putten daarom de Routekaart Duurzaam Voorne-Putten 2040 vastgesteld. Deze collegeperiode is het van belang de uitwerking van de Routekaart op te pakken en een concreet actieprogramma op te stellen. Daarbij willen we ook invulling geven aan de toekomstige wettelijke verplichtingen (o.a. Klimaatwet). De twee hoofdpunten van de lange termijn visie zijn energieneutraal en circulair Voorne-Putten. Energieneutraal betekent dat de totale vraag naar energie op Voorne-Putten op duurzame wijze wordt opgewekt, zo mogelijk binnen het eiland. Onder circulair verstaan we dat we onze economie omvormen naar kringlopen waarin de grondstoffen en reststromen maximaal worden hergebruikt. Onze ambitie is om de koppositie die we nu innemen bij het verduurzamen van het woningbezit te behouden en uit te breiden naar de andere duurzaamheidsthema's.
- We bieden ruimte voor innovatie en ontwikkeling, met name op het gebied van circulaire economie en recreatie en toerisme.

Document:

### 2022:

Per 1 januari 2023 vormen Brielle, Hellevoetsluis en Westvoorne de nieuwe gemeente Voorne aan Zee.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Routekaart duurzaam Voorne-Putten 2040

Organische stromen:

1. Opstarten van 10 circulaire pilots met organische reststromen.

Gebouwde omgeving:

2. Opstarten van 7 circulaire bouwprojecten (incl. natuur inclusief bouwen).
3. Bij 75% van nieuwbouw wordt materiaalgebruik gedocumenteerd om herbruikbaarheid te bevorderen.
4. 50% meer hergebruik van materialen bij inrichting openbare ruimte.

Horeca en toerisme:

5. CO<sub>2</sub> systeem verwijderen van reizen/vakanties.
6. 30% accommodaties heeft Greenkey certificering.
7. Meer lokale producten in lokale horeca en winkels.

Huishoudelijk afval:

8. Gemiddeld 75% hergebruik en 100 kg restafval p.p. op Voorne-Putten.

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document: omgevingsvisie westvoorne De tuin van de Rijnmond 2030

1. De koers van Westvoorne:
  - a. inzetten op duurzaamheid en vooral op de transitie naar een circulair economisch handelen en de transitie naar duurzame vormen van energieopwekking en energiebesparing. Belangrijk nevendoeel is dat verduurzaming bijdraagt en belangrijke impulsen geeft aan een aantrekkelijker woon-, werk- en leefklimaat en een samenleving die de eventuele gevolgen van de klimaatverandering kan opvangen.
2. Ons milieu-, gezondheids- en duurzaamheidsbeleid is gericht op een duurzame, gezonde en toekomstbestendige gemeente waar het goed wonen, werken en recreëren is. Ons toekomstbeeld is:
  - a. een samenleving die alleen gebruik maakt van hernieuwbare energie, waar kringlopen gesloten zijn en waar afval niet bestaat, omdat alle producten weer worden hergebruikt volgens de principes van een circulaire economie
3. Een circulaire leefomgeving  
Onze doelstellingen om te komen tot een innovatieve en circulaire leefomgeving zijn:
  - a. ruimte voor pilots en innovatieve ontwikkelingen voor nieuwe vormen van duurzame energie (zoals het project 'Innovatiezone Westvoorne' aan de noordoever van het Oostvoornse Meer), pilots op het gebied van getijdenstroom, zout-zoetwateruitwisseling, energie uit asfalt, enzovoort);
  - b. verduurzaming van strandpaviljoens in het kader van de Badstrandvisie Rockanje (zonnepanelen, afvalscheiding, duurzame bedrijfsvoering);
  - c. een duurzame dialoog met het Havenbedrijf Rotterdam (te bereiken via de nieuwe 'Samenwerkingsovereenkomst Havenbedrijf') over toepassing van best beschikbare technieken (bbt+) bij nieuwe bedrijfsvestiging en herstructurering;
  - d. scheiding en hergebruik van huishoudelijk afval dat in Westvoorne wordt geproduceerd (doel is een scheidingspercentage van 75 % in 2020);
  - e. het stimuleren van hergebruik van bedrijfsafval, waarbij specifiek het gebruik van agrarische reststoffen en 'restmateriaal' afkomstig van groen- en natuurbeheer aandacht verdient.

# Zoetermeer

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document:

### 2018:

- Het college onderschrijft het belang van circulaire economie. Wij willen ons inspannen om het percentage restafval in Zoetermeer omlaag te krijgen. Daartoe denken wij aan pilots voor afvalscheiding. Wij streven naar een gelijk percentage restafval zoals bij vergelijkbare steden.
- Door een actieve rol binnen de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) in te nemen zorgen we er voor dat Zoetermeer en de regio zijn economische positie kan versterken. Dit biedt tevens de kans om de grote uitdagingen als de energietransitie en circulair werken (van afval naar grondstof) stevig aan te pakken.

Document:

### 2022:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Programma Duurzaam & Groen 2020-2023

1. De gemeente zal maximaal circulair inkopen en panden inrichten (vloeren, tapijt, kantoorinventaris e.d.). Zoetermeer heeft het convenant maatschappelijk verantwoord inkopen onderschreven. Dit bestaat uit 7 elementen. Circulariteit is er daar één van. Uitgangspunt is dat er aan minimaal 2 elementen moet worden voldaan. Daarnaast wordt er bij de inkoop ook al in toenemende mate rekening gehouden met afvalpreventie, circulariteit en biobased. Voorbeelden zijn een pilot met borden van bamboe en onderzoek naar de inzet van cellulose uit grasmaaisel voor biobased toepassingen.
2. In contracten die we afsluiten met afvalverwerkingsbedrijven geven we het aspect van circulaire economie een grotere rol.
3. Er komt meer aandacht voor het repareren van (elektrische) apparatuur door het concept van de repaircafé's uit te breiden.
4. Het afvalscheidingpercentage moet flink omhoog en de hoeveelheid restafval per inwoner van Zoetermeer moet flink omlaag.
5. Zo min mogelijk afval wordt verbrand. De gemeente beschouwt afval als een grondstof die weer hoogwaardig gebruikt kan worden. Dit is één van de redenen waarom de gemeente 'DIFTAR' gaat invoeren. DIFTAR wordt als de belangrijkste maatregel gezien die hier toe kan bijdragen.

## Economische agenda:

Document: Actieagenda Economie 2020-2022 Impulsen kenniseconomie en vestigingsklimaat

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

## Grondstoffenplan:

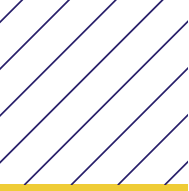
Document: Afval- en grondstoffenbeleidsplan Zoetermeer 2021

1. Verlagen van de kosten voor de afvalinzameling én een bijdrage leveren aan een circulaire economie. Dat zijn de twee hoofddoelen op het thema afval. De maatregelen om dit te realiseren richten zich op grofvuil, PBD en restafval. Daarbij kiest Zoetermeer bewust voor scheiden aan de bron en niet voor nascheiden. Nascheiden kan immers alleen voor PBD. De overige afvalstromen kunnen bij nascheiding niet worden gerecycled. Deze raken in het proces te veel vervuild. Nascheiding draagt daarbij ook niet bij aan het milieubewustzijn.

### Omgevingsvisie:

Document: Zoetermeer 2040: Een overkoepelende visie voor de sociale, economische en ruimtelijke ontwikkeling van de stad

1. In 2040 testen kennisinstellingen, bedrijven en overheden in Zoetermeer hun innovaties op sociale en stedelijke opgaven. Bijvoorbeeld op het gebied van energietransitie, innovaties in de gezondheidszorg (integraal werken in de zorg), sociale dienstverlening, circulaire economie of innovatieve bouwconcepten.



# Zoeterwoude

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: DUURZAAM VERBINDEN

### 2018:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

Document: "Toekomst vraagt daadkracht"

### 2022:

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Duurzaamheidsprogramma Zoeterwoude 2019-2022

1. Duurzame aanbesteding en inkoop De gemeente wil het goede voorbeeld geven: bij aanbesteding en inkoop krijgt het voorkomen van afval een groter gewicht. Dit daagt ondernemers uit om te zoeken naar producten die minder afval veroorzaken: de circulaire economie.
2. Ontstaan afval voorkomen Bedrijfsafval is geen gemeentelijke taak. Omgevingsdienst West-Holland gaat bedrijven wel aanspreken op wettelijke verplichtingen en kansen.
3. Initiatieven ondersteunen voor circulaire landbouw
4. Verder verbeteren inzameling. Afval dat bewoners scheiden (gft, PBD, glas en papier) wordt nu overal in de gemeente opgehaald door middel van een haal- of brengvoorziening. Restafval moet naar containers gebracht worden. Door voorlichting, voortzetting van Diftar ('de vervuiler betaalt') en positieve beloning de afvalscheiding nog verder verbeteren.

## Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

## Omgevingsvisie:

Document: De Zoeterwoudse omgevingsvisie Testversie

### 1. Minder afval

Een samenleving is circulair als er zo min mogelijk nieuwe spullen nodig zijn en veel opnieuw wordt gebruikt. Dit wordt steeds belangrijker. In de regio is Economie071 bijvoorbeeld bezig met duurzaam bouwen en materialen delen. Ook in Zoeterwoude gebeurt veel: 85% van het afval van inwoners wordt gescheiden. We doen dit door 'omgekeerd inzamelen': restafval moet je wegbrengen en gesorteerd afval wordt thuis opgehaald. We zijn hiermee een koploper in de regio. In 2050 willen we '100% circulair' zijn. We voorkomen dan dat er afval ontstaat en we hergebruiken, recyclen en passen hernieuwbare materialen toe.

# Zuidplas

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: Samen verder bouwen aan Zuidplas

### 2018:

- We willen de aantrekkelijke dorpen doorgeven aan onze kinderen. Daarom beschouwen we toekomstbestendigheid vooral vanuit klimaat- en energieperspectief. Zuidplas wordt een energie-neutrale gemeente. De circulaire economie biedt kansen die we willen ontdekken en ontwikkelen.
- Gemeentelijk vastgoed dat vrijkomt, gaan we zo snel mogelijk herontwikkelen. Dat doen we waar het kan op een circulaire manier waarbij zoveel mogelijk grondstoffen hun waarde behouden.
- We ondersteunen ondernemingen met vergroeningsideeën om zo een toekomstbestendig, energieneutraal en circulair Zuidplas door te kunnen geven aan volgende generaties.

Document: Ruimte voor iedereen

### 2022:

- Verduurzaming in de breedste zin van het woord: energie, warmte, circulariteit, biodiversiteit en klimaatadaptatie
- Ondanks het maatschappelijk bewustzijn op het gebied van circulariteit, zien we dat het voor inwoners en bedrijven zoeken is naar de manier waarop ze hieraan kunnen bijdragen. Daarom willen we als gemeente een voorbeeldrol op ons nemen. Bijvoorbeeld in onze inkoop, maar ook in de manier waarop we afval inzamelen.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document:

*Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.*

## Economische agenda:

Document: ZUIDPLAS: ONTWIKKELGEMEENTE IN DE RANDSTAD Economische Visie

1. Veertien actiepunten voor de uitvoeringsagenda:
  4. Zoek naar mogelijkheden voor nieuwe vormen van duurzame landbouw, die een belangrijke landschappelijke schakel kunnen vormen tussen wonen, werken, recreatie en natuur. En die aansluiten bij de opkomst van lokale voedselproductie en -consumptie en de circulaire economie. In economisch opzicht is daarbij zowel de productie als de kennisopbouw interessant. Leg de koppeling naar het groene onderwijs.
  5. Als een nieuw bedrijventerrein aan de orde is, geef dat dan een kleur en een identiteit. Duurzaamheid (CO<sub>2</sub>-neutraal, gasloos, klimaatadaptatie, duurzame energie-opwekking, energiebesparing, circulaire economie) is vanzelfsprekend, maar zet daarnaast in op bedrijven die een toegevoegde waarde hebben: werkgelegenheid in hoge dichtheid, multifunctioneel ruimtegebruik, kennis, hoge toegevoegde waarde. Dat geldt zeker voor nieuwe logistieke vestigingen.
  7. Zorg in het vijfde dorp voor een goede functiemenging van wonen en werken, niet alleen door werken aan huis mogelijk te maken, maar ook door te zorgen voor flexibel, circulair te bouwen en met ruimte voor experimenten. Het gaat niet om grootschalige kantoorcomplexen, maar juist om flexibiliteit en meervoudig gebruik, gericht op zzp-ers en start-ups.
  11. Geef lokaal inkoopbeleid verder vorm, laat zien tot welke resultaten dit leidt en gebruik dat ook om met ondernemers kennis en expertise op te bouwen op het gebied van circulariteit en duurzaamheid.
2. De plannen voor het Middengebied zijn begonnen met de vraag naar woningbouw en komen voort uit een regionale opgave. Maar Zuidplas streeft naar een eigentijdse invulling van een compleet dorp, niet naar een grootschalige woningbouwlocatie. Dat vraagt ook om een visie op de economie van het vijfde dorp. Bij dit aspect komt eigenlijk alles samen als het gaat om de koppeling van het ruimtelijke thema bodemdaling met kennisontwikkeling en economie. Het vijfde dorp kan een icoon worden. Het is een unieke



kans om in bijzondere omstandigheden ook iets bijzonders neer te zetten. Niet alleen als het gaat om woon-werklandschap, functiemenging, ondernemersklimaat voor zzp-ers, tijdelijkheid en experimenteer-ruimte, maar ook door pionier te zijn in watermanagement en circulair bouwen, met lichte en duurzame materialen, als icoon van de De Watertuin van de Zuidelijke Randstad. Ingrediënten die bij dit aspect horen:

1. Lokale en regionale bedrijven in techniek en bouw de kans geven aan te sluiten op deze bijzondere ontwikkeling en hen kennis over circulair bouwen en bouwen in moeilijke bodemomstandigheden op laten bouwen die later ook exporteerbaar is.
  2. Lokale en regionale bedrijven faciliteren in de aanbestedingen (voor zover aanbestedingsregels dat toelaten) en het stimuleren van partnerschappen van grote en kleinere bedrijven.
  3. Actief werken aan kennisdelen, innovaties en expertiseontwikkeling, door een proeftuin te worden binnen de Regiodeal Bodemdaling en zo expertise te binden en lokaal 'uit te venten'.
3. Lokaal inkoopbeleid
- De afgelopen jaren is lokaal inkoopbeleid op de agenda gekomen in Zuidplas, als een variant op de 'buy local' beweging. Dat krijgt nu vorm en is daarmee ook een lakmoesproef voor de verhouding en samenwerking gemeente-ondernemers.

Het lokaal inkoopbeleid krijgt dus al vorm, maar de opvolging (transparantie, laten zien wat de resultaten zijn en dat het werkt) en uitdieping is wel een punt voor deze economische agenda. Want met lokaal inkoopbeleid krijgt de gemeente ook de kans om innovaties te stimuleren in bijvoorbeeld circulariteit of duurzaamheid en daar het lokale bedrijfsleven op uit te dagen. Op die manier is lokaal inkoopbeleid niet alleen gericht op de lokale markt, maar kan het ook een instrument worden om het lokale bedrijfsleven sterker te laten staan in de markt buiten de eigen gemeente. Dat vergt twee aanvullende voorwaarden:

1. De gemeente moet uiteraard duidelijk zijn over wat bijvoorbeeld duurzaam of circulair inkopen inhoudt en welke ambities ze daarin heeft.
2. Het is zaak om dat gepaard te laten gaan met kennisontwikkeling en kennisdeling en ook daar lokale bedrijven bij te betrekken. Dat kan Zuidplas waarschijnlijk niet alleen, maar er liggen mogelijkheden om aan te haken bij initiatieven in de omgeving, zoals in Rotterdam.

### Grondstoffenplan:

Document:

Geen online beschikbaar en/of up to date document kunnen vinden.

### Omgevingsvisie:

Document: Omgevingsvisie Zuidplas

1. We zetten in op verantwoord voedsel: 'lokaal' en 'seizoensgebonden'. De ultieme vorm is het zelf verbouwen, wat ook door het buiten zijn en het bewegen bijdraagt aan gezondheid. Zuidplas gaat zich hier in toenemende mate sterk voor maken en op die wijze bijdragen aan een circulair voedselketen-netwerk binnen Zuidplas.
2. Van een lineaire economie naar circulaire en deeleconomie:  
Bovendien is besloten dat Zuidplas in 2050 een klimaatbestendige en waterrobuuste gemeente is in de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie. Landelijk is de ambitie vastgelegd circulair te zijn in 2050. Circulair houdt in dat grondstoffen, onderdelen en producten hun waarde behouden. Het gaat ervan uit dat producten van nu de grondstoffen zijn voor later: na gebruik kunnen materialen waaruit een product bestaat opnieuw worden gebruikt. Hierdoor bestaat afval niet (of nauwelijks). (Bron: Vitam, 2019). In het kader van het afstappen van de bestaande lineaire economie is de trend waarneembaar waarbij mensen liever huren, leasen, delen of lenen van spullen dan het aanschaffen en moeten onderhouden van spullen, voorbeelden hiervan zijn het leasen van een auto of elektronische apparaten, het delen van woonruimte of auto's via onlinekanalen of het huren van gereedschap in plaats van het aanschaffen. Hierdoor wordt een omslag gemaakt naar een zogenaamde "deeleconomie".
3. Bij de inrichting en ontwikkeling van de bovengrond betrekken we de ondergrond integraal. Op die manier benutten we de kansen die de ondergrond biedt voor de verschillende opgaven (klimaatadaptatie, energietransitie, duurzame mobiliteit, digitale bereikbaarheid en circulaire economie) ten volle.

Tegelijkertijd houden we op die manier rekening met wat er al gebeurt in de ondergrond en met de wensen voor de toekomst.

4. Verantwoord voedsel:

Een gezond Zuidplas is gebaat bij gezond en verantwoord voedsel. Twee relevante aspecten daarbij zijn 'lokaal' en 'seizoensgebonden'. De ultieme vorm is het zelf verbouwen, wat ook door het buiten zijn en het bewegen bijdraagt aan gezondheid. Het kopen in een streekproductenwinkel/- boerderij is uiteraard een goed alternatief, of het verbinden van lokale ondernemers met consumenten. Dat vraagt ook om mogelijkheden voor verwerking van voedsel dicht bij huis. Zuidplas gaat zich hier in toenemende mate sterk voor maken en op die wijze bijdragen aan een circulair voedselketen-netwerk binnen Zuidplas.



# Zwijndrecht

## Coalitieakkoorden 2018 & 2022:

Document: KRACHTIG ZWIJNDRECHT

### 2018:

- We vinden een plek voor ten minste tien ‘tiny houses’, eventueel op tijdelijke locaties, om te kijken of dit concept werkt. Door de verplaatsbaarheid dragen tiny houses bij aan circulair bouwen.
- Duurzaamheid, klimaatadaptatie en de energietransitie zijn essentieel om ons voor te bereiden op de toekomst. Dit zijn, samen met de omslag naar een circulaire economie, grote opgaven die door diverse beleidsterreinen heen werken.

Document: Krachtig Zwijndrecht 2.0

### 2022:

- Met betrekking tot circulariteit is een belangrijke stap gezet door te kiezen voor invoering van het recycletarief, waarmee we streven naar zo min mogelijk verspilling van grondstoffen. Met de groenvisie en het programma duurzaamheid hebben we naast de kaders ook programma's waarin de aanpak van klimaatadaptatie, de energietransitie en de omslag naar een circulaire economie in samenhang en in de praktijk worden vormgegeven. We zien noodzaak om de aanpak te intensiveren. Dat is simpelweg nodig voor een toekomstbestendig Zwijndrecht waar het fijn wonen, werken en verblijven is. Dat doen we in een uitdagende periode, waarin de ambities helder zijn, maar het wettelijke kader en de financiering door de Rijksoverheid achterwege blijft.
- De manier waarop we nu produceren en consumeren is schadelijk voor het klimaat en voor onze leefomgeving. Daarbij worden grondstoffen steeds schaarser. We zetten daarom in op het tegengaan van de verspilling van grondstoffen en het maximaliseren van het waardebehoud ervan. In de komende periode rollen we het recycletarief uit. Daarmee stimuleren we inwoners om hun afval beter te scheiden. Zo kunnen meer grondstoffen nuttig hergebruikt worden. Met scholen spreken we af dat zij afvalvrij worden. Daarmee werken we op jonge leeftijd aan bewustwording. Daarnaast gaan we actief aan de gang met het in beeld brengen van materiaalstromen en willen we het gebruik van belastende producten verminderen. We denken daarbij aan hergebruiken, repareren, renoveren, herfabriceren, herbestemmen, recyclen en herwinnen. We geven hier invulling aan met onderzoek en bewustwordingscampagnes. Ook nemen we circulariteitseisen mee bij inkoop en aanbestedingen en verkennen of we (eventueel met de regio) tot een materialendepot kunnen komen.

## Duurzaamheidsprogramma:

Document: Programma Duurzaamheid Naar een toekomstbestendig Zwijndrecht

1. Efficiënter gebruik maken van grondstoffen in productieprocessen.
2. Wanneer nieuwe grondstoffen nodig zijn, zoveel mogelijk gebruikmaken van duurzaam geproduceerde, hernieuwbare (onuitputtelijke) en algemeen beschikbare grondstoffen, zoals biomassa. Dit maakt ons ook minder afhankelijk van fossiele bronnen en het is beter voor het milieu.
3. Nieuwe productiemethodes ontwikkelen en nieuwe producten circulair ontwerpen.
4. We stimuleren circulair bouwen en slopen. We inventariseren maatregelen om circulair te bouwen. We onderzoeken of het haalbaar is om een materialenhub op te richten.
5. We stimuleren circulaire toepassingen in de buitenruimte. De komende jaren proberen we het thema circulariteit mee te nemen in projecten in de openbare ruimte. Ook worden de toepassingen in de buitenruimte meegenomen in het onderzoek naar de materialenhub.
6. We brengen kansen van de circulaire economie voor het Zwijndrechtse bedrijfsleven in kaart.
7. We kopen circulair in. We gaan met Inkoop en de regio onderzoeken hoe we circulariteit kunnen meegeven in onze inkoopprocessen.

### Economische agenda:

Document:

Geen online beschikbaar en/of *up to date* document kunnen vinden.

### Grondstoffenplan:

Document: Grondstoffenbeleidsplan 2022-2025

Circulair wordt niet genoemd in dit document.

### Omgevingsvisie:

Document: Omgevingsvisie gemeente Zwijndrecht

1. Acties en opgaven voor de komende periode:
  - a. Opstellen en uitwerken beleid rondom circulariteit/circulaire economie, een belangrijk onderdeel van het werken aan een duurzaam Zwijndrecht.
2. Klimaatadaptatie, energietransitie & circulaire economie: Zwijndrecht heeft de ambitie om in 2050 een energie neutrale gemeente te zijn. Ten behoeve hiervan worden onder andere circulaire materialen gebruikt en ledverlichting in de openbare ruimte toegepast. In het vervolg op de regionale Transitievisie Warmte 1.0 worden samen met bewoners wijkenergieplannen opgesteld (gericht op energiebesparing en transitie naar gebruik van duurzame energie). Streven is om hierbij zoveel mogelijk ook het bereiken van andere doelstellingen voor het gebied mee te koppelen.
3. Klimaatadaptatie, energietransitie & circulaire economie: In 2050 beoogt Zwijndrecht een energieneutrale gemeente te zijn. Vervanging van oude gebouwen, het gebruik van circulaire materialen, ledverlichting, vergroening met voldoende ruimte voor natuur en biodiversiteit dragen hieraan bij. Dit vormt ook onderdeel van de uitgangspunten voor het Programma Spoorzone.



